

شور

عدد ۱۶ * سنه ۱۹۱۱

۱۶

ناشر لری م. شاکر م. ذاکر راهیفلر

موقت محرری: فاتح کریمی

مندرجہ سی :

ہارتین لوثر۔ تاریخہ الوغ
اسم فالدرغان بیوک فیکرلی
آدملردنندر .

جغرافیا فنینہ دائر .

جغرافیا علماسیناڭ زورلریناڭ
اثرلرندن مقتبس:

م. ہادی سعیدی .

اجتماعی مسئلہ لرمزنڭ
مہم بر تارماغی .

اللہ یار بلہ شی .

علی جان افندیگہ جوابلر

I. اہل اللہ خیر اللہ اوغلی .

II. فیض الرحمن جہاندارف .

وعظلمر حقندہ .

خلیل سلطان محمد یادگاری .

خط طباعت حقندہ .

« یازو ہم طباعتنی یگلہیتو »

حسن الدین کریموف . « آیری

حرفلر حقندہ بر - ایکی سوز »

احمد جان بیکتیمرف .

مطبعہ و حرفلرمز حقندہ .

جاراللہ ویرغازف ، محمد کامل

المطبعی تحفہ اللین ، اسکندر

حمزین ، محمود بدیلی ہم

عطاء الاسحانی .

حرفلر فی توزہ توہ مسئلہ سی

حسیب الکریمی .

نباتات . « فنی اوقو »

مرتبی : علی رفیقی .

تربیہ و تعلیم : « تربیہ و جزا »

محبوب جمال آچورینا .

« مکتبلرمزہ تربیہ روحیہ

و بسندیہ » معلم و مدرس

فیض اللین .

مراسلہ و مخابره : بخسارای

شریف وقارا بولاندن .

اشعار : شاعرارگہ ، بولماسہ ،

تملی موکلر ، چیچکلر ، کیٹاش ،

« و « اوز تلم » .

اجمال سیاسی .

ادبیات : « ایسکی ادبیاتمز »

محبوب جمال آچورینا .

حکایہ لری : « کیٹاش » نوناپسکی .

تابشماقلىرىنىڭ جاوابلىرى:

۱۷ نچى مسئلە گە جاوابلىرى

بىر توگەرەك. آنڭ توگەرەكلىكىنىڭ دىلىل: بىز بىر آچقى بىر دە ياكى دالادە طورغاندە، يراقىدە كوك بىلەن بىر طوناشقان كىوك كورنە. ھەمدە بىز بىر دائىرە اچىندە طورابىز. اگىردە بىر نىرسە اوزى توگەرەك بولسىدە آنڭ بىر الوشيك توگىراك بولوب كورنە .
يو. نعمتى.

♦♦ بىر توگەرەك. توگەرەكلىكىنىڭ دىلىل: اگىردە بىر كىشى دىنگىز بويىدە طوروب آكا قارشى كىلە طورغان پاراخودنى قاراسە ايك اۆل پاراخودنىڭ توبەسىنى سوگىرە اورتەسىنى سوگىرە پاراخودنىڭ جىلمەسون كورر .
اسماعىل بىرىشىف .

۱۸ نچى گە جاوابلىرى

۱، دن ۹ غە قىر بولغان عددىلەرگە بولنەلەر: ۵۰، ۴۰، ۱۰۰، ۸۰ ھەم باشقىە .
يو. نعمتى.
♦♦ بىر دن طوغىزغە قىرى بولغان ھەم عددىلەرگە كىرسىز بولنە طورغان عدد: ۶۳۰۰۰ عددىدەر .

ابوھىريرە بن يوسف .

۱۹ نچى گە جاوابلىرى

۱۴ بوطاق . ۳۰ ساندوغاچ .

آخوند عبدالھادى، احمدولى بن شەھ ولى .
ھلىم «ايسكى مارغىلان»، اسماعىل بىرىشىف .
كبرى عدلىيە بنت نصرالدين . ابوھىريرە .
بن يوسف عمر اورازايف .

♦♦ ۲۷ ساندوغاچ بولب ۱۳ بوناق بولغان . ۲ شەردن قونغاچ بىر بوناق جىنىمگان . ۳ ردىن قونغاچ ۴ بوناق آرطب قالغان .
ابراھىم نىعمە اللىن .

۲۰ نچى گە جاوابلىرى

♦♦ چىن . اسماعىل بىرىشىف .

♦♦ ۳۰ صو . ھلىم، ايسكى مارغىلان . آخوند عبدالھادى .

♦♦ قار . يو. نعمتى .

♦♦ صوق بولسىدە نىك باطە اول بالاوزدە،

ھىچ انىشمى اورنى آنڭ قاراندە؛

بالى بولسىدە صبر ايتە نىندى قاتى قىش بولسىدە،

بال صالا اشچى قورتلەر فېرال دە .

اومارطەنى چىغارلەر ياز باشىدە،

كون يىلغاچ يوگىرە باشلى الگى بالا آق بولسىدە .

كون اسسرىگاچ آيرا باشلى اومارطە دە،

« بو بولمىسە بولمىسە بولور فرمىسقىدە . »

ا. ح. سلطانى .

۲۱ نچى گە جاوابلىرى

۱۰ پودلى مېچكە دن ۳ لى مېچكە بىرلە ۲ مرتبە آب لى مېچكە گە سالور مزە يە ۳ لى نڭ اوزىنە آب اوستنە سالوب ۷ پوط ايتەرمز . ۱۰ لى دە ۱ پوط نىفت قالور مذكور ۷ پوط نىفت نى ۱ پوط اوستنە سالوب ۸ پوط ايتەرمز ۳ لى دە گى ۲ پوطنى بوشاغان ۷ لى گە سالوب قوبە مزە، ۳ لى بىرلە ۸ پوط دن آب لى گى ۲ پوط اوستنە سالوب ۵ ايتەرمز . بعدە بىز نڭ ۱۰ لى دە ۵ پوط قالادر . اوشىنداق ۷ لى دە ۵ پوط بولادر .
ابراھىم نىعمت اللىن .

♦♦ ۱۰ پودلى مېچكە نڭ ايجىندە گى ھەم نىفتنى تىگى ايكىسىنە يعنى ۷، ۳ پودلى مېچكە گە بوشاتورغە كىرەك . مونڭ سوگىندە ۳ پودلو مېچكە ابلان اوچەر مرتبە يعنى طوغىز پود نىفتنى اون پودلى مېچكە گە قايتادىن قوبارغە كىرەك . اول وقتدە ۷ پودلى مېچكە ايجىندە بىر پود نىفت قالا، آنى اوچ پودلى مېچكە گە قوبوب قوبارغە كىرەك . موندان سوڭ باياغى ۹ پود نىفتدن ۷ پودلى مېچكە گە تولغانچە قوبارغە كىرەك . اول وقتدە اون پودلى ايجىندە ۲ پود نىفت قالا . موندان سوڭ ۷ پودلى مېچكە دن تىگى (ايجىندە بىر پود نىفت قوبلغان ۳ پودلىقغە) تولتورغانچە قوبارغە كىرەك . اول وقتدە ۷ پودلى مېچكە ايجىندە ۵ پوط نىفت قالغان بولا . ۲ پوطى ۳ پوطلىق، مېچكە گە كىرگان بولادر . موندان سوڭ ۳ پودلى مېچكە ايجىندە گى اوچ پود نىفتنى اون پودلى مېچكە گە قوبىلسە باياغى ايكى پود ابلە بش پود بولغان بولا . بس بىر بولاي بولغان تقىدردە ھر ايكىسىنە (۱۰، ۷ پوطلىق مېچكە لىرگە) ۱۰ پوط نىفت بشەردن بولنىگان بولادر .

♦♦ اون پودلى مېچكە دن ۷ پودلى غە سالامز . ۷ پودلى دن ۲ مرتبە اوچ پودلى مېچكە ابلان آلوب اون پودلىغە كىرى سالامز . ۷ پودلى دە قالغان بىر پودنى يە ۳ پودلى غە سالامز دە، اون پودلى دن يە ۷ پودلى غە طونرامز . ۷ پودلى دن ۳ پودلى غە اۆلگى بىر پود اوستنە ۲ پود طوترساق ، ۷ پودلى دە ۵ پود قالادر .
ھلىم ايسكى مارغىلان .

♦♦ ۱۰ پودلى مېچكە دن جىدى پودلىغە تولغانچى آغزور

۴ رمضان سنه ۱۳۲۹

۱۵ آغوست ۱۹۱۱ سنه

مشهور آدمير والوغ حادير

مارتين لوتەر.

(۱۴۸۳ - ۱۵۴۶)

ايتە وبتون ذهنى فكري خلاص ابدى گە نائل بولو مسئله سينه مناصر ابدى .

بو وقتلرده سافسونيا كورفورستى «عافل فره دريك» اوزينىڭ پايتختى بولغان «ويتنبرغ» شهرنده بر دارالفنون تاسيس ايتدى و «آوغوستين» تارك دنيا شركتته مراجعت ايتوب، دارالفنون ايچون موافق بر الهيات معلمى صورادى. شركت نىڭ رئيسى، مارتين لوتەرنى كورسەتدى. لوتەر باشە تردد ايتسەدە بو خدمتنى قبول ايتوب پروفيسورلىقغە باشلادى. لوتەر هميشە مناستيرده طورا، انجيلنى بىك كوب اوقوب آنىڭ اسرارينه توشنورگە طريشه و نيمس صوفيلرينىڭ اثرلرن كوب مطالعه ايتە ھىدە كليسالرنىڭ برنده دينى وعظ و نصيحتلرە دە بولونا ايدى. سوزگە اوستالغى ساپەسنده لوتەرنىڭ وعظ و نصيحتلرن طىكلارغە بىك كوب كىلەر، سوزن ايشتكان كشىلر آنىڭ افكارينه مفتون بولالر ايدى .

لوتەر دين حقندە كوب توشونگاندىن سوڭ اوشبو فكرگە كىلدى : «كشىنى خلاص ابدى گە نائل ايتكان نرسە عبادت و اعمال صالحه توگل ، بلكە اعتقاددر» . ذاتا ، تأسسينە لوتەر سبب بولغان پروتستان مذهبى نىڭ اساسى اوشبو تعليماتغە بنا ايتلشدر . مارتين لوتەر دين حقندە اوزينه مخصوص شوندى ياڭى بر فكرگە كىلسەدە قاتولىك لگنە خلل كىلمەگان وپاڭاغە اخلاصى اولگىچە بىك شەب ايدى . شول وقتلردە مارتين لوتەر پاپانى زيارت ايچون روماغە باردى .

تاريخدە بىك الوغ اسم فالدرغان وفكرى غايت مەم نتيجه لرگە سبب بولغان كشىلرنىڭ بريسى ھىچ شەبەسز «مارتين لوتەر» در . بو، سافسونيادە «ايس له بن» شهرنه طوغدى . آتاسى فقير بر طاشچى ايدى . فقير كشىنىڭ بالاسى بولغانلقدن لوتەرنىڭ صبى وقتى نچار اوتدى اوسە باشلاچ مارتين لوتەر مناستيرغە كروب ماناخ بولورغە درلن ب يورودى . لکن آتاسى آنى مكتبگە بېردى . بر يوريست ياصاب چغاراسى كىلە ايدى . مكتبنى اكمال ايتكاندىن سوڭ مارتين لوتەر «أرفورت» دارالفنوننە كردى . بو دارالفنون بو وقتلردە نيمس ضيالىلرينىڭ وخصوصا ترقى و حریت طرفدارى بولغان ھومانىستلرنىڭ مركزى ايدى . لکن لوتەر بو دارالفنوندە اوقولا طورغان دنياوى علوم و فنون گە كوب كوڭل قويا آلمادى . آنىڭ كوڭلى قرون وسطادەغى اسخولاستىك ابلە قاطناش علوم الهیە گە ميل ايتە ايدى .

اونيويروستيننى بترگاندىن سوڭ مارتين لوتەر اوزينىڭ ئللە قاچاندىن بىرلى ايسابلەب يوروغان فكرينى فعلیت گە چاردى : «آوغوستين» طريقتى نىڭ مناسترينە كردى و فوق العادە اخلاصى بر ماناخ بولدى . كون بويلرنچە عبادت قىلە ، روزە طوتا ، پاپانى آلە درجە سنده تعظيم و تکریم

آلار، گناھنى يارلقاوغە اثبات مقامىدە اول كشىنڭ قولىنە «غفران ورقەسى» [ايندولگىنسىيە] دىب آتالغان بىر كاغەد بىرەر، بو كاغەدلىرىنى ساندىقلارغە پوتروب تورلى شەرلردە و حتى چىت مەلىكتلردە ساتوب يورىلر ايدى .

۱۵۱۷نچى يىلدە شوندى گناھ يارلقاب، ايندولگىنسىيە ساتوب يورويچىلردىن، «فرانسىسكەن» تارك دنيا شىركىنىڭ «تەسەل» آدىلى ماناخى ساقسونياغە ويتنبرغ شىهرى يانينە كىلوب چقىدى . كشىنڭ گناھسىن آقچە بىر بىرىنە يارلقاب شوگا قارشو بىلىت طاراتوب يورونى لوتەر انجىل احكامىنە بتونلاي خىلاف طاوب، تەسەلنىڭ يوزىنە قارشو آيرىم آچىق اظهار نىفرت ايتوب وعظ سويلەدى و «گناھ و مغفرت» حقىدە اوزىنىڭ افكار و اعتقادىنى ۹۵ مادە اوزرىنە يازىدە كورىنە طورغان بىر ىرگە ئلوب قويدى، شول طوغىرودە بىخىلەشەسى كىلىگان كشىلر بولسە اوزى بلەن مناظرەغە كىلورن اوتىدى . بو وقتلردە عادت شولاى ايدى . اونىڭ يىرىتىلر وعلما آرسىندە بولغان الوغ مىسئەلر حقىدە شوندى فكىرلر بىيان ايتشوب مناظرەغە چافرىشەلر ايدى .

لوتەر بلەن مناظرەغە ھىچ كىم كىلمەدى . اما آنڭ يازوب قويغان ۹۵ مادەلى لايحەسى بتون گىرمانياغە طارالا باشلادى . مطبوعاتە بىخىل اچىلدى تەسەل ايلە «دومىنيكەن» تارك دنيا شىركىلرى لوتەرگە قارشو ۱۱۰ مادەلى بىر رسالە نىش ايتدىلر . لىكن جوابلرى بىك صىيق ايدى . شول سىبىلى آنلرنڭ بو اشلرى لوتەر طرفدارلرون دىخىدە آرتىردى . بو ياكى بىخىلر اول وقتدە پاپا بولغان «۱۰نچى لىف» گە ايشتىلدى . اول، باشدە بوگا زور اھىمىت بىرمەگان ايدى . بارا طورغاچ ايكى وكىل يىاروب لوتەر ايلە سويلەش بىر درجە اتفاق غە كىلدىلر ، اكر مخالفلرى سكوت ايتسە لوتەر اوزىنىڭ دە سكوت ايتەچكن بىيان ايتدى لىكن ۱۵۱۹ دە «لاپسىخ» شىھرىدە پاپا طرفدارلردىن «ئەق» اسملى برەو ايلە مناظرە وقتىدە قىزولق ايلە لوتەر ، اوزىنىڭ پاپاغە و آنڭ قىسىتىنە اشانمادىغى جىھرا ايتوب بىارگاچ اش بتونلەى بتدى . لوتەرنڭ بو حىركىنى قاتولىك كلىسسىنە قارشو صوغىش اعلان ايتو ايدى .

بونڭ اوزرىنە پاپا لىف بىر فرمان چىقاروب ، لوتەرنڭ اشرلرى دىن گە خىلاف بولغانلىقدىن ياندىرىلورغە تىوش ايكانلىكنى و اكر اوزى شول فكىردىن قايتماسە آفوروز ايتلەچكىنى (كلىسادىن طرد اولنوب دىندىن چىقاريلەچقى) بىيان ايتدى . آنڭ بو فرمانى گىرمانيانڭ بىخىل شىھرىلردە

آندە پاپانى والوغ رىئىس روحانىلرنى فوق العادە پاك و مەنا عالى بىر موقەدە كوررگە امىدلنوب بارغان لوتەرنڭ فرضلرى بتونلاي خىلاف چقىدى : پاپانڭ و آنڭ اطرافىدەغى كلىسا اربابىنىڭ احوال و حىركاتى لوتەر آڭلاوينە بىنا ، بىرە انجىل احكامىنە موافق توگل ، رىئىس روحانىلرنڭ اخلاقلىرى بوزو . لغان ، كلىساغە بىك زور سۇ استعمال قاتناشدىلغان ايدى . مونى كورگاچ لوتەرنڭ آلاردىن ياخشوق اخلاصى صووندى و حتى پاپانڭ حىزرت عىسانڭ وكىلى و «لايظى» بولوب بولماوچىلغى حقىدە كوگلىنە شىبە كىلدى .

لوتەرنڭ فكىرىنە بىنا ، انجىل اللە تعالىنىڭ سوزى بولغانلىقدىن ھىر كىم شونڭ قوشووى بو يونچە يورر اىچون آنى آڭلارغە و آنى آڭلاو خىصوصىدە ھىر كىم نڭ اوزىنە اللە طرفىدىن احسان ايتلىگان عقل استعمال ايتلورگە تىوش ؛ انجىلگە ، باشقىلر طرفىدىن بىرىلگان شىرلر و اىضالارغە اىھىر و ھىچ كىم اىچون مجبورى توگىلر . ھىر كىم اوزى آڭلاب عمل ايتار اىچون بىبارلىگانلىكدىن انجىل ھىر مىلتنىڭ اوز آنا تلىدە بولورغە تىوش . حالبوكە اول وقتلردە قاتو . لىكلر آنى لاتىنچەدىن باشقىە تىلگە تىرجمە ايتارگە درست توگل و انجىل نڭ «رىسمى مفسىرى» پاپا ، دىلر ايدى .

بارا طورغاچ لوتەر پاپانڭ قىسىتىنە بتونلاي اشانى باشلادى . دىن اىچون پاپا و تورلى درجەدەگى رىئىس روحانىلر اصلا كىرەك توگل ، بلىكە انسان ايلە اللە آرسىندە آندى چىت نرسەلر بولماسقە تىوش دىگان فكىرگە كىلدى . قاتولىكلردە تارك دنيا شىركىلرى بار ايدى . لوتەر بونلرنڭ لىزومسىزلىگىن بىيان ايتدى و اوزى ماناخلىقنى طاشلاب اويلەندى ، مناسىتىلرنى ياپارغە توصىە ايتە باشلادى . قاتولىك مەنھىبەچە روحانىلرغە اويلەنرگە يارامى ايدى . لوتەر انجىلدە موندى نرسە يوق دىب ، آنلرنڭ اويلەنولرى تىوشلىگىن سويلەدى . اول وقت زور روحانىلرى و مناسىتىلر بىك باى و كوب مال مىلكلىرى بار ايدى . بو اش انجىل احكامىنە خىلاف دىب لوتەر ، آنلرنڭ مال و مىلكلرن حكومت فائەدەسىنە مىصادرە ايتارگە دعوت قىلا باشلادى . خلاصە : مارتىن لوتەر قاتولىك كلىسسى اربابىنىڭ اشرلرى انجىل احكامىنە بتونلاي خىلاف ايكانلىكنى دعوا و اثبات ايتارگە و يالىگز انجىلنى اساس طوتوب كلىسا ھىئىتتەچە اصلاح لازم بولغانلىقنى طلب قىلورغە باشلادى .

بو وقتلردە قاتولىك روحانىلرى كشىنڭ گناھسىن يارلقىلر و گناھنىڭ زورلىغىنە قاراب معلوم بىر مىقدار آقچە

صوكره لوتەر اوزينك حاميسى بولغان عاقل فرهدريك حضورنده برر يل ياشرنوب طوردى وشول وقتنده انجيلنى لاتينچه دن نيمسجه گه ترجمه ايتدى. صوكره ميدان غه چغوب اوز فسكرلرن جهره سويلى باشلادى و طرفدارلرى بيك تيزلك ايله كوبيهيب قاتوليكر ايله بويانكى فكرگه كروچيلر آراسنده زور نزاعلر ويللرچه صوغشلىر بولدى. نهايت قاتوليكر قارشى طورودن عاجز قالوب بويانكى فكرلارنى بر مذهب اوله رق رسما تصديق ايتديلر. لوتهرنك اسمينه نسبت ايله «لوتريانىزم» ياكه «پروتستانىزم» دييلگان و بوكونكى كونده ياوروبا ملتلرن دن بيك كوبيسى شوگا تابع بولغان مذهب اوشبودر.

اعتبارغه آلونسه ده بعضيلرنده اعتبارغه آلنمادى، بلكه تحقير ايتلدى. مثلا: لاپسيغ شهرنده خلق آنى آياق آستينه سالوب طابتاديلر. ويتنبرغ ده عموم خلق حضورنه ياندرديلر. نهايت لوتهرنى «ژورمس» شهرنده گى الوغ بر مجلس گه چاقرتديلر. هيچ قورقماينچه ايمپراطور شارلكن و عموم اعضاي مجلس حضورنده اوزينك فسكلرن دن قايتماغانلغن وانجيل ايله بونلرنك خطالغى اثبات ايتلماينچه طوروب قايتمايه چغن بيان ايتدى بونك اوزرينه مجلس اعضالرينك اكثريتى لوتهرنك اوزن مرتد، مشرك و يازغان اثرلرن كفر ديب اعلان ايتديلر. لكن ايمپراطور شارلكن الوكن وعده بيرگانگه كوره اوزينه تيدرتمه دى.

مقاله لر:

جغرافيا فنينه دائر.

[روس جغرافيا علماسينك زورلرينك اثرندن اقتباس قيلندى]

بلهن طانشدره طورغان خبرلرى رغبتلى، اول قدرسندە سوز يوق. لکن اول خبرلرگنه بتون ير يوزينك احوالى، جغرافيا فنينى بلدروب بتره آلمى.

حاضر ايندى هر بر طرف هم پادشاهلقلر طوغروسندن يازلغان كتابلر بيك كوب ديه رلك، بتون ير يوزى، تقريباً، يازلوب بتكان؛ هم شونك اوزينه گنه حاصلانوب يازلغان، آطلاس ديب يورتله طورغان نشریاتده بتون ير يوزينك پلانيد (خریطه سى) اورنلاشدرلمشدر. بولارده جغرافيا فنينى، مكمل صورنده، تشكيل ايتنه آلميدر. درستين نه بتكانده: بولار بلهنده ير يوزينك احوالندن، نيچك كبرهك شولاي، خبردار بولوب يتنه آلميبز. كشيگه اوز وطنى نك كون چغوش طرفنده، كون بايوشنده، توشلك ياغنده هم تون طرفنده نيلر بارلغنى بلوگنه يتمى. ير نك بر طرفنده صوق بولغانده، شول وقتدوق ايكنچى بر طرفنده نى سببلى اسسى بولا، ير يوزنده اوسه طورغان آغاچلار، اوله نلر هم شولارنى اوسدره طورغان بالچقلار نى ايچون بر تورلى توگل: ير نك بر طرفنده بيوك بيوك طاوولر بولديقى حالده ايكنچى طرفنده تيب تيگز، همده تورلى مملكتلرده گى خلقلرنك عاداتلرى، اخلاقلرى، طوروموشلرى، كسبلرى تورلېسنكى تورلېچه؛ بولار نيدن كيله، ديگان سؤاللرگه كشينك جواب طاباسى كيله. ير نك بر طابقرنده غى خلق مدنيت ده ايس كينكچ

جغرافيا فنى، اوزينك انسانلرنى كوبدن بيرلى رغبت له ندروى همده حاضرگه چه ياكادان ياكنا نرسه لر ميدانغه چغاروى بلهن برنچى اورن طوطادر. مثلا: عمرى بويينه بر اورمان قريبنده غى فريده گنه تركك ايتكان بر كشينى فارق. اول بيت، حيوان شيكلى، بر نرسه بلماينچه فلها طوما صوقر كوينچه ياشى. اول بنده ير يوزنده گى هر بر كشى مينم كيك تركك ايتنه ديب بله، هم اول هر كيمينك طوروموشقه قاراشى، اخلاقى، عادتى مينكى شيكلوك ديب اعتقاد قىلا. بونك كيروسنچه وطنندن يراق شهرلرده، چيت مملكتلرده يوروكان كشى دنباده تركك بلهن تركك آراسنده آيرما بيك زور ايكانچيلگن، قايسى بر كشيلىرنك تركلىگى ناچار، حتى كولنچ، ايكنچى برلرينك تركلىگى باشقه لرغه اورنك بولورغه يارارلق درجه ده يخشى، كوكللى ايكانلگن آپ آچق بله. شونك ايچون، كوب مملكتلر كورگان سياحلرنك خبرلرن خلق هر يرده راحت له نوب طىكلى، هم اعتبار بلن طىكلاوچيلر ير يوزينك زورلغنى، آنده آدم بالالرى تورلېچه تركك ايتكانلكلرنى و آندن باشقه بيك كوب نرسه لرنى يخشيفنه توشونه لرده. سياحلرنك خلقلرنى چيتلرنك طوروموشلرى، عاداتلرى

درجه ده آلفه کیتکانلر، ایکنچی طابقنده غیلار نادانلق، وحشت آستنده ایزلار، منه شول سؤالارگه، فن بولو اعتباری بلهن، جغرافیا جواب بیرهدر. جغرافیا بزنی بر یاقدن، ئلگی سیاحلر بازوی یاردمی بلهن، تورلی طرفنک طابقی بلهن طانشدر، اول طرف خلقینک طورموشی نیچک فانلوانا بارا ایکانچیلگن، کورساته، ایکنچی یاقدن اول، طبیعتنک انسانلرغه هم آلازنگ مدنیت لربنه نی روشلی تأثیر ایکنلگن میدانغه قویا.

فسقه سی: جغرافیادن مقصود بر شارینک تورلی طرفلرن هم آنده یاشی طورغان خلقنک ترکک ایبو روشلرینی بلودر. شونک بلهن برابر دخی «آنده غی خلقلرنی ایچون حاضرگی ترکک ایته طورغان روشلرندن باشقهچه ترکک ایتمیلر؟» سؤالینه جواب بیرودر.

اوز آلدکله معلومات آرتدرو ایچون کبرک بولغان فنلرنک ایکن کبره کارندن برسی جغرافیادر. چونکه اول، کشی بلهن طبیعت بر برسینه بیک نق به یله نگان ایکانچیلگن آچق کورساته. شول سببلی عقل دائره سنی فوق العاده کیکایته در. اورمان قریبندغی اولده غنه ترکک ایکن کشی، هر نرسه هم هر کم طوغروسنده اوزنجه گنه حکم ایته؛ اول بندنک آکلاو دائره سی طارغنه، بر یاقلیغنه بولا؛ شونک شیکلی، چیت خلقنک طورموشی هم آلازنی چورناب آلفان طبیعت بلهن بلیش بولماغان کشینک آکلاو دائره سیده برگنه یاقلی بولا، اولده باشقه طرف خلقلری طوغروسنده یاکلش فکر آصری.

بره (مثلا) طبیعتنک تورلی یرده تورلی صورتده ظاهر بولووبنی بلسه، بر یوزنده گی خلقنک ترکک روشلریده تورلی تورلی بولغانلغنی توشونسه، اول کیمسه اوز خلقینک قای اورنارنی اشغال ایکنلگنی، آلازنگ قای طرفقه (آلفه می، آرتقه می) بول طوطقانلغنی بیک بخش آکلیدر. بره بر شارنده غی افلیم لرنک تورلی تورلی بولوب، نباتاتنک، حیواناتنک باشقه کورنشد بولولرینک سببلرینی توشونسه، همد بر یوزنده گی طاولرنک، دیکز لرنک اورنلرنده پیدا بولولری یاکلشلق (اتفاق) بلهن نوکل، بلکه بر قانون بوینچه ایکانچیلگن بخش آکلاسه، اول کشی شول یرمزه پیدا بولوب طورغان بارغنه نرسه لرنک بر برسینه به یله نوب بکنلگن، آلازنگ بارسینکده بر جبکه (سبب مسببک جبی) تزلگانلگنی آپ آچق بلور. شول سبب مسببک جینی یخشیلاب

اوگره نو، انسانلرنک طورموشلری هم طورموش روشلری طبیعت قانونی بوینچه بارا، دیکان حقیقته نی افرار ایبوگه مجبور ایته در. انسان اوز آلدینه لاشی قیلندن بر نرسه، آنی تیره یاقدن چولغاب آلفان عظمت ایسه طبیعت، آنک ایچون یارنلماغان؛ بلکه آنک اوزینی طبیعت نیچک شول روشلی ایتروب کیتروب چغارغان ایکانچیلگن، تله نرله ماس، اعتراف ایته رگه طوغری کیله. انسان اوز ایرکی بلهن قانون طبیعتنی اوزگارتودن عاجزدر. مگر یوفاریده غیلرن آکلاو سایه سنده گنه قایسی اورنده، نرسه گه میل ایته رگه تیوش، نرسه گه میل ایته رگه ممکن توکل ایکانچیلگن آکلی آلادر.

وانعا، یر اوستونده ظهورغه کیلگن هر بر نرسه بر برسینه، بیک طغز به یله نو بلهن به یله نگان. کون بلهن توننک بر تیگز بوله اوی؛ اسسبیک، صوفلقنک اورن، زمان اعتباری بلهن تورلیچه اوزگاروب طوروی، یرنک شارلغندن، حرکتدن کیله در. یرنک طمشق کورنشی، قوری هم دینگزلرنک اکرنله ب اوزگاره باروی آنک (یرنک) اچکی حالتندن کیله. قویاش نورینک یرگه توشو روشینه کوره، افلیم لرن اسسبیک، صوفلقه تورلیچه بولالار. افلیم لرنک باشقه باشقه بولوندن اوسملکارنک (نباتات)، جانلی نرسه لرنک (حیوانات) هم انسانلرنک، آلازنگ طورموشلرنک باشقه باشقه بولوی لازم بولوب کیله قوری هم دینگزلر، آلازنگ روشلری هر زمانده بر تورلی طورا، یعنی آلاز بورونقی زمانلرده نیچک بولغانلار، حاضرده شول روشده لر دیهرگه ممکن توکل. اوسملکلر، جانلی نرسه لرنک یاراطلوشلرینه، طاولرنک حاضرگی روشلرینه، بالچقلرنک صفت لربنه، افلیم لرنک تأثیری بولغان شیکلی، یرنک بورونقی زمانده باشندن اوتکان حاللرنکده تأثیری باردر. یرنک هر طرفنده، اوتکان زمانلرده غی بعض بر حالتنی کورساته طورغان علامتلر بار، آلازنی اعتبارغه آلماسقه ممکن توکل. بر آستندن چقا طورغان حیوان سویا کاری، طاشلر آراسندن طابلا طورغان تورلی نرسه لر، یرنک نیندی اوزگارش اوستونده بولغانلغنی بیک آچق کورساته در. یر اوستونده معیشت قیلا طورغان انسانلر حالتنی اعتبارغه آلفانده ده آنده نیندی اوزگارشلر بارلغی کورلوب طورا در. انسانلر آراسنده بعض برسنده بورونقی زمان ترتیبلری دوام ایکنی حالده، ایکنچی برلرنده اول ترتیبلر بتونله ی اوزگارگان ایکانچیلگی مبدانده در. مثلا

تونلرده کوندزگی شیکلی یافطرتا طورغان، فابریکلرده ایس کینکچ زور خدمتلر کورساته طورغان ایلیکتیریق قوه سنی طابدیبار، زور بلغه لرده، دینگرلرده ئلل فی حدلی ناؤارلارنی مکلرچه چاقرومغه ایرشدره طورغان پاراخودلر اختراع ایتدیلر. جغرافیا، مذکور علملر بتون انسانلرغه بر نیگز فایده کیتیرلک مال بولا آلمایان ایکانچیلگنیده کورساته در. اسسی طرفلرده (منطقه حاره لرده) آشاو، اچو نرسه لرن طابو جیکل بولغانلقدن آنده ترکلک ایتو آغر بولمایان؛ شول سببلی اول طرفلرده باشی طورغان کیشیلر طبیعتنک قانونینی آکلارغه، آنک کوچندن طورموشلرینه بر فائده کیتیررگه طرشماغانلار. صوق طرفلرده (قطب طرفلرنده) بالعکس طبیعت، کیشیلر نك اوگای آتاسی بولغان؛ اول طرفده یاشاوپیلرگه اول، آشار، اچرگه نیچک طابو بوللارندن باشقه طوغریده اویلار پورتوگه امکان فالدرمایان. منه شونک ایچون، انسانلرنک تورلی علملرینه نیگز صالو شرافتینه مالک بولغان، مدنی خلق اورطه هوالی (معتدل اقلیملی) بیرلرده در. هم اورطه هوالی بیرلرده یاشاوی خلقده مذکور علملردن بر نیگز استفاده ایته آلمادیلار. مصریلار، نلگان کیشی آکنا رقابت ایته آلا طورغان آشلق کسبند، یعنی بوندن دورت مک بل الکیگی حاللارنده، بو کونگه قدرلی فالدیبار. بالعکس انگلیلر مذکور مدتنگ چیرگی قدرلی بر زماندن بیریگنه، یارم وحشیلکدن چقوب، بتون بر یوزینک دورتدن بر اولشیننه نفوذلرن یورتلرک درجه ده شوکتلی بر خلق بولوب کیتدیلر. بو طوغریده ده طبیعتنک تأثیری بارلقن جغرافیا آچق کورگازدر. یرشارنده بارشوندی اورنلار: آنده ترکلک ایته طورغان خلق ایچون علملرنی بر بری بلن اورتافلاشودن بر نرسه ده مانع توگل، هم آنده باشی طورغان خلق، کورشیلری بلهن دائما فاتناشوب یورگانلکدن؛ «بزرگنه بله بز» دیب عجبله نوب طورغه آلا رغه یول یوق. منه شول روشلی اورنلارده یاشاگان خلق هر تورلی یاخا چغارغان نرسه لرن بر برسی بلهن اورتافلاشدیلارده، نسقه غنه مدت اچنده بیوک مدنیت کسب ایتدیلر. اورطه هوالی بیرلرده باشی طورغان خلقنی طبیعت، صوق طرفلرده غی شیکلی، آرتق ایزمه دی؛ هم، اسسی بیرلرده باشی طورغانلر شیکلی، اول آلارنی برده حرکت ایتماپنجه رزق طابارلقده ایتمه دی. آنده (اورطه هوالی بیرلرده) یاشاوپیلر اورطه چه درجه ده مشقت چپگوگه، طبیعت بلهن

واق قریه لرده گی طورموش روشلری بلن زور شهرلرده گی طورموشنی چاغشدروب فاراساک، اولگیسینده بولغان ترتیبلر صوگنسینه نسبة ئلل فایچان ایسکروب طاشلانغان ایکانچیلگن کوررساک. بر یوزنده گی انسانلرنک برسینک طورموشنی ایکنچیلرکینه چاغشدروب فاراو، عموما فاراغانه خلق طورموشینک اکرونلر ب آلفه بارغانلغنی تجر به ایتوب اوگره نوگه بزنی ملکه لندرهدر.

شونک ایچونده فرانسوز جغرافیا علماسندن بولغان «ا. ریکلیو». جغرافیانی «مسافه ده تاریخ» دیب آطیدر. مذکور اتنی اوگره نو، انسانلر احوالنی بلدر و اعتباری بلهن، بیگره ک اهمیتلیدر. جغرافیا، انسانلرنی تربیه ایتوچی نرسه طبیعت ایکانچیلگن کورساته. صوقلوق هم اسسیلک، رزق طابوده آغرلق هم جیکلک شوکا (رزق طابوده آغرلق، جیکلک گه) اباروب کیله طورغان تورلی صفتلر، بر برسینک مقصودنی آکلشو بوللاری، اوزلرن حمایه قیلو چاره لری؛ انسانلرنی تورلی مدنیت چغاروغه مجبور ایتکان نرسه لر مونا شولاردر. انسانغه بر شارینک بر نابقرنده بالانچا حالنجه یاشارگه طوغری کیلیگان، شول سببلی آنک تیرسی طوپاسلانوب فالنایغان، هم تورلی نوسکه (فارا، صاری، فونغر) کرگان؛ ایکنچی بر نابقرنده اول کیومگه چولغانوغه مجبور بولغان. یرنک بر نابقرنده اول بر اورنده قرارلانمی طورغان آچی بولوب، اوزینک کچکنه عائله سی بلهن ترکلک ایتکان، ایکنچی بر یرنده اول کوبله ب جیولوب، زور جماعت بولوب ایکن کسبی بلهن کون کوره طورغان بولغان. یرنک بر نابقرنده غی انسانلر آتا، بابالرنندن اوگره نگان نرسه لرنی، آشارغه طابو طوغروسندن باشقه لرنی، اونوطا بارغانلار. ایکنچی بر نابقرده غیلری آتا، بابالرنندن فالغان بلوم وتجر به لرنی جیا بارغانلار، شول چیونتقلاردن «فن» دیولگان نرسه کیلوب چققان. صوگنیلر شول فن سایه سنده اکرون اکرون طبیعتنی جیکوب آلوب، آنی اوزلرینه خدمت ایتدروب، بورونغی آتا، بابالری کورگان ئلله نیقتلری آغرقلاردن خلاص طابوب، راحت یاشاوگه موفق بولغانلار. بولار، آتا، بابالری کبک، طبیعتنی آن طانوب آکنا عبادت فیلمادیلار؛ بلکه بتونله ی کیروسنجه، آنک کوچون بلوب، اوزلرینه خدمت ایتوگه آنی (طبیعتنی) مجبور ایتدیلر. یعنی آلار ییل کوچی بلهن ئه یله ندرله طورغان نگر منلر، ییل بلهن یوری طورغان کارابلر یاصادیلر، شهر اوراملرن

خلقه بر تيگن طارالور. انسانلر تاريخينڭ آغومى، شولاي، طبيعت طرفندن تعيين اينلگان، شونى آكلاونڭ آچقېدە ئىلگى جغرافىادر. شول سببلى جغرافيا بلەن طانشو بر مؤرخ ايچون نى قدر ضرور بولسە، تاريخينى آكلارغە تلەگان هر كم ايچوندە اول، شول حدلوك ضروردر. جغرافيا بر متفكر ايچوندە، پىداغوغ ايچوندە كىرەكدر. تىرە باغىزىدە نىلر اشلەنگانلىكىنى بلو ايچون الك اوز بىزنىڭ قاي طابىقەدە لىقنى بلو كىرەك؛ بونڭ ايچوندە چارە شول جغرافىادر. اورمان دەداشقان كىشى اوز بىزنىڭ قاي اورنە ايكانچىلىگن بىلسەگنە بولن طابا آلور. شونڭ كېك دىيادە باشارگە تلەگان كىشى، اوز بىزنىڭ، اوز وطنىنىڭ حاللرن هم باشقە لرنڭ آكنا بولغان مناسبتلرن تمام آكلانغان سوڭندەغنە اوز مقصودىنە يول طابا آلور.

م. ھادى سەدى. «آتاو»

اجتماعى مسئلەلەرنىڭ ھەم بر تارماغى .

بو فانى دىب اويلاغانمىز دىياغە آدم بالاسىنىڭ ايكىنچى مرتبە كىلەچك توگىلىگن هر كم بلە وشونڭ ايچون آدم بالالار بىزنىڭ آكلى صنفى (البته شرفلىلر توگل) بو دىيادەغى اوچ كونك ەمىلر بىن احتىياج ومشقتىسز اونكارورگە اجتهاد ايتەلر. بونلر ەمكىن قدر حياتنى، طنچ ونفس تلەگانچە راحت اوزدرمق ايچون الك بىرنچى، مال كىرەكلىگىنى سىزگانگە كورە آنى قازانر ايچون طارىشەلر. حنى بونڭ ايچون اورنى كېلىگانندە دىياناڭ بر چىتىندىن ايكىنچى چىتىنە قدر سياحت ايتەلر. ھىچ شك يوق، كە راحت ەمىر اونكارونڭ باشى شوڭا، بايلىقىغە باروب ترەل. فقط مال وبايلىق ايلە نكندە ەمىرنى راحتە اونكارو مەمكىن توگل. آندىن فالالاڭ كىرەكلىسى ابر ايلە خاتون آراسندە كامل محبت ھەم عائىلە طنچلىغىدر.

مالنى قولغە كرتودە بىزنىڭ خلق باشقە خلقلردىن بىك سوڭدە بولغان كېي، عائىلەلنودەدە بىك تىجربەسىز بالالارچە حرەكت قىلەدر. ياشرون توگىلر، كە بىزنىڭ روسىيە تىركلرنە اويلەنەچك يىكت ابرگە باراچق قزدە نكاحغە قدر بر بىرىنى كوروب سويلەشمىلر؛ خلق، طبيعتلرىنى بىلىشكان نڭ سوڭندە

كورە شوڭە، اشلەكلى لىكگە، باطراقغە، نشاطقە، چدامغە اوگرەندىلر. بر خلق بوغارىدە سويلەنگان (تعريف قىلنغان) اورندىن باشقەچە اورندە تىركك ايتسە، اول خلق نادانلىق چوقرىدە مىنگوگە فالالا. اوز بىزنىڭ چوللىرى سببلى باشقە خلقلارغە قاتناشا آلماغان قىطاي خلقى، بوندىن نىچە عصرغە الك اوزندىن آرطدە بولنغان ياۋروپادىن، حاضر، ئىللە نى حدلى آرطدە فالغان. پاراخودلر مېدانغە چىماس بورون، ياۋروپا لىلر بلەن قاتناشودىن دىيىگنر مانع بولغانلىقدىن، ياپونلار دە يارم وحشى دىبرلك بر خلق ايدى. پاراخودلر چىغوب، آلو، صانودە باشقە خلقى بلەن قاتناشا باشلاغاچ، ھەم هر طوغرىدە باشقەلردىن اورنەك آلوب طرىشە طورغاچ، ياپونىيە، حاضر، ايك كوپلى مەلىكتلرنىڭ بىرسى بولوب كىتىدى. اول زمانلردە ياۋروپاغە قاتناشدىرا طورغان تىمىر يوللار بولماو سببلى، روسىيەدە اوز بىزنىڭ غىربى كورشىلرى بلەن قاتناشا آلماي؛ آلاردىن ەعارف آلودىن مەجروم بولوب، مەدىنىتدە آلاردىن كوب درجە آرنە فالغان ايدى.

پىطر ۋىلىسكى نڭ غىربى ياۋروپاغە ترەزە آچونىە ايكى يوز يىلدىن آرتق مدت كىچىدى؛ شولاي بولسەدە ياۋروپالىلرنىڭ، آندىن ئىللە قايچان قوتولدىقلىرى ياڭلىش فاراشلر، روسىيەلىلر اچنە ھنوز بار ئلى: نادانلىق (طورموشنى، دىيانى طانىماو) اخلاق بوزوقلىقى، تورلى اوھام، خرافاتقە اشانوز، ئلى حاضرە، روسىيەلىلر آراسندە طوب طولى. بر بىرسى بلەن قاتناشو، بارغە علم، مەعارفلرنى بر بىرى بلەن اورتاقلاشولرى سايبەسندە غىربى ياۋروپالىلر ايس كىتىچ درجەدە آلفە كىتىدىلر.

بورونقى زمانلردە مەدىنىت بېشىگى زور يىلغەلر ايدى. اول زمانلردە زور يىلغەلر بويندە تىركك ايتىكان خلق ايك مەدىنى خلقى ايدى. اول زمانلردە مىلا مىصرلىلر «نيل» يىلغەسى بويندە، شىمالى ھىندىلر «ھىند» بويندە ايك آلدەغى خلق حساب ايتەلر ايدى. سوڭراق زمانلردە مەدىنىت «آطەلر دىيىگىزى» بوينە كوچدى؛ چونكە اول وقتلردە دىيىگىزدە يورولر باشلاندى حاضرگى زمانلردە انسانلر پار، ايلىكتىرىك قوتلرىنى قوللرنە ايتىكانلىك سببلى، مەدىنىت زور دىيىگىزلر (بىر مەجبىلر) بوينە كوچدى. حاضرگى زماندە شول زور دىيىگىزلر چىتىندە باشى طورغان خلق ايك مەدىنىتلى، ايك آلدەغى خلق حساب ايتەلرلر. انسانلرغە اگردە ھوا يوللارى آرقىلى بر بىرىنە قاتناشو نصىب بولسە، اول وقتدە مەدىنىت بتون بر يوزندەگى

یگت ایله فزنگ کوروشوب سویله شوی ممکن یا که عادت بولوب کیتکان بولسه ایدیده وبو ایکی وجود بر برینک طبیعتندن، عادتندن خبردار اولدقن صوکه آنا آنا امرینه بوی صنوب غنه توگل، بلکه بو قدر تر کلسنگ مہم واوزگارہ چک کونلرنده، ہم عمر بویینه اوزلرینه بولداش اولاچق کشی نی ریاسز انتخاب ایتوده، اوز کوکللرینک قوشوی بلن اش یوروتسه لر، ایتوب اوزدرغان فزغانچ کارتینه لر احتمال بر قدر سیره گایگاندہ بولور ایدی .

بزنک حاضر اک برنچی کوچ صرف ایتہ طورغان خدمتلمز وبو خدمتلمزدن دورت کوز ایله ن کوتمکده بولغان امیدمز، ملت بالالرینی تریبه ایتوب بیتشدرو ہم آنلرنی کیله چکگہ حاضرلاودر. بونک بیک مہم خدمت، بیک گوزل امید ایکانندہ شبہه یوق. لکن خلقمز آراسندہ ایتوب اوزدرغان عائلہ لنولر، کوب وقتده شونک نتیجہ لری بولغان عائلہ بوزولولری، یش غنه بولا طورغان عمرک فچقریش لر، عاقبت شریعت بوینچہ آیرلور دوام ایتوب طورغانده عجا امیدلرمزدن بایناغوق وقتلرغہ چه واز کچوب طوررغہ طوغری کیلماسمی ایکان صوگ؟

شولایوق عائلہ طنچسزلقلرینک یمشی بولغان و بو کوندہ خاتون قزلرمز آراسندہ بیک طارالغان چاخوتقه و باشقه چیرلر، بزنک وقتیلہ جهان یوزندن بوغالوب کیتومزنک باشلانچ سبیلری توگلمیکان صوگ؟ بر ملت نک کوبه یوی اورچوب آرتوی، کیله چک عصرلرغہ نسللر قالدروی، شول ملت ایچندہ بولغان آنالر آرقه سندہ ممکن بولادر. شولای بولغاچ بزده کشی لر فطارندہ دنیاہه یاشیک دیسه ک، حاضرده خلقمزدہ بیک توبہ ن اورن آلا طورغان خاتون قزلرنک اولدہ ده، بالا آنالری بولاچق وقتلرنده ده، احواللرینی ممکن قدر یغشیلانورغہ، حقوقلرینی کیکیایتورگہ، حاصلی: اوزمزنک آنلرغہ ٹلوکنگی حیوانی نظرمزنی اساسندن اوزگار- تورگہ غیرت ایتلمی یز.

اگر بز اوزمزی انسان دیب یوروتہ طورغان بولسه ق انسانلغہ مزنک وظیفه سی شونی ایسته گانن ہم هر وقت ایسته یه چکن خاطرمدن چغارماسقه کبره ک. آنا، توری خسته لقرغہ سبب بولا طورغان طنچسزلقلدن آزاد بولسه، ترکلیگی اوز یولی بلن منتظم آغوب بارغانده، بیلگی دنیاغہ سلامت بالالر کیتورر. اول آنلرنی گوزل تریبه ایتہر و اوستورر. اگر بالعکس، ایری یا که فاینشلیری طرفندن جبر و ظلم کورسه، ترکلیگندن ہیچ بر لذت

توگل، حتی عمرده بر برسینی کورمگان همده بر برینی طانیمی طورغان ایکی بات کشی، نکاح آرقه سندہ برگه قوشلوب دنیاہه عمرک ایدہش اولمق ایچون بر عائلہ تشکیل ایتہ لر. بو ایسکیدن بیرلی دوام ایتوب کیله طورغان عادتگہ هر کشی آنا آنالر بولسون باخود یاشلر بولسون، شول قدر صوق فانلی، وطنچ قاریلرکه بونلرنک کیله چک کوندہ گی وظیفه لرین توبدننگہ اویلاغانده، یاشلرنک بو قدر خفت لک بلن اویله نولرینه آنا آنالرنک ده بولای اوستدننگہ اویلاب اویله ندرولرینه، قز بیرولرینه ایس کیتماسلک توگلدر. طبیعی بوندہ بولغان حقوقسزلقلنکده کوبره گی قز طرفندہ در. گرچه یگت، آلاچق کله شینی کوزی ایله ن کورماینچہ، فقط کشی سوزی ایله ننگہ ملا حظہ سز نیسز بو ره وشده عائلہ لیلر فطارینه کروی نه قدر مخاطره لی بولسه ده شولایده آنک قولندہ طلاق اختیار ی بار. هر احتمالغہ بنا، اول شونمن فائده لنورغہ کوچی بته: بر کشی آت صانوب آلفاندن صوگ بر بری اوخشاماسه آنی صانب، برینه باشقه سینی آلا آلفان شیکلی، بوده خاتونی ایله شولای معاملہ ایتہرگہ، اوزی تله گان چافده آیرورغہ حق باردر. (!) گرچه بو آیرودن ایرکشی ایچون بر ضررده بولمی کبک کورونه. اما بونک صوگی، خاتون نک فایینه فبرگہ کورگانچه تزه لوی ممکن بولماغان بر جراحت اورنلاشدرودن عبارتدر. هر زمان کوز آلدمزده واقع اولا طورغان یه مسز و کوکلسز بو کارتینه لر، خاتون ایله ایر آراسندہ محبت اولمادیگی یا که خاتون نک فابن آناغہ امید اینلگان خدمتنی اوتی آلمادیگی ایچون یا که باشقه بر جزئی سبب ایله ن، اجاره تولی آلمایان کشی نک ابو صاحبی طرفندن ہیچ رحیمه سز فوارتیردن قولوی کبی، آنکده بیک آسات غنه ئه پده لوی، شبہه سز بزنک حاضرگی طور- مشہز اوستندہ بولغان، قورقچلی قاب قاره نطقه لردن برسیدر، که بار کوچمز ایله بونک چاره سینی کورمگہ بورچلیمز.

ایسکی اقتصادی احوال مزنک بر نیگہ یاراقسزلغین بلوب، آنی اصلاح ایتمک ایچون مکتبلر جمعیتلر آچوب دوام ایتدرومز، نی قدر تیموشلی ایسه، شونک توسلی نکاحده بولغان خطالرمزنی، ایسکی عادتلرمزنی بتروب شونک کوله گه سندہ ایکی گناه سز بندہ نک کیله چکده گی سعادتلی طور- مشلرین، بوقه چغاروب بر باد ایتہ طورغان حاللرگہ بول قالدرواده تبوش ولزمدر. اگر بزده نکاح دن اول

علی جان افندی گه جوابلر.

I

۱۹۰۵ نچی سنه دن مقدم بزم درجه مزده گی کشیلردن: «دنیاده زور کشیلر کیملر؟» دیه سؤال ایدلد یکنده «ایشانلر و اماملر زور سلایلر و یانی غه قلیچ ثلوب یوروچیلر...» دیه جواب بیرمکده لر ایدی. زماننک بر روشده گنه طورا آلاموی طبیعیدر؛ زمان اوزگاروی ایله برابر، کشیلری ده فکرلر یده اوزگار و آلوشونا طورادر. ۱۹۰۵ سنه سندن صوگ ظن ایتمه من که: کوب کشیلر اوزگاروب، فکرلری ده آلسونمش و کوب کشیلر اوزلر یینک تقلیدی خطا فکرلر نندن توبه استغفار قیلیمشدر. بوکون، یوفاروده غی سوزنی تکرار قیلوب «دنیاده زور کشیلر کیملر؟» دیه سؤال ایدلسه «علمنی اوقوب بلوچیلر وشونک ایله عمل قیلوچیلر. مادی و معنوی اعانه سی ایله اسملرینی باقی قالدروچیلر...» دیه جواب ویره چکلرنده شبهه یوقدر.

بزرگه بکرمی اونوز سنه نی دگل، بر سنه نی ده بتونلری مکتبه طور مق نصیب اولمادی!... «زورراق» شاگردلر، «منطق اوقیمز، حکمت اوقیمز، عقاید... کلام... اوقیمز» دیب بزنی قزقدرا طورغانلر ایدی. ۱۸۹۱ سنه ننگ قحطانی بزنی آبانندن یقدی. معیشت آرتندن دنیا قوارغه مجبور ایتدی. اوقی آلمی قالدق. «زورراق» اوقوماساق ده علم گه هوسهز بلند، عالملرنی وشاگردلرنی یاراتامز. همان شول «منطق حکمت...» لر کوکلهمزده طورالر. بونلرنک نیدن بحث ایتدیکلر نندن معلوماتمز یوق!

کونلرنک برنده مدرسه ده اوقوب یاتقان بر تاجک (سارت) دوستمز ایله اوچراشقانده: «کوبدنی مکتبه طوراسز؟ دیه صورادم.

- یکره نچی یل.
- نرسه اوقوب یوریمز؟
- حکمت.
- حکمت نرسه دن بحث قیلا؟
- فلکیاتندن.
- فلکیات دیگانکز نرسه اول؟

کورمی امیدسزلندگن صوگره بتون دنیاغه حقارت کوزی ایله ن فاراباچی ده معلومدر. خاتون، شوشندای حالده عمر کیچرمکده ایکن آکاردن طوغان بالالرنک، صحتچه، اخلاجه، نه حالگه توشه چکارینی حسابلارغه کیرهک.

تکرار ایتمه منکه، بزده فزنک آنا آناسی، صورارغه کیلگن باوچیغه اگر اوزلر یینک کوکلرینه اوخشارلق کشیدن کیلگن بولسه، فزنک باراچق کشی نی طانوب طانماوین فاراماینجه و رضالغین صوراب طورماینجه کیلوشه لرده فویالار. آنلر بو ایکی وجود آراسنده محبت بولوب بولما باغین، اخلاق و طبیعتلر یینک بر برینه طوغری کیلوب کیلماوین، اولدن اوك ملا حظه قیلورغه اوگره نما گانلر. (لیکن صوگراق بونلر غه بایتاغوق بونک آپیسینی طاتورغه طوغری کیلگالیدر) کوب و قنده بو حالدن فزنک خبری ده بولمی. فقط اشنی بترگاچگنه سیننی فلان گه یاراشدق دیب اعلان ایتلر. فزنک آکا باراسی کیلسون کیلماسون آنا آنا امرینه بوی صنمی نی حال یوق. بیچاره بیک بغشی بله درکه کیاو انتخاب ایتمک حقی اوزنده توگل، بلکه آنا آناسنده در!... شونک ایچون خاقلرده کیاو گه کیمته چک قز، شاداق و بخت ایچنده ایکن، بزنگ زاللی قزلرمزنگ کوبرهک وقتلری اچدن طنا طورغان حسرت اچنده، یا که یاشرونوب یغلاو بلهن اوتهدر.

هیچ شبهه یوق که اوقوغان مسعود ملتدره بزده گی کیی تزوج مسئله لرنده اولغان کوچلهو، قولدن اختیار آلوکیی قرون وسطی عادتلری اونوتلوب بتکان. آنلر چه خاتون قزلرهم، بشر یینک الگ مهم اعضالردن سانالدغینه کوره، فکرده حرک، دنیا آرزولری، علوم و معارف محض ایرلرگه مخصوص اولماینجه، بونلرنی بو ایکی جنس آره سنده بولیشوده کامل مساوات باردر. بولای بولماغانده خلق ننگ یارطی باغی اشله ننگان، حقوقچه قصولغان و مجبور اولغان سببندن، اول ملت بتون سانالورغه لایق بولا آلمی؛ بلکه ملت ننگ منتظم یاشاوینه کیمچیلک کیله باشلیدر. سوز آخرنده ایتمه منکه: عجیب بز نه وقتچه گناه سز بالالرمزنگ حرینن اوز کیمهز ایچون فدا قیلودن طارتنماز؟ ونی وقت آنلرنی. اوز تله ومزگه گنه تابع ایتوب یوروتودن طوقنارمزه شول سایده بزده باشقه لر کیی، اوزمزنگ نازک حسگه مالک انسان ایکانلگه زنی دنیاغه اثبات ایتهرمز ایکن؟... الله یار بله شی. «أجی.»

کتاب ایه سینکمی، دگلی آنسن نیکشور میچه، «صحیفه ۱۲، جلد ۲» دبه سوکفی محرر لر مز بازار.

بیرک ادیب، علما، شعرا، کیرهک وقتده چیتاردن استفاده قیلدقلری ایله برابر کیمدن آلدقلرینی تمغلاب کپتله.

روسلرنک بیوک محررلردن تولستوی جنابلی ده اوزینک یازدقی اثرلرنده کیمدن استفاده ایتدیکنی و مقال صاحبی کیم ایدیکن «محمد»، «موسی»، «ابراهیم»... دبه سوزینک آخری غه تمغلامش.

بزم ۶ نچی عدد «شورا» ده، «قیوم افندیکنک فوا که الجلساسندن آلوب یازمش» دیگان سوزمزدن قیوم افندیکنک مالی ایکانلگی بلونمی؛ بونک کبی مقاللرنی ایکنک تابوب یازدقی ایچون اصل ایهسی تابلقانچه آنک ملکی اول. ایهسی تابلسه، شکسز اعاده قیلوناچق. بو کونگی معترم محررلر مز هم، آغزدن آغزغه سویلانوب کلهش ناریدی وباشقه واقعهلرنی یازالرده آستلرینه «محرری مرتبی...» دبه امضا قیللار. اوزلردن چقاروب یازوچیلر «محرری» و بز اوقی آلهای نورغان زور کتابلردن آلوب بئنگل قیلو. چیلر «مرتبلری» اوله لر. بو سوکفیسی آنک مالی اولمی بلکه ترجمانی مرتبی گنه اول.

«شورا» ده یازدقمز سطرلرده علی جان حضرتلرنک دیدیکی «اوغرلق ایله اتمام...» خیالمرغه اولسون کلهامش ایدی. مونک ایله برابر فوا که الجلسا مرتبی قایسی سوزنی کمدن آلدیغنی آچق یازمش... و.ا. خ غه «بو سوز قیوم افندیکنک اوزینکی در» دیرگه یول قالدیرامش. مونی سویلرگه ده حاجت یوق. بزمچه برو هر نرسه یازوب آستنه اوز امضاسن قویسه صاحبی شول اولادر.

هر بر مطبوع اولان یازونی اوفورغه کیرهک. مونک شرطی ایسه: توشونوب اوقودر. یوناندن قالمش اساطیرنک اوز وقتنده فائدهسی تیش ایسه ده دنیا اسبابینک بز کون ایسکره چگی و ایسکورگاچ اشدن چغوب تاشلاناچاغی معلوم اولسه ده، بزنگ مسلمانلر بونی فکرلرینه کتورمازدن بو کونلرینه چه شول ایسکی آربا ایله کیلمش.

قیوم افندیکنک اوزینکی دگلی آنسی بزگه معلوم دگل بلکه بر کون بلونور؛ فقط قیوم افندی بو سوزلرنی ا. ولی ایله ا. خیری دن، احتمال علی جان افندیکن ده ئلک تابوب «فوا که الجلساسی» نه یازوب قویش. ا. و. «کچکلکده ابا بالردن ایشتم» دبسه ده، آنلر اوز -

. هیئت. یعنی هوا، بولدز آی قویاش... دن.
- حرکتلرینی ده آیتکز؟

- بیر تیک طورا؛ قویاش، بولدزلر، آسمان (کوک) بیر تیرهلی ئهیلنه. بیر ایله کوک آراسی بشیوز یللق یول....

- های های های آفرین اوستاذکه! نچه یلدن بیرلی بو حکمت مبارکنی اوقیسز؟

- اوچ یلدن بیرو.

- ینه کوبی اوقویاچقسز؟

- بش یل.

- حیف کنه عمرلرکز... دیهک سکز یلده حکمتنی تمام قیلوب باشقرغه علم حکمتنی طوتوراسز! طاهر کولتسی جنابلرنک هیئت جدیده سن ابرونمی بر نچه کون تکرار قیلوب چقسه کز، سکز یل اوقوب طوتورغان حکمتکزدن کوک مرتبه طوغر یراق هم آرتوغراق حکمت طوتورر ایدکز...» دیب سوزنی بتورمازدن، «سز نوغایلر سوزینی سویلر کپتکز!» دیب بزنگ دوستمز یانمزدن طوروب کیندی.

بزم ایسکی مدرسهارمزه دستورالعمل طوتولوب اوقولمده اولان بیوک کتابارمز یوناندن ترجمه اولونمش ایدکی کوک مرتبه مطبعانده تکرار ایدلدی. بو کتابلرغه کیمدن ترجمه اولونغانلغی و مترجمینک کیم ایدکی ظن ایته من یازلماشدر. «یوناندن قالمش» دبه طورغان کتابلرغه ترجمه قیلونوب حاشیهلر یالغانمشمی یاخود آغزدن آغزغه کیلوب سوکره جموعه قیلونمشمی؟ آنسی بزگه معلوم دگل. بو کتابلرنک اساسی «یونان سووری» ایدیکی ۱۹۰۵ سنهدن سوک غنه بزم صنفمزه غی کشیلر بلدیلر. بو وقت قه چه «مسلمانلرنقی» ایدی. یوناندن ترجمه اولونوب ده کیم اثری ایدیکی یاخود مترجمی کیم ایدیکی ایتولمادیکندن سوک وقتلرده کوک مجادله و مناقشه لر اولدی.

بزم اعتقادمز چه: باشقه بر ملت تلندن اوز تلمزگه ترجمه ایدلسه، قایسی لساندن ترجمه ایدلیدی و مترجمی کیم ایدکی، شکسز، کتابینک باشنه یازولورغه لازمدر. بوکا دلیل فلان حاجت ایماز؛ حریتدن سوک چقارلمش اثرلر گواه اول بلور.

مقاله یازوچی یالکز اوزی گنه یازمازدن سوز منا - سبتی ایله برودن مقال آلوب آرا صرا قسدرغالی. مال

يازوچيلر بو حرکتلری ایله بزگه (اوقوچیلرغه) ضرر ایتلر. چونکه بزگه، اوزمگه حالی بیلگولی بولغان برکشی، گرچه بر عالی موضوعه بولسه ده مقاله یازوب اوزمنکی دیوبوب تقدیم ایتسه، «موندن نی چغار دیسک . . .» دیب مقاله غه اهمیت بیرمیز یا برده اوقومیز یا خود اوستانگنه اوقوب چغامز، فائده و تأثر مزده بیک کیم بوله. اگر شولوق مقاله نی مثلا اسپنسر دن ترجمه ایتدم دیوبوب تقدیم ایتسه بز البته آرتقراق دقت ایله اوقوب کوبراک فائده آلور ابدک. زیرا بر توری سوز ایکی آوزدن سویلانسه ایکی توری اثر بیرووی هر کیمگه بیلگولی بر حالدر.

بناء علیه مین یازوچیلردن یازغان فکرلرینی قایدن آلدقن یاش-رمی یازولرینی اوتنم. بز، مقاله یازوب ملت که خدمت ایتوچیلرینی، ترجمه ایتوب یازسه ده احترام ایتنم هم مافتیمز؛ بو ترجمه گنه ایکان دیوبوب کیمستیمیز. مقاله لر، اوقوچیلر فائده سی ایچون یازلدیغندن ممکن قدر آلازنگ دقتن جلب ایتهرلک روشده یازلوی تیوشلیدر. فیض الرحمن جهاندارف.

وعظار حقنده.

جمعه و ایکی عید نمازلرنده رمضان شریفنگ ایکندی آفشام آراسنده کرک شهر کرک اول اماملری اولسون قولتق آستینه کتاب قصدرب کروم مسجدلرده وعظ سویلهب کیلولری بیک ایسکبدن کیلمش بر عادتدر. خلقنی دنیا و آخرت سعادتینه دعوت اینه طورغان بخشى وعظ ونصیحتنگ کرکلی بر نرسه ایکانلگن هیچ کم انکار ایتماس. بلکه قوملرن هر وقت بخشى وعظ ونصیحت قیلوب طورو آنلرنگ بیوک وظیفه لرندندر. چونکه اسلام دینی، عین نصیحتدر، ایتدمز حضرتلرینگده (الدين النصیحة) دیمکینگ حکمتی شولدر. لکن مع التأسف، بزم اماملرننگ سویله دکلی وعظله کوبسنجه حقیقی نصیحتنگه و اسلام روحینه موافق بولوب بتمی. وعظلردن قوملرینک دنیا و آخرت سعادتلی بولولری فایده، بلکه بعضا اعتقادلری بوزولولرینه بالقاولقلرینه سبب بولادر. نیچه عصارلردن بیرلو سویله گان وعظ کتابلری تنبیه، دره، نزهه، روضه، مجالس الشهور اولوب سویله دکلی وعظله ایسه آی و صدقه فضیلتی، شهید، ونبی ثوابن

لری ده قیوم ایتدی رساله سندن کوروب سویلمش اولما. سونلر؟ هر نه ایسه خطامزنی تنبیه ایتدیکاری ایچون ۱. ولی و علی جان ایتدیبارگه تشکر ایدوب عفلورن اوتنمیز و بلدکارینی مطبوعات که بیره طورولرن تمنی ایتنمیز. والسلام.

اهل الله خیرالله اوغلی. «خوقند».

II

دنیانگ قایسی غنه برینه فارساگده طنچلق کوروب بولمی، یوقغه نرسه دن جانجال چغه، بیک یوق اش ایچون طارطش باشلانم. دنیا ایتدی اوزی شوندی یولغه قویلقان وشول کوی بی بارا. مونه بو یل «شورا» لرنگ برسینگ قایدن ۱. ولی ایتدی بر تابشماق یازغان ایدی. شوگا ۱. خیری دیگان بر کشی «سین نیچون اوغریلق قیله ساگ؟ اول بیت قیوم ناصری تابشماقی!» دیوبوب بیلاندی. ۱. ولی ایتدی ده قاراب تورمی، «مین امضامنی قویه صالدم، آنک ایگ اولگی ایاسن ازلاب طور مادم، مهندی آناسن نابو ممکن بولغان شیکلی مونگ ایاسنی ده تابو ممکن توگل» دیبه جواب ویردی. بولار شولای جوابلاشوب یاتقاندن «آندن بوندن» دیدی ده علی جان ایتدی نیرشقاوی آراغه کردی. اول، ۱. خیری نی عیبلی؛ یازوچی، صا- توچی ایله بر، مالینی تلاسه اوزمنکی دیوبوب صاتا، تلاسه آمر بقانسکی، زاغرانچی دیوبوب صاتا، اول اختیارلی دی؛ بو اوغریلق ایله انتهم یالکیز «شورا» قایدن غی تابشماقلرده غنه بولسه اول قدر زور جانجال قیلمی توقنار- غه ده یارار ایدی لکن بو اش بیک اهمیتلی موضوع لرده مثلا بتون سعادت و ارتقاء بشرینک اساسی بولغان تربیه عقلیه کبی موضوعلرده بولا. شونک ایچون مونی، کیرهک توگل دیوبوب تاشلارغه یارامی. بر آز سوز اوزایتورغه تیوشلی. علی جان ایتدی: یازوچینی مال صاتوچی ایله بر دیبه دعوا ایتنم. بو شولای، لکن بزنگ یازوچیلر کوبسی مال صاتوچیغه قیاس ایتلورگه یارامی مثلا: بزنگ زاینوک دکایتنه بارسه کز اول اوزینک مالن اوتکارر ایچون آمر بقانسکی- زاغرانچی و ۳- ۴ یلدن بیرلی یا- پونسکی دیوبوب صاتا باشلادی. چونکه اول اوز مالم دیوبوب صاتسه آنی تانوغان هیچ کمنک التفات ایتماونی بله. اما بزنگ بعض یازوچیلر ممکن قدر یازغان نرسه سن اوزینکی ایتوب کورسه تهسی کیله، فایدن آلقان ایتنی. بزنگ

خط طباعت حقنده

پازو هم طباعتنی یگلہ یتو

I

یسروا ولانعرورا - یگلہ یتگز آورا یتما کز!
علم و کشفیات، هنر و دین هم ز ا کونلر ننگ بتون
دنیاغہ جابلولر ینہ، آدملرگہ فائده کینئر لک درجه گہ
ایر شولر ینہ ہم ده بوغالمای کوب زمانغہ چه صافلانولر ینہ
ایک برنجی سبب یازو- حرف هم طباعت هنر ینک دنیاغہ
چغوبدر. نیند ایگنہ بر فومده دین و علم، کشفیات و هنر،
ز اکون و ترتیب کبک ایکی دنیانک سعادت باصقچی دیب
صانالغان صفتلر ننگ برسسیگنہ بولسه البته اول قوم ننگ
حرفی - یازووی بار؛ اوشنداق نیند ایگنہ بر قوم ننگ حرف
ویازووی بولسه البته اول قوم سعادت باصقچلر ینک بر-
ایکیسن آلاغان، و بالعکس

دیہک زمانہ زده سعادت دیب صانالغان هر نر سه حرف- یازو
هنر ینہ باغلانغان هم هر قوم و پادشاهلر ننگ سعادت ترقیسی حرف
ویازولر ینک ترقیسی سببلیگنہ بولغان. حرفلر اسانلانغاغہ
اسانلاشقان؛ هر قوم ننگ علم و معارفده ترقیسی، حرف
ویازولر ینک آسان و قصه لغی ایله متناسب اولره ق آرتقان.
شونک ایچوندرکه زمانہ ننگ مترقی قوملری ممکن
قدری حرف و یازولر ن اسانلاشدرغہ بیک طرشقانلر،
همان ده طر بشفده لردر.

بزنک مسلمانلر دن ده بونک اهمیتنی توشنوچی و شوکا
خدمت ایتوچی حرمتلو ذاتلر بولوب اوزغان و شونلر ننگ
همت بهشلری اولره ق نکتہ لر، حرکتلر، طنش علامتلری
وجودگہ کیلره ک، اوقو- یازونی بیک اسانلاشدرغان. لکن
الله تعالی ننگ بر جزاسی اولره ق بتون اسلام دنیاسی
غرلدا ب یوؤلاغان وقتده البته بواشده شول بورنغی کوینچه
قالغان؛ زماننک اوقووینه متناسب اوزگارمه گان هم
یکله یمه گان - یعنی یگلہ یتورگہ طرشوچی ده، طرش- وچیلرغہ
بولشوچی ده بولماغان.

شکرلر اولسونکه مسلمانلر باپتاق اورنلرده اوزلر ینک
جزالرون توگالله دیلر، یعنی معلوم اوزاق یوقولر ننگ
اویغانه باشلا دیلر. شونلر جمله سندن بزنک روسیه مسلمان-

بیرو، حور فوچدرو اجماحلی ایتو، تموغ و قبر عذابی،
فقیرلکنی ماطاوی دنیا سوگو طاغن ئلل نیندی خرافات
و اسرائیلی حکایه و قصه لردن عبارتدر. همده مستحب اولان
عبادتلرگہ احد طاغلری قدر ثواب وعده ایتوب، عوام
فانشنده فرض عبادتلر ننگ اهمیتلر یده کیمتوله در. ایشته
آیلر یلرر بویونجه آبله ندروب تکرار سویله دکلری و عظلم
شونلر در.

آدم بالالر ینہ حورالعینلر تقسیم ایتو، اجماح و نموغدن
اورنلر تعیین ایتو بزم اماملر ننگ وظیفه لری اولمای بلکه
جناب حقنک عدلنه و فضلنه عائد بالکنز ینہ مخصوص بر
وظیفه الهیه در. واعظلم ننگ وظیفه لری ایسه انساننک دنیا
و آخرت ملاک بولو و عذاب چکویونه سببچی اولان جهالت
ظلمتندن فوتولورغہ بوللر کوسترمک، همده دنیا و آخرتده
راحتلکده و اوچماخده یشاولر ینہ سببچی اولان علوم
و معارفگہ دعوت ایتمکدر. ملتزمینی چولقاپ آلمش ظلم،
حسد، غیبت، نفاق، افتراء، ریا، سعایت کبی اخلاق
ذمیهاردن نهی ایدوب، اخلاق حمیده گہ دائر علم و معرفتگہ
ترغیب فیلور دای، واحوال زمانغہ و وافق و عظلم سویله مه لیمز.
صوگره ملتزم و عظلم مزدن فائده له نوب علم و معرفت صاحبی
اولسه لر، بزم و عظلمرگہ احتیاجلری قالمای کندولری دنیا
و آخرت نموغلر ننگ فوتولورغہ اجتهاد ایدوب، دنیا و آخرت
اجماح بوللرن طابسه لر کرکدر. خلیل سلطان محمد ینکاری.

شعر.

شاعرلرگہ.

دنیاغہ سالساک کوزک، الهام بیرر هر قایسیسی
آی، قویاش، بولدوز، باشنلر، عرشسیسی هم کرسیسی.
گیزسه کوکلک دنیاده استاذ بولور بر آل چیچک،
بر فچتقاندہ سیکا الهامچی بلساک، ای کشی!
بو طبیعت بیک تیران دیگنر فقط بیک انجولی
«بوتیران» دیب فالتراب تورمی، چوما چن، ایر کشی.
تیک سینک کوکلک قاچ یا سونگودای بولسون تمام
هم باشندنده چیتز بولسه منه بولدک کشی!
اورلامه سین چن شاعر بولساک بوتانندن معنیلر
ناشله «لیرمونتفارکنی» طاب اوزک، بولسه ک کشی!
ع. خدایارف.

نلرینی ده سانارغه حقیر بولسه كرك. البته، یوفودن اویغانغان کشینک برنچی اشی اوستون - باشن فاراو، بیتن - کوزن یوو بولندیقی کبک مسلمانلر نڭ ده اشلمری اول اوزلرنده بواغان عیبنی کیتارو هم ترقی باصوبینه کره تورغان یولن بیکلی تورغان قابقالرنی آچو - یعنی باشقه قوملر کبک نل و یازولرمزنی توزه تو واساتلاشدرودر.

مصر هند و استانبول مسلمانلری بزدن اؤلرهك اویغانغان بولورغه تیوش که آنلر بو اشنگ اهمیتن سیزوب حرف و یازولرنی یگله یئو حقنده بزدن اؤلرهك سوز چغارغانلر. ایمدی بزدهده بواشنک اهمیتنی سیزوچیلر کورنگاله ی باشلادی. نل مسئله سی بیک فزولق ایله بایئاق زمانغه چه غرتنه ستونلرنده مذاکره قیلندی هم همانده قیلنمده در. حرف و یازوومزنی اصلاح حقنده ایسه ایڭ اؤلا سوز فوزغانوچی عماد افندی نوغایبکفی بولوب «باشلانچ» اسملی مهم بر کتاب یازدی. بو کتابده تلمزدهگی اوزلرنڭ هر برینه مخصوص علامتلر کورگازمک کبی مهم فاعدهلر ایله طولو بولسهده شول علامتلرنڭ یالغز - یالغزغنه بولولری حقنده سکوت ایئکان - یعنی - هر بر آواز ایچون باش، اورتا، آخر، یالغز یازیله طورغان حرفلرنی بئروگه طرشماغان بئاء علیه بتون اصلاح، شول روشچه هر حرفنڭ دورت تورلی بارلویندن کورگان زیانلردن همانده فورتولر آلمانغان ایدی. مونه یازونڭ بو جهندن قیلنغانی ایسکه آلوب، توزه تو ایچون اجتهاد ایوچیلرنڭ بزنگ روسیه مسلمانلرندن برنچیلری برادران رامییفلر بولدی. آنلر بو حقده «آیری حرفلر» اسمنده بر کتاب نشر ایئدیلر. بو حرفلر یا کابیر نرسه بولماینچه بلسکه اوزمزنڭ بورنغی حرفلرمزنی بر - بردن قایوسن باش - قایوسن اورتا هم آخر حرفلردن اوشنداق حرکه، سکون، تشدیدلری ایله مجموعی آلتمش ایکی شکل آلهرق بتون حرفنی آیرمغنه یازارغه اوگرهنگان.

بوکتاب بزنگ ایچون غایت مهم، قبول قیلنغان تقدیرده ترفیمز ایچون غایت فائدهلی قاعدهلرنی شامل هم یازوومزنڭ آسانلانویینه برنچی یول بولدیغندن خلقمز آراسینه علم و معارفنڭ تیز تارالوویینه برنچی سبب بولچقدر، اوشبوسبیلر ایچون:

۱) بو آیری حرفلر قبول قیلنغان تقدیرده کتابلرمز غایت آرزان توشه چک. ب) مطبعهده بورنغی ۴۰۰ یا که ۲۰۰ حرف اورنینه آلتمش حرف گنه بولاچق. ج) شوکفا فاراب

اشچیلر آزکیرهك بولاچق د) بورونغی فالون کتابلر حاضر کوب کچره به چک، بئاء علیه کلمده آز کینه چک. ه) باصا تورغان وقتلر هم بوچته مصرفلری و باشقهلر آز ایچق - اوشبو جهندن کتابلر آرزانلانوب، آلوجی و اوفوچی کوبایه چک. و) ابتدائی مکتبلرده اوقو یازو اوگرانولر آسانلاشوب، بالالار تیزوقت اوقورغه یازارغه اوگره ندیکلرندن، باشقه معلوماتلر بیرو ایچون وقت کوب فالاقچ. ز) بو القبا قبول اولنسه، حرفلر هر اورنده (باش، اورتا، آخر و یالغز) برگنه توسلی یازلدیغندن، بر حرفنی بر توسلی، یالغز یازه هم اوقی بلسگان بالا، شول حرف، سوزنڭ فای برنده یازلسهده هیچ یا کیشمای اوقی آلاچق. ح) حرف هر وقت آبرو یازلدیغندن بونلرنی یالغز - یالغز یازه بلسگان بالا قوشوب یازارغه هیچده قیلنق چیکمایه چک: یالغز حرفلرنی برن - بری یانینه تیزوب گنه قویه چقده شوندن بتون سوز و بتون جمله لر حاصل بوله چق. ط) آرتق تکلفسز - خط هندسی برله هم برینڭ صزفلری باشقهلرینه اوغشاشلیق یازلدیغندن، بر حرفنی یازه بلسگان بالاغه ایکنچی - اوچنچیلر لرن یازو آسان بولاچق. ی) حرکه، سکون و تشدیدگه مخصوص علامتلر بولغانلغی ایچون بوکفا قدر شونلر یوقلغندن چایسزلقلرده بته چک.

شوشی قدری فائدهلی بولغان بو الفبانڭ یتشه گان اورنلری ده بایئاق کورنده در. ۱) محترم مرتب افندیلر بو تورلی الفبانی باصو ایچون گنه تخصیص قیلوب، بو الفبانی قبول قیلودن اڭ فائده ایته چک یازو یاغن اعتبارسز قالدیرغانلر. شونڭ ایچون ده بو الفبالرده بالاغه یازدرو ایچون اسانلق جهتی کوب اعتبار قیلنمغان. مثلا: اولدوک ینگل هندسی صزفلردن عبارت بولغان «چ، چ، ح، د، ذ، ر، ز،» کبک حرفلرنی قینغنه ایئوب اوزگارتانلگان: «گ» حرفینڭ اوستینه قینغنه علامت قویلغان. ۲) حرفلرنڭ شکللرنده مشابهت لری اوقو - یازو ایچون بولایه بیک زور چایسزلقلردن سانالمده ایکان، بو حرفلرنڭ ده کوبسی بر برینه مشابهت شکللردن عبارت بولوب فالغان. مثلا: «آ» برله فتحه علامتی، «ب» برله کسره، «ع» برله همزه، «س» برله تشدید، «ف» فانی علامتلری کبی. ۳) برسی یته چک ایکان «هی» حرفینه اوچ تورلی علامت کورگارتانلگان؛ برده کیرهك بولماغان «لا» حرفی آرتدیرلغان؛ همده او حرفینڭ قویروغن بر قدری اوزایتوایله هیچ بر قیلنق کورلمایه چک ایکان، آنی اصل زوشندن اوزگارتیلوب زاپانوی (ویرکول) علامتنه

ادبیاتلری سایه‌سندہ ایدیکی تجربہ ایله ثابتدر. ملی ادبیاتی ایله ملی مطبوعاتی بولماغان باخود بولوبده یوغالغان ملنلر، یازغی فارکیی اریب محو اولوب، کوچلی وادیاتی بای ملنلر آراسینه کرپب، دها طوغریسی مترقی و متهدن ملنلرگه قوشولوب تللرن و ملت روغن یوغالتوب کیته چکاردر. ایشته بزنگ ایچونده ئلی وقت اوزماغانده تل بحثی و املازنی اصلاح ایدوب بر ترتیبکه وضع اینمک و مطبعه لرمز ایچون «آیری شکله حرفلر» توزومک مسئله لری غایت مهمدر. بزنگ قدیمگی بابالارمزنگ قبل الاسلام اوزارینه

مخصوص (اویغور) حرفلری بولدیغی کبی الحال مسلمان اولغاندن صکره ترک - تاتار علی العموم قبول اینکان عرب حرفلری اوز ملکهز و اوز دولتهزدر. اولگبسی اول زماننگ اصولینه کوره، حرف آلتلری وباصمه خانه لربولماو- چیلقدن یوغالوب اوزوتولوب بتسهده، صوگفیسسی هله بار وهمان باقی قالاچقدر. فقط قدرن بیلوب اصولی و ترتیبلی روشده دوام ایتدررگه غیرت و همت لازمدر. زیرا: عربی حرفلر دینی جهندن مقدس و مهم اولدیغی کبی بو حرفلرگه کونوب بتکانگه اوز ملکهز حساب ایدوب ملی جهندن هر کیمگه ضروردر. بناء علیه عربی حرفنی باصمه ایچون آیری شکله، یازو ایچون املازنی بر اصول و بر فاعده اوزره اصلاح ایدرگه اربابنه تیوشدر.

اوشبو نیت ایله بولسه کیرهک، محترم محمدشاکر و محمد ذاکر رامیفلر طباعته مخصوص «آیری حرفلر» نمونه سن نشر ایتوب اربابینگ محاکمه سنه قوبدیلر. «آیری حرفلر الفباسی» حقدنه، مطبعه (باصمه) ایچون اوگفای باخود اوگفایسزلق جهننی تیکشرمک آنچق. مطبعه چیلرگه هائ اولدیغندن اول طوغریده سوز اوزانما- زدن «آیری حرفلر الفباسی» طوغر سنده غنه بر- ایکی سوز اینمک بولامن:

«آیری» شکله یازغان حرفلر الك الك کوزگه یات صماق کورنسهده دقت ایله قاراغاچ برده پاتلیغی یوقدر. الفبائی بر قاراب چیقغاچ، جمله لری آلدان اوقیلدر. رساله ده بنمچه کمچیلک: الفبائنگ برگنه توری - رسمی بولوویدر. - ایری - واق رسمی حرفلر بولسه دها گوزل بولور ایدی بونده البته باشقه توری قصورلرده بولور، لکن الك اليک مطبوعات عالمنه، اربابینگ محاکمه سنه قوبولغان «نمونه»، فات، فات کوزدن کیچلوب تنقید ایله گی آرقلی اوتوب گوزلچه اصلاح اولنور امیدنه من. بناء علیه بوشکلگی آیری

اوخشاتیلوب یازلغان. ۴) ممکن قدری بورونقی حرفلر مزگه اوخشاشلیراق، برسن بلگان کشی آسانلق ایله ایکنچیسن اوفورلق علامتار آلنورغه تیوش ایکان، بو الفباده اول باقی آزرلق اویلانغانه اوخشی. بناء علیه بو حرفلر قبول فیانغان تقدیرده، ع. کمال الدینف افندی اینکانچوک بولماسهده (بولدز نومر ۶۹۳) ایسکی کتابلر مزنی اوفورغهده بر قدری فینلقه اوچراوغه بول فالدرغان. اگر شوشندای کیمچیلکردنک پاکله نولسه بو الفبا بتون اسلام دنیاسی ایچون غایت فائده لی بولاچقدر. حسن الدین کریمف. «بوری اویاری»

11

«آیری حرفلر» طوغر وسنده بر- ایکی سوز.

غزته و ژورناللر و باشقه ملی ادبیاتمز، ملنلرنگ صانی کوبلیگی نسبتنده آز بولسهده هنوزده یوق دیهرلک دگل. مع ما فیه مطبوعاتمز و ملی ادبیاتمزده قصورلر بارلغی یاشرون بر حال دگلدر.

اوشبوسببگه مبنیدرکه اربابی طرفندن ملی مطبوعاتمزده آره صره تل و املا بحثی کورنگالی. ایسکی تل و یازو لرمزنی بر توری ترتیب ایله اصلاح ایدوب، یازو رسملرین و املا اصوللرین بر فاعده اوزره وضع ایدیک دیگان مسئله لرده قوزغالغالی طورغان ایدی. بو چاقلرده باصمه (مطبوعات) ایچون حرفلری «آیرو» شکلنده ترتیب گه قوبوق اویلریده باشلانندی. ذاتا: بومسئل روسیهده برنچی اولرق «شرق روس» طرفندن محرری شاه تختینسکی قوزغاتقان و نمونه سی ایچون غایت آغر وهیچ بر مناسبتسز رقمی شکله بر الفباده توزوب نشر اینکان و اوشبو حرفلری قبول ایتدررگه طرشقانده ایدی. بر جهندن زیاده سیله آغر و مطبوعات غه مناسبتسز، ایکنچی جهندنده عرب حرفنه کونوب بتکان اهل اسلام بوندی لزومسز حرفلری قبول اینتیه چکاری شبهه سز ایدی. حقیقتا: بزنگ حاضرگی باصمه حرفلری یازو رسمنده بولوب مطبعه لر ایچون هم کبله چک کونلرده امید ایدلگان ملی ادبیاتمز ایچون اوگفایسز بر حالدهدر. بناء علیه مطبعه ایچون «آیرو» شکله» حرفلر ترتیب اینتهک مسئله سی کبله چک کونلرده بنهده زورراق اورون آلوب، شاقنی رول اوینایه چیی شبهه سزدر.

بر ملننگ استقبالی و حیات لرینگ بقاسی و اول ملننگ برگه اویوشوب گوزل کون کورمه کاری، ملی مطبوعات ایله ملی

II

مطبعه حرفلریمیزی اصلاح حقنده عبادالله آلپاری،
و سیم سلطانیف امضالری ایله ۱۲نچی عدد شورا مجله سنده
باصلامش مقالینی اوقوب چوق ممنون اولدم .
الحمد لله خلقمیز آراسنده تورلیجه ترقیات آرتدرو
اؤچون اجتهاد صرف ایوچیلر مزده بار ایکان هذا من
فضل ربنا .

مین بوروشده حرفلریمیزی کیهوتو بیک یخشی وتیوشلی
اش دیب بلهم . چونکه حضرت علی دن روایت اولنان
«العلم نطفة کثرها الجهلاء» قیلندن حرفلرنک کوب اولماسی
عین جهالت نوره سیدر !

رب یسر ولانعسر وتهم علمنا بالخير .

محمد کامل المطیعی تحفة اللین .

III

۱۲نچی عدد «شورا» مجله سنده حرفواننی اصلاح حقنده
عبادالله افندی آلپاروف وسیم سلطانوف جنابلری طرفندن
«مطبعه و حرفلر» سرلوحه سیله یازیلیمش مقاله بی اوقودق .
ملته انک ضرور و مشکل اولان بو مسئله حقنده بر نیچه
سوز یازمایه مناسب کوردم . حرفات اصلاح اییدلر کده
شول روشجه اصلاح اییدلسونکده: (۱) اولده گی مادی ومعنوی
آغراقلر، کیچیلک لرتسون؛ (۲) شکل اصلیسینه بالکلیمه تغیر
کامیه ره انک اولگی کتابلر مز اشندن چیقماسون یعنی اوقورلق
اولسون . اکثر طرفندن سویله نلن سوزده شودر . بنهجه
شو مقصدلری آلپاروف، و سیم افندیلرنک کوستردیگی
اصول میدان کتورر . اگر ده اشمل و اسهل اصول
کوستروچیلر اولورسه، البته مرحبا! دیه چکمز . مطبعه
حرفلری آرایسه ملی طبعمز آنسانلاناچق، مطبوعات
آرزانلانوب خلقمیزک ترقی و سعادتنه یول آچله چقدر .
لسانمزده عربی کبی حرکت اولدیغی ایچون قواعد املا رعایه
قیلدیغنده قرائت سهلر . فقط حرفلرگنه اصلاحه محتاجدر .
عاجزانه شونیده عرض ایتم: لسانمزده ایکی اوچ صدایی ادا
ایدن (با) حرفی ی، ای ای صدالرنده مشترک اولوب
استعمالی، مثلا: شلی، شالی، بیرم، بیرم، میتم لفظلرننگی
کبی فی الحقیقه صدالری مختلف اولدیغی حالک بر صورتگنه
یازلوی قرآتده موجب تصور اولان شیلردندر . بناء علیه
هر صدایی تمیز ایدهر لک صورتگنه استعمال اییدیلورگه

حرفلر ایسکی حرفلر و بزنگ ایچون ضرور وعلى العموم
قبول اییدر لیک حرفلردر .

محترم ناشر افندیلرگه بنهده ترقی اییدر لیک غیرت
وهمت تلب اربابی طرفندن اصلاح یولینه یاردم ایتونوی
لطفا رجا ایدوب حاضرگه سوزمیزی تمام اییدک .
احمدجان بیکنیدروف «طومسق» .

اداره: خط طباعتنک، تنقید لرده هم مکتوبلرده
کوسترلیمش قصورلری حقنده مرتبلرنک اوز ملاحظه لری
بر آزدن صوگ «شورا» ده درج اییدلنه چکدر .

«مطبعه و حرفلریمیزی» حقنده .

مجله مزنگ ۱۲نچی نومبرنده عبادالله افندی آلپاری
ایل وسیم افندی سلطانوفنک مطبعه و حرفلریمیزی حقنده بر
مقاله لری باصیلوب بونلرنی اصلاحه دائر فکدرلری بیان
ایتلگن اییدی . شول حقده اداره مزگه کیلگن بر نیچه
مکتوبلرنی توبانده درج ایل اوقوچیلر مزغه عرض ایتمه مز .
بر مسئله نک حقیقتی میدانغه چغو ایچون آنک لهنگ وعلیهنگ
بولغان فکدرلرنک ایشتلووی بیک مطلوب بر حالدر .
بو طوغر ودهغی مکتوبلر و مقاله لر بونلردر:

I

۱۲نچی «شورا» ده معلم سلطانیف و آلپاری جنابلری
طرفندن عرض ایتولگن مطبعه حرفلری طوغر وسنده
شول فکرمنی درج ایتوگوزنی اونتم . بویالغز حرفلرنک
باصمه اوچون یکلگی و فایده سی کوب بولغانی حالده حاضرگی
باصمه حرفلرنندن آیرماسی ده یوق . حرفلر اوزگهرمی ،
حرفلرنی باصا اولی غنه اوزگهره . بویالغز حرفلر طوطاشدرلو-
براق باصلسه اوقورغده یکل بولور . سوز آخربنه ،
ح علامتلی و «ی» حرفی قویله ساه مطبعه لر اوچون
طاغن آنصت بولور .

بوندن باشقه ، مطبوعاتده سوزلرنی تورله نمبجه ،
سویله نگان روشده (مثلا «تاراتوب» سوزن «طراطب») .
باصله هم مطبوعاتنه هم اوقوچیلارغه یکلک بولور اییدی .
همتی معلم افندیلرنک بوموقیتلرن کورب کیله چکده
حرفلر مزنگ نقطه سز ، بتونله می مستقل حرفلر بولووی امید
چارالله ویرغارف - بلغاویشتسقی .

رنسدهه بالاغه اوقتو ایچون اڭ آغر یول بولاچق: هم بونڭ ایله املا یازدروب بولمايه چق. خدمتی ایچون «رحمت!» دن باشقه یوق. رحمت! دخی باشقه خدمتله نده کونه مز. شیخ عطار ایمانایف افندیکنده املاسی شولوق جهل دن ئه یتوب بولادر بونڭده املاسی اوقتونی بورونغی ایچکن بر نیچه دفعه لر آغر لاشدره لر.

«ایدل» غزته سینڭ ۳۵۸ نچی نومره سنده سعید افندی رمییف نڭ یازدیغینه کوره محمد شاکر افندی و محمد ذاکر افندی رمییفلر طرفندن «آیرم حرفلر» دیب بر توری ایجاد بولسه کیرک. لکن بو ذاتلرنقن اوزم کورمدیکمدن سوز بورتیه آلهامیم. سعید افندی شولوق مقاله سنده بویله حرفلرنی اصلاح، اصلاحنه توگل بلکه بتونلای تبدیل لازم بولوینی کورسه ته هم اصلاح فیلو ممکن توگل ایڭکن بیان ایته. لکن اوزی نیندی حرفکه کوچارگه - تبدیل ایدهرگه ایڭکن هیچ کورگامی. شویله کوچارگه بولغان بر دعوی فی چیقارغاج البته اوزی بزم تاوشلرمزغه تمام مطابق کیلگنن ایکنچی بر حرفنی کورگازو لازم ایدی. اول وقتده باشقه کشیلرده وقتلرن اوزدر ماسلر ایدی.

سعید افندی اصلاحنی آغر صانی، تبدیلی بتونلای یکلگنه کورگه لکن بزم فاراوجه اصلاحنڭ هیچ قیینلغی یوق حتی بو کونده بتکان حکمنده. اما تبدیلنڭ ایسه صاناب بترورلکگنه ده توگل قییندر. یاری آلابق تلهسه فای بر حرفنی. اول حرفنڭ کیمنده ۵، ۶ حرفی البته بزم تاوشلرمزغه توغری کیلوب بتماس. مونه دخی شول وقت بر ئال نیندی حرفنی اصلاح فیلو مسئلهسی کیلوب چیقماسمی؟ البته چیغاق.

اول حرفلرنی بالالارغه بلدر و ایچون بار معلملرمزنی یاکادن اوقتو لازم بولادر. اگرده معلملرگه مطبعه ایله گنه شوشی حرفلرمز ایله ترجمه فیلوب اوقتور دیسه ک دخی آغزندن ایشتمکچ «آواز» لرمز گل خطا بولوب کیته چک. هم یازوغه اویره تولر نه قدرده مشقت بولادر. شول چهلرن گنه اویلاغانده حاضر گنه حرف آلهاشدرو بیک یکل کورنمی. اما سعید افندی اوزی یکل یول تابوبده تمام مطابق حرفلر تابسه هیچ تعصبیز یوق. کورگازسون. لکن ملتیزنڭ ترفیسی ایچون فائده لی غنه بولسون.

دخی شوشی کونده گنه ۱۲ نچی عدد «شورا» مجله سنده «مطبعه و حرفلرمز» سرلوحه سی ایله عبادالله افندی آلپارف جنابلری ایله وسیم افندی سلطانی جنابلری طرفندن بر

نیوش ایدی. بنهچه شویله: ضمه لی ی صدا سنده یا که ساکن اولدیغنده (ی) صورتنده. ای صدا سنده هر اورنده بولسه ده (ی) صورتنده، ای صدا سنده (ی) صورتنڭ استعمال ایدیلورسه هر صدا کندی شکلنده اولوب فرآنده شو جهندن اولان التباس زائل اولور ایدی. هر حالده عن قریب حرفلر ترمزڭ اصلاح اولنوی امیدنده بیم. اسکندر حمزین.

IV

ع. آلپارف و وسیم سلطانی لر طرفندن یازلغان «مطبعه و حرفلریمز» عنوانلی مقاله فی اوفوب منون اولدق. اوچپوزگه قدر آرتدرلغان حرفات شکللریمز نڭ فقار تلوب چیکله بتلووی بیک کیره ایدی. حرفاتیمز نڭ چیکله بتلووی مطبوعاتیمز نڭ اوچوزلانووینه و بناً علیه خاقمز آره سیننه معارفنڭ تسهیل انتشارینه سبب اوله چقدر.

معمود بدیلی.

V

بزم مطبعه مزده گی حرفلرمز اصلاحه محتاج ایڭکن ئلله قایچاندن بیرلی یازا کیلدیلر. هم محتاج بولوچیلغی بر بدیهی حکمنی آلدی. لکن شول بدیهیانغه نقلاب باشلاوچی هیچ بولمادی. بولغانونده باشنه صوفقان کبی کیری قاغوب، آندن کولوب، آنڭ غیرتن سوندرودن باشقه فائده کیترو. چی، بولشوچی هیچ بولمادی. مثلاً: هادی افندی مقصودی جنابلری نه قدر یازدی ونه قدر طرشدی ایسه ده وقتنده کورمی کولدیلرگنه. شولایوق بو سنه عماد نوغای بک افندیده بر توری فیلوب یازدی. بر ایکی کتابنده کورسه تندی. بونیده اعتبارغه آلوچی آز بولدی. هم بولار ایله گنه همانده اش بتکان یوق ئلی. بلکه بولار نڭ اشی اصلاح کیره کالگن تا کیدگنه بولوب توشدی.

هادی افندی، حرفلرمز نڭ سوز سویله گانده چیققان تاوشلرمزغه ینمگانون اعتبار ایتنکان. بو ایسه شایان تعسین بر اشدر. لکن مطبعه ده حرف تزوچیلرگه هم بالاغه اوفوتورغه یکلکنی برده اویلاماغان. عماد افندی ایسه دخی شولوق حرفلرمز تاوشلرمزغه ینماون اویلاغان هم هادی افندی کبی دورت «و» ده تابقان. آنڭ اوسننه مطبعه ایچون یکلکنیده کوب اویلاغان. اول توغورده حرکتلرنی حرفلر ره تینه توشوروب ایچکلهو طریقن تابقان. لکن بو طریق مطبعه ایچون بر جهندن گنه یکل کبی کور-

(۲) بالا ایچون اوقوغه یئکل بولسون. (۳) مطبعه لرمزده یئکل بولسون.
(۴) ممکن قدر (شوشی اویرهنگان حرفلر مزدن) ره وشلری اوزگار ماسون .

ایندی مین دخی عبادالله افندیلرنک حرفلری توغر بسنده
آزغنه یازمقچی بولامن .

یاگیش بولسه كرك « ف ، ق » حرفلرن یازمی
قالدرمشلر . صاناغانده ایسه کرتکانلر ، بو حرفلر « ب »
شول علامتی ایله یازیلماقغی نمونه لرنده بولغان « آنسانلق ،
بولماق » سوزلرنده گی « و » لردن آچق معلوم .

بو علامت ایله یازلورغه ایسه « ث » حرفیده کوردر .
هم ح . ع حرفلریده « ح » علامتی ایله یازلاچقدن . « آ » حرفی
ه . وقت « ا » صورتنده یازلور ایسه ده باربیر اوزی عرب
حرفلری آره سنده قالدرمغان . بولای بر یرده آلوب ایکنچی
یرده قالدرونک زور معنی سی بولماسه کیرهک . شونک
ایچون مینچه « آ » حرفن ایکی توری ایتوب آلوده هیچ فینلق
بولماس دیم . دخی « م » حرفی ایسه آخردده « م » حالنچه
قالوی بیک ماتور بولوب بتمی . باشقه حرفلرگه ماتورلق
ایچون بر علامت آرتدیغهنز کبی بوکا شول آخر (م) نی
آلمی بیک کیلمشوب بتماسدر . ه ، ی حرفلری ایکیشار
بولورغه یاراغان کبی « آ » ایله « م » ده حاجتی بولدیغندن
آنلر جمله سینه کرتورگه یاریدر .

حرفلر مزنگ رهوشلرن بتونلای اوزگار توب ییارس
ایچون « س ، ش ، ص ، ض ، ذ ، ل ، ن » حرفلرنکده آخری حرفلرینی
آلوب ایکیشار قیلساق اول وقتنده یاگا باصلغان کتابلرده
بو کونگی کتابلر مزدن آبرماسی یوق حکمنده گنه فالور
ایدی گ ، ک حرفلرینی شول رهوشده آلاچ « ک » حرفیده
شول (ک) رهوشنده آلورغه تیوش .
عربچه ده گی « ع ، و ، ی ، ع ، ا » حرفلری ایسه آبرم ،
حرفلر بولمی همزه ننگ بر نیچه حکملری گنده در .

دیهک مینچه حرفلر بویله بولورغه تیوش کورنه :
ب ، ت ، پ ، ث ، ف ، ک ، گ ، ه ، هر حالده شولای بولوب آخردده
هم یالفز بولغانده بو « ب » علامت ایله نهایتله نورلر .

ج ، چ ، ح ، خ ، ع ، غ حرفلر دخی شولای بولوب آخردده
هم یالفزده « ح » علامتی ایله نهایتله نور .
د ، ذ ، ر ، ز ، ژ ، ط ، ظ ، و ، و لار ایسه هر وقت
شول حاللرنجه بولورلر .

تورلی ایجاد قیلنمش حرفلر یازلیدی . بو افندیلر ایسه
اوقورغه هم مطبعه غه یئکل بولورون صوگ درجه ده رعایه
ایتمشلر و بیک گوزل چیقارمشلر . لکن حرفلر مز ، چیقغان
ناوشلر مزنی یازارغه یتمه وی توغر بسند سکوت ایله فالدرغانلر .
اونکان سنه « مجسم الفبا » چیقار دیغمده بکا بعض بر
بیوکلر مز : « بویله بر تورلی حرف چیقار دیغکده املا
قاعدهلرن توزه تمک سزک وظیفه گز دگلدر » دیسه لرده اول
ذاتلرغه قارشوب اورطه ویالفز حرفلرینی فالدروب باش ،
آخر حرفلر گنه فیلوب حتی بر نیچه حرفلرینی بره رگنه
فالدروب چیقار ووم شولوق یئکملک نقطه سنی اویلاومدن
ایدی . اما مینده « و » لر توغروسنده بر نرسه بولسون
ایتمدم . عبادالله افندی لر کبی سکوت ایندم . چونکه مین
آلارنی حرفلر دیه سم کیلمی . بلکه (تجوید اعتباری ایله
قاراغانده) « اوراق » دیگانده گی « ر » ایله « بیر » دیگانده
گی « ر » آرالرنده ایکی حکم بولغان کبی « و » حرفینکده
دورت حکمی بارلغن املا قاعدهلرنده گنه بلدر و تیوش
دیب بلهم . هم هادی افندی جنابلریده شول یول ایله کورسه
نکان . معلم اولنده دورت « و » ایله یازمی ، « تورکی صرفی »
سند دورت « و » ایله یازوی بوکا دلیل بولا بیلور .

بویله حرفلر مزنگ تانار - تورک ناوشلرینی یازورغه
بتمدیگنی اویلاب اصلاحن تله وچیلر بر بوکونده گنه بولمای ،
ئلسگار یره کده بولغان . ش . سامی بک حضرتلرینک
« قاموس تورکی » سند « و » نی دورت تورلی حکم ایله
یازوی بوکا شاهدر . اول ذاتده ایسه آبرم حرف حکمینده
کرتمگان . دخی بولاردن باشقه بو کونگه قدر بلدرمی
طورغان افندیلرده ده بویله حرفلر مزنی اصلاح قیلوب یورولر
یوق نوکل . شولاردن برهوسی ایسه حسن علی افندی
جنابلرن ئه ی تورگه بولادر . بوئکده شوندی بیک گوزل بر
ایجادن کورمش ایدم . لکن معاکمه قیلوب قاری آلمانغانمن .
ایندی شول ایجادن حسن علی افندی جنابلری « شورا »
مجلسینه یازسه بوتنه حرفچیلر ده کورور ایدی دیب اوز
مارفندن تمام توینچیلک ایله یازون اوتنهم حسن علی افندی
کبی بلدرمی تورغان بلکه باشقه افندیلرده ده بولوب
یازسه لر دخی گوزل اولور ایدی .

ایندی شوشی کونگه قدر اویلاغان ذاتلرنک خدمتلرندن
بیک آچقغنه آکلانا که ، اوچ تورلی حتی دروت تورلی
شرطنی تمام رعایه قیلورغه تیوش بولادر . شرطر : (۱) حرف
لر مز ، سوز سویله گانده چیقغان ناوشلرغه بتارک بولسون .

آ - ا، س - س، ش - ش، ص - ص، ض - ض، ذ - ذ، ق - ل، م - م، ه - ه، ي - ي حرفلری شويله ايکپشار تورلی بولورلر بولای فيلغاندهده بائگا کتابلر مزده كوب اوزگارلر بولمپچوق حرفلر مز (۴۵) لردن اوزمايهچق. رقم وعلامتلى ايله شول آلپارف افنديلر كورسه تونچه ۶۰ لرده بتهچك. بعض افنديلر عبادالله افنديلر نك نمونهلر نده كوردكنچه ياز و مز نك توسى (رهوشى) بيك اوزگار ايكان ديرلر. بو اوزگارونك كوبسى عبادالله افنديلر نك حرفلر ينه مخصوص قويوب ياصالغان حرفلر بولمى حاضرگى حرفلر مز ايله نزلدكندن گنه كيله در. آنك صوكنده نه ايچوندر «ي» حرفنى گل اوستكه قويغانلر، ايكى حرف آرالرنده آچغراق فيلوب نرگانلر.

مطبع، ايچون حرفلر نى نيچوك قويوتوغر سنده ايكنچى وقت ياراچق من .
عطاً الاسعائى

حرفلر نى توزه تو مسئلهسى .

املا و حرفلر نى توزه تو تيوشلگى حقنه فاط قاط يازغان مقاله لرنك عبارلرون ئوزگار تو مشقتن اوستمه ييكلى آله. غانلقنن اوزون اوزون مقدمه لر يازوب طورا آلهيم . حرفلر نى اصلاح مسئلهسى كوبدن ايندى يازولا وسويله نه كيله . نى قدر يازولسه وسويله نسهده بوگا قدر بيك ياط طويولوب بو كونگى كيك اوک آكلاشلغان وجديله شكان بوق ايندى . حاضر بونك اصلاح وقبول ايدلووى بيك عمن ويك چيكل ايكانلگى آكلاشلدى . اوزم طوغان وسويله شكان تلم نى يازو وضوده قوللانلا طورغان حرفلر حقنه بولغانغه بو مسئله گه مينده فاطشوب بو فكر منى عرض ايدوب فالاسم كيله . مين مطبوعاتده قوللانور ايچون آلپاروف وسلطانى لر طرفندن تقديم ايدلوب « يولدز » غزيتهمسى طرفندن معقول كورلگان، باش حرفنى قبول ايدو فكرينه قوشماينچه جرئى بر اصلاح صوكنده « يالغز حرف لر » نى تقديم ايدم . مينم طرفندن ياصالوب توبه نده ئورنه كلرى كورسه تلگان يالغز حرفلر بيك جرئى تبديل گه اوچراغانغه خط نسخ دن باشقه لفى يوق ديبه رلكدر .

بونك اصلى : مركزلى حرفلر [مثلا : ب ، س ، د] ده گى اولگى مركزلر نى ايكى گه بولودن و « آ ا د ذ ر ز و » حرفلر نندن باشقه لرنك قويورقلرون بر ديله شدرودن عبارت بولوب صول يانغى يارلى مركز حرفلر نك باشى قويوروق .

آخري بولوب اعتبار ايدله . بو قويورقلر يارلى مركزلى [مثلا : توزه تلگان ب ، س كيبى] حرفلر گه قوشلغانه اوزندن صوئغى حرفنك مركزى بله بتون مركز بولا ، مركزسز [مثلا : توزه تلگان ج ص كيبى] حرفلر گه قوشلغانده گوزه . للكنى بوزماينچه طوطاشا آلا . چونكه بو حرفلر نك ده باشلرى يارلى مركز كيبى بوغار يراق كونه رلوب ياصالغان . يالغز حرف بولوب اعتبار ايدلگاندهده كوز گه ماطور ، نسخقه باشقه بولماغانغه كورنى .

چونكه بتون ئوزگار تو - ج ، چ ، ح ، خ ، ع ، غ ، لرنك اوگه طابا قاراب طورا طورغان آستقى ارغافلرون طاشلاب «ب» نك قويورغى كيك قويوروق آرطدرو ، ص ، ض ، س ، ش ، ف ، ق حرف لرنى نك فزانلرى طاشلانوب طوطاشونى قابل بولسون وگوزه للكى بوغالماسون ايچون باشقه لرنقى كيبى قويوروق قوشودن عبارتدر .

بتون حرفى اولوز آلطى بولوب حرفى املا [مسئل اول حقه بولماغانغه] اعتبارغه آلنمادى .

حسيب الكريمى .

اداره : حسيب الكريمى افندي نك اوزى تعريف اينده يگى يازوغه ، اورنه كلرى ده بار ايديسهده مطبعه لرده آنلرغه مخصوص اشارتلىر حاضر لنمالمش اولديغندن درجى ممكن بولمادى .

فى اوغولر

حقسز عيبله و (*)

بورونغى زمان كشيلىرى باشل يافراقلر نى ئوله نارگه فقط ماطورلىق بيروور اوچون گنه ياراتلغان ، فايده سز نرسه لر - ديوب حقسز عيبله گانلر . هم اكيت و حكايه لرده يافراقلر نى فايده سز ديوب چيئله توب كولكى اينوب سويله ب يورنكانلر ؛ لكن بو درست نوگل . يافراقلر بيك ماطور بولالر - بو سوز درست ؛ شونلقدن هم رساملر لوحه لرينه باشل يافراقلر نى بيك كوب توشوره لر . يافراقلر ، فايده سز آرتق نرسه لر دييك زور خطادر . يافراقلر آدم

(*) باشى ۱۵ نچى عددده .

اچنده گى هوا بيك تيز بوزوله - حامض فار بون كوپابوب، نهايت چېچى ئوله در. پاراخود كايوتنده آدملىر نك؛ فانوس اچنده چېچى نك ئولوى كبك حاللر؛ ير شارى اوستنده ده بولرغه ميكن بيت. درست، كايوت اچنده هوا آز ايدى؛ اما ير شارى اوستنده چولغاب آلمان هواسى بيك كوپ. لكن آنك اورنونه ير بوزنده نيچه ميليونلرچه آدملىر، آنك اوستينه آدملىر دن ده كوبرهك حيوانلر طورلر. كايوتده فقط شهملرگنه يانغان ايدى؛ ير بوزنده ايسه آغاچلر، اورمانلر، طاش كومرلر، كبره سين و سائره ياندرلر؛ يانودن ده حامض فار بون حاصل بولا. كايوتده آدملىر برگنه تون طورديلر، ير بوزنده ايسه نيچه مه مك يىلر دن بيرلى طوروب كيللر؛ ۱۰ لىب كشى ير بولمه ده گى هوانى ير تونده بوزسه، ميليونلرچه و ميلياردلرچه آدم و حيوانلر تنفس ايدولرى سببلى ير بوزنده بولغان بتون هواى نسيمى نى بوزارغه (تنفس كه ياراماسلق) ايتارگه بيك ميكن؛ ير كونده گنه بوزولوب بتوى لازم توكل، هر ير آدم و حيوانلر تنفس ايتيه همان مولدالحموضه نى اچديكلرندن ير نيچه يوز يىلر اچنده هواى نسيمى بوزولور؛ كورسك همه انسانلر و حيوانلر تنفس ايتلر - مولدالحموضه اچوب حامض فار بون بيرلر. هر ير آدم ير ساعت زمان اچنده ير چيلاك حامض فار بون بيره. نيچه مه يوز ميليونلرچه آدملىر و حيوانلرغه يل صاين شولاي تنفس ايدوب طوررغه ئلله نى قدرى - چيكلر هواى نسيمى - صاف هوا بولسه ده چيتماس ايدى ده آدم و حيوانلر ئولر ايدى. اما كوروب طورامز آدم و حيوانلر همان ترك. ير يوزينك باراطلغانينه ايندى نيچه مه مك يىلر، اما آنك اوستنده گى هواى نسيمى بوزولماغان. آدم و حيوانلر همان ترك، ئولوب قلوب بتمه گانلر.

هر جان ايه سينك طن بيروندن و يانولردن حاصل بولغان زهرلى حامض فار بون قايدو كيتوب بتمه ايكان صوك؟ ير شارندن فاچوب كيتو آلمى ايندى؛ آنى ده ير اوزينه جذب ايتيه، صوك آنى نينداى نرسه طازارتوب تنفس كه يارارلىق ايدوب يا كادان صاف هواغه ئيله ندره ايكان؟

ير زور عالم هم آنك كشف ايتديكى ير علم

موندن يوز يل ئلگراك عمر ايتكان «پرستلى» اسمنه ير عالم بوغاريدى سؤاللر نى اوزينه بيروب كوپ فكرلر

بالارن خوشلاندر و شادلاندرور اوچون ياشاميلر، بلكه ئوسملك لرنك اوزلرى اوچون ايك كبرهك نرسه، آلاردن باشقه ئولنلر، ئوله - قورى؛ اشاناساگز؛ ير ئوله نك بتون يانراقلرن اوزوب آلوب فاراگز ئلى. قالغان صاباغى شېكهر، نهايت فوروب ئولر. ديمككه يانراقلر ارتق نرسه لر توكل ايكان، آلاردن باشقه ياشل نباتاتلر ئوللر - قوريلر ايكان، نباتات نك حياتى يانراق لرى سايه سنده ايكان. نباتات اوچون بو يانراقلر نيگه كبرهك ده هم آلا نى اشليلر؟

«بوزولغان هوا حقنده ير حكايه»

ير وقت، اچينه ۲۰۰ لىب مسافر اوپرتقان ير زور پاراخود، ديكز اوستنده بيك يخشى غنه بارا ايدى. ير آزدن صوك ايورمه - فورطنه چقاچ كاپيتان، مسافرلرگه كايوتلرغه كوررگه امر ايتدى. كشى لر بيك كوپ بولو سببلى كايوتلر غايت طفن ايدى (طغزلق - زور بلادر، هر وقت بولمه (كايوت) لرنك هواسن آلسدروب ياكارتوب طوررغه كبرهك)، ير آزدن صوك هوا بوزولدى، بوركو، طن آلور حال يوق، آنده ده موندده كشىلر اگرافشوب ياتالر، هر قايسن كوزن جيبوره، بورونلرندن، قولالرنندن فان آغا، يانغان لامپالر سوندى. ايك كوچلى بره و بيك نك جان كوچى بلهن ايشكنى بهروب واطوب چقدى، شوندىن صوك غنه صاف هوا كره باشلادى، لكن ايندى اش اوزدى. قاراسلر ۷۰ لىب كشى ئوك ياتا. بولار، بولمه ده صاف هوا فالماديغندن طنچقوب ئولديلر. چونكه آدم طن آلغانده صاف - مولدالحموضه غه باى هوا آلوب طن بيرگانده، بوزولغان هوا - حامض فار بون چغاردر. شونلقدن كوپ كشى جيولوب طورغان بولمه نى جيللندر ب طورلمه سه آنده غى هوا بيك تيز بوزوله در. پاراخودده دولقون دن قورقوب ايشكلر، تهرزلر بارى ده يابولدى؛ صاف هوا كورور ير فالماغاچ اچنده گى آدملىر طنچقوب ئولديلر. كاپيتان اوصال - مسافرلرگه ضرر فصد ايتكان كشى توكل ايدى. لكن بو اش بلمه گانلكدن، بختسرك گه فارسى اول آنده غى - كايوتده غى كشىلرگه كوبره و مقدار صاف هوا كبرهك ايدوكن هم بوزوق هوانك بر آغوايكانونده كاپيتان بلماديكندن وانع بولدى.

اگر ير پياللا قالباق (فانوس) آستينه ير ترى چېچى يابوب قويساك، چېچى نك تنفس ايدوى سببلى فانوس

وطوغرى تېجربەلەر سوڭىندە شول مسئلەلەرنى حل ايتىمىش در . بو عالم ، بېش آلتى ياشىدىن انوك آناسىدىن آيرىلۇپ خالەسى قولىندە تېرىلەنۇپ ئوسكان ؛ ياخشى قابىلىتى اولۇپ اوزىدىن اوزى يعنى مەھەسسە ، نېسىز ، فرانسوزچە ، نېمەسچە هم ايتاليانچە تىللەر اوقۇپ بىلكان . باشدە راق بېگراك روحانى - دىنى كىتابلەر بلەن مشغول بولسەدە علوم طىبىيە يعنى هوا ، نباتات ، حيوانات معادن فىنلەرنە بىك اجتهاد بلەن اوقۇغان . موندای فىنلەر ابلە مناسبت حاصل ايتويىنە بېگىرەك شول زماننى مشهور عالم فرانتىلېن ابلە طانشلىغى سبب بولمىشدر . لىكن شول زماننى علوم و فنون دشمانى نادان و متعصب فرانسوزلار پرستلىنى بعض نرسەلەر بلەن تھمت ايتۇپ بىر وقت گروہ گروہ آنڭ ئويىنە ھجوم ايدۇپ كىتابلەرنى يازغان رسالەلەرنى آلۇپ ، علوم و فنونگە تعلقلى فوراللىرنى واتۇپ چىغانلار ، پرستلى اوزى قاچۇپ فوتولغان . صكرە قارت كونلەرنەدە پاۋز متعصب لردن فورقۇپ اصل وطننى طاشلاپ عمر ايتارگە مېجبور بولغان . پرستلى ئڭ كىشى ايتكانى بېگىرەك مەنە بو : اول ، صرا ، كواص و بوتەن نرسەلەرنىڭ آچىغان وقتىندە چىغان غازنى كىشى ايتمىشدر . بىز حاضر اول غازنىڭ نېندى غاز ايتكانون بىك آچق بلەمىز . طن بېرگانە ، هم نرسەلەر يانغانە هم شول غاز حاصل بولا . اول غازدە آدمى ، حيوانى ھەر جان ايسى طونچوغە ، ئولە . اول - حامض فاربون . حامض فاربون ، صودە ارى ؛ (يعنى آنى صو يوتا) پرستلى بونىدە سىزوب آلغان . حامض فاربون ، سىلترسكى وودادە ، صرادە هم بار . بو طىبقە آغزىن آچسڭ چەرداب چىغە باشلى . حاضر مونى ھەر كەمدە بلە ؛ لىكن موندىن ۱۰۰ يىل مەقم بو كونكى علمىدىن آزرارق بىلگىنلەر .

پرستلى بويىلە بىر تېجربە ياساغان : بىر پىپالا فانوسى [قالپاق] اچىنە بىر كچكە كومر كىساگى بىر كىتكەندە ، فانوسنى ، اچىنە صو سالغان بىر زور تارىلكە اچىنە قاپلاپ قويغان . صكرە ياندىرا تورغان پىپالا ياردمى بلەن كومرنى قابىزغان ، كومر بىر آز يانغانە - سونگان . استكان اچىنە صو كونار يىلگان (*) فانوس اچىنە قالغان ھوانى پرستلى تىقىش ايدۇپ فاراسە ئىلگى بىز حامض فاربون دىوب آطاغان غاز ايتكان ؛ چونكە بو غاز كومرنىڭ يانۇندىن حاصل بولا ، بونى بىز بلەمىز . صوكرە اول ، بوزولغان ھوانى

(*) بو طوغرىدە «فنى اوقۇ» نام كىتابىنىڭ بىرىنچى جىزىدە بوزوق ھوا بلەن تېجربەلەر درىسئە شىكلى بار .

نرسە ياكارتە ايتكان ؟ دىگان سۇالنى حل قىلۇر اوچون ياشل يافراقلى بىر آغاچ بوئاغىن آلۇپ فانوس آستىدەغى صو ارقلى آفرىنغە ايتۇپ فانوسنىڭ اچىنە طغوب قويغان ، بىر آز وقتلار اونكاچ فاراسە ، كومر يانۇ سببلى فانوس اچىنەگى بوزوق - حامض فاربونلى ھوا ، ياكادىن طازارغان صاف ، مولدالھەمۇضەلى تنفس كە ياراقلى بولۇپ ئەبلەنكان . ايكىنچى بىر تېجربەسىندە : بىر تىرى طچقانىنى توتۇپ آلغاندە پىپالا فانوس (*) آستىنە يابۇپ قويغان . فانوس اچىنە صاف ھوا كىرمەسون اوچون فانوسنىڭ چىتىلەرنى صوغە باطروب قويغان . طچقان بىر آز وقت طورغاچدە ئولگان . طچقان نېگە ئولگان ؟ بونىڭ سببى بىز بلەمىز . اول ، فانوس اچىنەگى ھوانىڭ مولدالھەمۇضەسىنى تنفس ايدۇپ حامض فاربونغە ئەبلەندىر بىتەردىدە ، ايدىنى تنفس ايتەرگە مولدالھەمۇضە فالماغاچ طونچىقىدە ئولدى . (بىرىنچى تېجربەدە يانارغە قويغان كومرنىڭ سونۇدە ، شول سببىدىن - يعنى مولدالھەمۇضە بىتەيدىكىدىن ايدى) صوكرە ، پرستلى ، صاف ھوا كىرتمەيچە فانوس اچىنە بىر ئولەن طغوب قويغان . اوستىدىنكە : « بو ، مولدالھەمۇضەسى آز حامض فاربونلى فانوس اچىنە ئولەندە ئولەر - فورور » دىيۇپ اوبىلارغە دە بولا ؛ لىكن ئولەن فوروماغان ، ئوسووندى ھەمان دوام ايتكان . بىر نېچە كونلەر اونكاچ پرستلى شول فانوس اچىنە ئولەن يانينە بوتەن بىر تىرى طچقان كىرتۇپ قويغان ايتكان ، طچقان تنفس ايدۇپ طورە باشلاغان . دېمىككە فانوس اچىنەگى ھوا يانغىدىن اوزگارگان ، حامض فاربونى آزايۇپ مولدالھەمۇضەسى كىرگەن ، تنفس كەدە يارى ايتكان . كم بونى اوزگار تىدى ؟ كم حامض فاربوننى آزايۇپ مولدالھەمۇضەنى كىرگەندى ؟ بو اشلىرنى قىلۇچى - فقط ياشل ئولەن - نباتاتغە ، فانوس اچىنە ئولەندىن باشقە نرسە يوق . مذكور عالم شوشى تېجربەسى سوڭىدە : «تنفس ايتۇ و يانۇ سببلى حاصل بولغان بوزوق حامض فاربونلى ھوانى ، مولدالھەمۇضەلى تنفس ھەم يانوغە يارارلق ايتۇپ ياكارتۇچى نباتات در .» دېمىش .

بو تېجربەدىن بلەمىزكى نباتات حامض فاربوننى آلۇپ مولدالھەمۇضە كىسلاورد بىرە ، اما آدم و حيوانلار مولدالھەمۇضە آلۇپ حامض فاربون بىرەلەر ايدى . بو ، بىر ايكونچى بلەن باصونىڭ كىلەسبىنە اوخشى . بىر ايكونچى باصوغە

(*) فانوس : اورزۇنە توبى توشكان چىركىلى شىشەدە يارى ، آغزىن طغارسڭ .

تربيه و تعليم

تربيه و جزا .

بەش آغاچلارنى صوغارماينچە ، آشلامايينچە تەلى بەش بېر مەدكلىرى كىبى ، آدم بالالارىدە تربيه سز چەن آدم بولا آلەيلەر . آدم بالالارىنىڭ تەركلىگەندە تربيه ايك مەم اورن پوتادىر . شونىڭ ايجوندىدە بالالارنىڭ تربيه سى آنا ، آنا ، حتى بىتون ملىت اوستىندە ايك الوغ ايك آغىر خىدمت سانالادىر . تربيه نىڭ مەنىسى جىسمانى مەم مەنوى كوچنى كوندىن كون آرطىرۇغە طرشودىر . بالالار تربيه سى ، اوزىگە چىكىسىز الوغ علملىكىدىر . و حالانكە مەرىبى (۱) مەم مەلم افندىلار بوگا كوب اهمىت بېرىمىلەر . بالالار تربيه سىدە مەرىبى و مەلم افندىلارنىڭ اخلاقى طبعىتى ، تربيه و تعليم قىلونا طورغان بالالارنىڭ عقل مەم اخلاقلىرىنى آڭلاب شوگا كورە سىؤال و بيان قىلوارىدەگى اوستالقلرى ايك كىرەكلى اورنىنى اشغال ايتەدەر . شوشى تربيه و تعليم بايىنە ، مەرىبى و مەلم افندىلارنىڭ ئوز سوزلارنىنى طىكلاطو ، يالقاقلقنى قاچىروب تەلەگان بولدىن باررۇغە ياردەم ايتە دىب سانالەش جزالردە كره در .

تربيه بايندە بالالارغە قىلونا طورغان جزالەر ، مەدىنى خەلقنىڭ دىقەتلىنى چىلپ ايتىكان در جەدە باشقە اشلار ايتە آلەيلەر . بونىڭ خەقندە آلطى ىدى عصرلەر بورون بىخت ايتلىگان كىبى حاضرىكى زماندە مەم بىخت ايتولەدر .

حضرت عيسى دن ۶۰۰ يىل چەمىسى الك بولغان يونان علماسىدن فىلسوف پىفاغور ، بالالار تربيه سىدە جزاغە يابوشمەيچە كىرەك بولدىن بارونى عادتلىندىروب طابارغە تەوصيه قىلمىشدر . بىر نەرسەگە باسكە بىر اشىكە عادتلىندىروب يعنى قورقتمى آبدراطمى يوشماقلىق ايله قات - قات توشندىرگاچ كىشىنىڭ طبعىتىنە تاثير ايتو مەمكىن ايدىكىنى بورونقى فىلسوف سويلەب (عادتلىنو ايكىنچى طبعىت) دىمىشدر .

يونان علماسىدن سقرات مەم ، جزاغە فارشى طوروب بالالارنىڭ طروشولارىنى ، فەكەرلارنىنى تورلى سىؤاللار ايله اويغاطوب مەمكىن فەدەر مەبىلارنىنى ، عقللارنىنى اشىكە بىورو ايله تەوصيه قىلمىشدر . بونلاردىن باشقە مەم كوب مشهور عالملەر جزاغە فارشو طورمىشدر . جزا آرقە سىندە بالالارغە عقل ، فەكر

(۱) مەرىبى دن مراد بىگىرەك آنا آنالردىر .

باروب چىرگە قاراب : « سىڭا تىرس كىرەك ، ئە مېڭا بىغداى كىرەك ، مېن سىڭا تىرس بىرور مەن سىن مېڭا بىغداى بىر » دىگان ايشەدە ، باصودە بو سوزگە كونگان . شول وقتدىن بىرلى « ايكىنچى باصوغە - چىرگە هر يلىنى تىرس توگە ، باصو بوگا بىغداى بىرە » دى . شونىڭ كىك ، حيوانات بلەن نباتات دىياسىدە گو يابىر شرط مەمادە ياباشقانلەر . بىرسىنە ضررلى بولغان نەرسە ايكىنچى سىنە فابىدەلى بولدىغىدىن

شکل ۹

بىر بىرلە آلىشوب طوررۇغە ايتىكانلەر ؛ طىقەلەننىڭ بوزغان مەسنى گل طازارتوب ، مەمى قارىبۇنى يوتوب طورادىر .

آدم و حيوانلەر تەنفس ايتولرى بلەن نباتات قە مەمى قارىبون چىقاروب بىرە ، موزنىڭ مەقابلەنە نباتات حيواناتقە مەم آدملەرگە مولدالحموضە مەمى قارىبون بولونلەر ، يعنى حيوانلەر بوزغاننى ئوسمەلكلەر توزاتە . جەي كونلارندە بولونلەر دە ، اورمانلردە مەم بائەچەلردە مەم . نى سببلى ياباشى ، صاف ايدوكەن مەم بىك آچق بلە مەم ايتىدى . استاتىستىقە بلەن بلەلەر : بائەچە چىلەر ، نگوچى مەم طروبا طازارتوچىلەرغە قاراغاندە اوزون مەم ايتەلەر . بونىڭ سببىدە بلە مەم : بائەچە چىلەر ، ئولەنلەر ، چىكەرلەر آراسىدە يوروب صاف مەم تەنفس ايدوب مەم ايتىدىكىدىن سلامت بولالار اعضالرى تىز بوزولمى در .

آخىرى وار .

مەرىبى : على رفىقى .

شعر :

بولماسە .

(تر كچەدن)

بولماسە چىكىسىز ، خەداينىڭ ، دىكزىندە يىللىرى ؛ بولماز ايدى فورطنە مەم يوقارىدىن سىبىكللرى . اما بولسەدە مەم اوستى مەمى طوش طىنسىز ، طىنچ ، يورمىز ايدى كىمەلردە يورسە شىكىلى ، قورقنچ . بولماسە و بىر يوزىندە آلسو يوزلى قىزلىرى ، بولماز ايدى كىمەگە تەم ، كورمىز ايدى كوزلىرى .

افضل الدين .

رودن فان، تیوشنچه حرکت ایته آماغاچ، نز اوستنده بیگره کده بولمی. نز اوستنده طورودن، فانی آز بالارنک آیاقلری اوبوشا، یا که بیک فاطی آورطا؛ حتی جزا وقتی طولغاچه اوزاق وقتقه طارطولا. اسکی اصول مکتب مدرسه لده گی خلفه لار بونک ایله گنه فناعت ایتمیچه، ایته نگه بورچاق، قارا بغدای، یایسه طوز سیبوب شونک اوستینه تزله ندرمشلر. حاضرگی زمانده هم فارافتی راق مکتبلر ده شوندا ی وحشتلر بتوب یتمه گان.

بونلردن صوگ «صوقترو» جزاسینه کیلیک. کیره ک چبق، کیره ک قامچی اولسون بونی طاطلیغان بالانک کوکلنده مر بیسینه، معلمینه حتی آنا آناسینه اولسون محبتی، حرمتی بوروغی کبی بولورمیکان؟ قینالغان صوکلنده بالا، سوزنی طکلاسه ده کوب قووانراق اورون یوق. چونکه «طایاق فاطی، ایت یومشاق، سوچوم یمان» دیگان قیلدن گنه طکلاغان بولا.

یوزگه صوغو، قولاندن طارطو کبی هر آیاق آطلاغان صاین اوچری طورغان جزالردن بالارنک سلامتلگینه نبقدر زیانلر کیلیدیگنی اوبلاوچیده یوق. قولاندن فاطی طارطو ایله بر نیچه وقتقه حتی بتونلای صاکغراؤ ایته رگه ممکن. یوزگه وباش قه صوغودن صاچدن طارطودن، باش آغری هم عصبی آورولر پیدا بولادر. حفظ صحتدن بیخبر آنالار ئوزلری بالارینی آوروغه صابدرالر یا که خلفه لار فولندن آورو بولاده «جن ضرری» تیدی دیب ئوشکورو توکولر ایله یا کیدن جزالی باشلیلر.

مکتب مدرسه لده گی (حتی منتظم روس حکومت مکتبلرند) آش سز فالدرونی صانغده آلمیز، جزاغده حساب ایتمی مز. وحالانکه بالالارنی آش سز فالدرو جزاغنه توکل، عذاب قیلو بولوب چقادر. نینده ی الوغ جنایت ایله ریده هیچ بر وقت آچلق جزاسینه حکم ایتمه گانده، مکتب مدرسه لده گی ملت امید ی شاکردلر آچلق جزاسینه حکم اینولر. بونارنک گناه لری نبقدر الوغ بولسه ده فاندل لردن یا که باشقه صور جنایت ایله لردن آرتق توکلدر. مر بی و معلم افندیلر هم آنا آنالرنک کوبره گی، تربیه تعلیم وقتنده، بعض بالالارنی صوغودن جزادن باشقه بولغه سالو. ممکن توکل دیب ئه یتوگه کوچلری یته. اما بدنگه زبان کیتوره طورغان جزالر ایله روحنی دوالاب طوغری بولغه سالو شبهه لی در.

محبوب جمال آنچورینا.

طوپالانوب، اسیرلک، فللق، فورقالتق حسی اورناشوب، معلم هم مر بیلرنکده افتداسر ایدیکلری اثبات اینولدر. تربیه تعلیم بابنده ایکی توری جزا یوروتولو ممکن طابلمشدر. (۱) قیلنمش جزا بالانک فکرینی اویفاطورلق بولو. (۲) بالانک سلامتلگینه ضرر کیلماو هم تحقیر حسی بومازسز لقتدر. کیره ک نن و کیره ک معنوی جزا بولسون شرط ایکلونده ده بردر.

بو مقاله ده معنوی جزای قویوب، حفظ صحت نقطه نظرندگی نن جزاسی حقنده بحث اینوب، بالانک سلا-متلگینه نیچک نأثیر ایدیکلی توغرسنده یازاچقمن.

عائله لار ایچنده هم مکتبلر ده آیاق آطلاغان صاین اوچری طورغان پوچماقغه قویو جزاسی: بالا، نی بولسه زیان ایتدی، ضرورنک سوزینی طکلامادی یا که فوشقان یومشقه بارمادی، یالقاواندی درسنی حاضرله مه دی، ضرورنک فکر نیچه ایگ بیکل بولغان جزا پوچماقغه حکم اینودر. بروق حفظ صحت نقطه نظرند شوشی «ضررسز بیکل جزا» دن ئلله نبقدر الوغ ضرر کیلو ممکن. بر اورونده ساکن نیچه اوزاق باصوب طورودن بدن ده گی فاننک حرکتی کیره گنچه بولمیچه آیقلر ده گی طامرلارغه آرتق کیته، باصوب طورو کوبی اوزاق بولسه فان نوشو هم شوکا قاری. بویله باصوب طورولر یش-یش بولغانن فان حرکتی تیوشنچه بولمیچه، بالالرنک باشنده فان آزلق آوروی پیدا بولادر. بیگره کده بو جزا، فانی آز بالالارغه یمان نأثیر ایته. فانی آز بالالارنی باصوب طورو جزاسینه حکم ایتمونی طاشلارغه ممکن بولماسه، وقتنی فصقارطوغه تیوشدر. تاغی موکا اوغشاشلی، عائله ایچنده آنالر طرفندن بیروله طورغان جزا باردرکه: اولده آیاق اوزره آشاطودر. یومشاق کوکلی آنالر، ئوزلرینک بغر پاره سی بولغان بالا-لرینی بنونله ی آش سز فالدروغه کوچاری یتدی ده، آیاق اوزرند آشارغه بره لر. اما سوپوکلی بالالارینه نبقدر زیان کتوردکلرینی طوبی فالالار. آشاو وقتنده هر بر اعضالرده گی فان حرکتی تیوشنچه بولوب معدنه نک پشروینه کیره ک بولغان یوشلک آپرلسون ایچون، بدن بیگره ک طنلقغه محتاج بولادر. یوفاریده ئه یتکانچه بر برده باصوب طورغانده فان تیوشنچه حرکت ایته آماغانغه آش فازانیده ئوز خدمتنی برینه کیتوره آلمیدر.

عائله ایچنده هم مکتبلر ده بیروله طورغان جزالردن تاغی برسی نز اوستینه قویودر. سلکن نیچه باصوب طو-

علیه بزم شاگردلرمزده یوقاریده سویلاگانچه مات نله گینه موافقده بولمیدر و بولورغه ممکنه توگل

مونه بو مقصودغه ایرشور اوچون ایك لازم بولغان نرسه، مکتب مدرسه لرمزده: شعر، موسیقی حرکت بدنیه- گیمناستیکه، ترسیم کبی طبیعی فنارگه اهمیت بپردر. مذکور فنار بولسه مکتب، طبیعی بولغان اویونخانه درجه سنده بر دارالراحت بولا. اوقو، شاگردلرگه بر خدمت کبیده کورنمیدر. حتی که اوفولغان باشقه فنارینکده نتیجه سی شولار سایه سنده گوزهل بولادر. اگرده بو فنار بولماسه مکتب غیر طبیعی بالالرنک جانون صقادره طورغان حبسخانه منزلنده بولادر

.

مکتب بالالرینی تعلیم قیلغانده ممکن قدر طبیعی طریق ایله باررغه کیرهك یاش بالالرغه عبرت برله فاراساق آنلرده غایت گوزل اوچ حصلت کوره مز: (۱) بالالر هر وقت اوزلیگندن طاوش چقارالر کویلیلر، سویلانه و هیچ بولماسه ئلله نی مرلدانب اوطرالر (۲) بالالرده قوزغالو حصلتی. آلا هر وقت قوزغاللا، تیربه له وسلکنلر حتی یاگا طوغان و هیچ نرسه بلمه گان بالالرنی بیله، تیربه توگه مجبور بولالر. (۳) بالالرده بولغان «تکمنه و» - دقت در. بالا نینگیکنه بولسه ده دقتلی و بر معنا آکلارغه طرشوب قاریدر.

مونه بو اوچ حال بالاده طبیعی، بالا موندن آیریه آلمیدر. بالانی بو حاللردن قوتقاررغه و یا که محروم قیلوب اوندررغه اجتهاد قیلو، طبیعتگه قارشو بارو؛ صونی یوقاری آغزوغه کوچ صرف قیلو قیلندن بوش خدمتلدر. اما بز ایسه موندای نرسه لرنی تیر کورهك برله بالاطه قیلندن گنه اویلا دقمردن بالانک هر حرکتنه قارشو کیلو: «چو شیطان» کبی لفظلر برله تکدیر قیلودن باشقینی بلمیمز.

حاصل هر خصوصه اول شیلرنی «لاشی» صانبیز. نه، باشقه خلقلر! معرفتلی خلقلر خصوصاً تعلیم و تربیه اربابی بوشیلرنی غنیمت بلگانلر. وشونک ایله فایرلانغانلر. مثلاً: بالالرده غی (۱) طبیعت! بو طبیعتنی الله تعالی حضرتلری بزگه: چیشوی بیك قیین کورنگان «توین» نك اوچن کورسه تو قیلندن، بالالرنک حسلرن اویغانو اوچون بولغان آچقچلر منزلنده کورسه توب قویغان. بناء علیه مونک قدرن بلو و شول آچقچلر ایله بالالرنک «حس» صاندقلرندن بولغان ایك دقیق «بولمه» لرن آچوغه اجتهاد قیلو-آچو،

مکتبلرمزده تربیه روحیه و بدنیه.

بزم بوکونگی مکتبلرمزگه «چن مکتب» کوزی برله قاراغان آدملرنک ذهنلرینه: «شولمی ترقی نك باصقچی و ملتیک روحی بولغان مکتب؟! حقیقی مکتبلر شول قدر فنا بولالر منی؟! کبی سؤالر کیله باشلی. واقعاً کیلورلکه بزم بوکونگی مکتبلرمز، اوزلرینک یاگا قرائت و یکل تجویدلری و ئلله نیچه تورلی اسمده، ئلله نیچه تورلی آدملر طرفندن ترتیب ایدلگان «تاریخ اسلام» لری؛ و ئلله نیندای قزق قزق جغرافیهلری. برله وجودلرن کورساتماسه لر؛ شاگردلرگه بیرگان: عالی روح، همتاولک، بتماس توگانماسه نیچه حسلری و حقیقی تربیه لری برله وجود فازانه آلهولری طبیعی؛ و هیچ کمک امید ایتویده ممکن توگلدر.

شاگردلر مکتبگه کیله لر، سؤاللی جوابلی علم حاللر حفظ قیلالر؛ عرب فارسی و دها بلمه نیچه تورلی لغتلر برله لندسز و اصول تعلیمگه بالکلیه خلاف یازلغان «رهبر صبیان» کبی قرائت کتابلرن، طوطی قوشدای سویلاب، غرامافوندای صایراب بیررک قیلوب «یاد» لیلر و امتحان بیرلر حاصل، کوزدن درس باشلاغاندن اعتباراً معلمنکده شاگردنکده اویلاغان اویلری، فایقرتقان نرسه لری: «نیچوک یازغه امتحان بیررگه و نیچوک شاگردلرنی خلقغه کورساتور گه» کبی بر تینگه ده کیره کمه گان، حتی تعلیم نك روحن پچرانه طورغان فنا فایقولردن عبارت بولادر آخرنده امتحان اوچونگنه اجتهاد قیلغان شاگردلرگه ده تشکر قیلماز مکتبلدن قاجماسالر! حتی قش بویینه شاگرد مکتبلدن قاجادر.

مونه بزم مکتبلرنک روحی! البته مکتبلرمز نك بو قدرلی روحسز بولوینک سبیلری کوب؛ باشلیچه سببی ایسه مکتبلرمز نك کیرهك قدر اسبابلری یتشماوی و دها طوغروسی مکتبلرمز مکتب درجه سینه یته آلهولریدر طاغیده قسقه ایتسهك: چن مکتبلرنک «آنا» لری درجه سنه بولغان طبیعی فنلرنک مکتبلرمزده تعلیم ایدله اویدر. مقصود بولغان فنلر اوستینه کوز اوکنده طوتاچق نرسه: مکتبلرمزده تربیه روحیه و بدنیه بولورغه کیرهك. بالالرنک روحلری مقصود بولغان غرضغه قاراب تربیه لانسون و شول مقصودغه خدمت ایتارلک صاغ و سلامت ملت بالالری یتشدرلسون. لکن بزم بوکونگی مکتب مدرسه لرمزده، تربیه روحیه ده تربیه بدنیه ده یوق و مع التأسف موگار اهمیتده بیرلمیدر. بناء

بزمده تعليم و تربيه ايله مشغول بولغان ذاتلرمزغه ايڭ بيوك وظيفه در. بو ايسه بالالارغه: اشعار و موسيقى تعليميله طابله در. شعر، بالالارنى جوباندره و تورلى «اويلر» اويلاته؛ حسلرن نچكارته، طيفو بوللرن آچا، و تورلى تصويرلرنى باشندن كىچر وگه، اوتكان و كيله چكده اولاقچ حاللرگه دائر تفكرلر يورتورگه مجبور قىلادر. موسيقى ده كذلك يوغاربه ايتلگانچه بزمونرسه لرگه يارطى تينلك ده اهميت بىرمگانبز. «نوطه» لرمز يوق، مىلى شعر و مىلى چرلرمز مکتبلرده اوقلمى؛ گويلرمز بولسه ده اوقلماغاچ و نوطه غه سالنماغاچ اونوتله بارادر، طارالمى، حتى اونوتلماغانلريده غايت اهميت و اعتباردن توشكان. خير ايندى بوكونگه قدر آللرنى بزم ترقيمزده كوترمى ايدى. ۲) حصلت: مونه بالالارنڭ بو طبيعتلرن الله تعالى اوزلرينه اوسه اوچون بىردىگى كىي تعليم و تربيه اهللريده بالالرده بولغان بو طبيعتنى كوروب آللرغه حركت بدنيه - گيمناستيقه و باشقهچه بالالارنڭ حفظ صحتلرينه ياردم و ذهئلرن خوشلاندر و غه فايده بىره چك اوينلرنى تعليم گه مجبور بولغانلر.

بوفن حفته اوزون اوزون بحثار يازوب تورونيه بوش خدمتكه سانيم. فقط استهگان آدم روس عالمنده بولغان بو خصوصه غى كتابلرغه غنه كوز سالسه و ياكه مکتبلرن تماشيا قىلسه بلكه قانع بولور ظنده من.

بزم بالالارم، مکتبنده اوزلرينڭ اويونلرن آرتق كوره لر، حتى: بربالانڭ كىچگوب كىلگانينڭ سببن تفتيش قىلساڭ، اويناب يورگان بولادر. ديمك، بزم مکتبلرمزده آللرنڭ اويونلرى قدرده كوكل آچا طورغان نرسه يوق. اگرده مکتبن آلنڭ اوزينڭ باشى ئزلاب طابقان اويونلرى قدرگنه بولسه ده كوكل آچاق اويون و حركت بدنيه بولسه، هيچ شكسز آڭا احتياجى توشماس ايدى. حاصل بزم مکتبلرمز غير طبيعى بركيديش اوزرينه قورلدىغندن بالالر مکتبگه كىلماسگه و مكروه كوررگه مجبور بولالر.

مونه شول گناه شوملغى اوچونده قش بويينه شاكرد برله معلم آراسنده ئلله نينداى واقعه لر بولوب اوت. مونڭ برله گنده طوقتامى، نهايت طلبه لارنڭ وجودلرينده قصد قىلا و بوزلرينه تأسفى نورلرى چغارا باشلى - يوزلرى صارغايا در اورتا و عالى مکتبلرگه قدر اوقولسه بتونلاى صحتينه وداع ايتارگه مجبور بولادر.

بناء عليه بزم مدرسه لرمزده اوقوغان افنديلردن وجود - لرى صاغلام بولغانلرى يوزگه اون پروسىنت ده بولميدر؛

بتونله ي نيرؤالرى بوزولغان، قزو طبيعتلى، عصبى لقغه دوچار بولغان بولادر. بو حاللر فقيرلكدن و ياكه اوقو كوبلكدن توگل؛ فقط شاكردلرنڭ حفظ صحتلرينه رعايه يوقلق و تربيه روحيه سى بولمى كوكل توشونكى، و تربيه روحيه سى بولمى قان كىيكانلكدنر. البته بده بيك ظاهر: اگرده بر شاكردنڭ يومى راسخوطى برله بر صالدا نڭ راسخوطن چاغشدرساڭ شهبه سز شا كردنكى آرتق بولادر. شونده ده شاكردنڭ يوزى كول كىي ده، صالدا نڭ يوزى قبزل، سببى ايسه بىلگولى؛ صالدا ن هر وقت شاد، موزيقه و باشقهچه تربيه روحيه گه دائر نرسه لر ايشته جاني شادلانا، و هر وقت گيمناستيقه - حركت بدنيه سايه سنده قانى حركتله نه در. كوب اوقوسببلى بولماوى ايسه طاغيه بىلگولى. چونكه روس مکتبنده گى شاكردلرنڭ درس لرى برله بزم شاكردلرنڭ درس لرى هيچ شكسز بر توگل، مطلقا آللرنڭ يومى شغللى آرتق در. ۳) حاصلتنى طاغيه بزم بالالرده بولغان «دقت» و هر نرسه گه تكمنه ب فاراو، چاماسن آلورغه طرشوديمش ايدك مونى ده ايندى سويلاب ايضاحقه طرشو غه حاجت يوق؛ بالالارنڭ باقچه و «بولون» ياصاب «آت» لر و باشقهچه حيوانلر ياصاب اوياناغلرن؛ حتى مکتبلرده، ئويلرده بولسون دقتلرگه صورت ياصاب آنا آنا و خلفه لرندن هر وقت كوروب طورامز. مونه بو طبيعت، بالالرده: ترسيم و خودورستؤاغه اولغان ميللرنى كورسه ته در. ترسيم هنرى بالالارنڭ كورو (Зрѣние) فوهلرن آرتدره و هر نرسه نى تخمينگه اوگرته در. تصوير و ترسيم هنرلرينڭ ترقى و مدنيت گه بولغان مناسبتلرن و هيئت اجتماعيه مزغه اولان تاثيرلرن بلكه انكار قىلوچى بولماسدر ايندى. قسقه غنه ايته چك سوزم: مکتب مدرسه لرمز غايت درجه روحسز! اوقولار، صوڭ درجه لنتسز! بو حالنڭ اوڭن آلو مطلقاً لازم!

بونڭ اوچون ايسه البته بوكوندن اعتباراً شاكردلرنڭ تربيه روحيه و بدنيه لرينه خدمت ايتكان فنلرنى مکتبلرمزده اوگره تودر. اگرده طلبه نڭ روحلرن و بدنلرن تربيه لى طورغان فنلرنى مکتبلرده اوقوتولماسه، بوكونگى كىكاش برله يگرمى علم حال، اوطوز جغرافيا، فرق تاريخ اسلام حفظ قىلدرساڭده شاكردلرگه «ذره» قدرده تاثيرى اولمايه چق. قاچان كون مکتبنده شاكردلرمزگه: شعر - موسيقى، ترسيم، حركت بدنيه همه موندن باشقه، تربيه روحه فائده بىره چك - احوال روح علماسى كورساتكان - فنلر مکتبلرمزده اوقوتلسه و شولارغه اهميت بىرلسه؛ مونه شول وقتده شاكردلرمز نڭ

آتادیلر؟ و آنلر کیملر در؟ و بزلرنی «سارت» و آتاماقغه سبب، و حکمت نهدر؟ بزغه خیرخواه لیک دن مو؟ یا ایسه خیرخواه سز لیرک دن مو؟

اوشبو بزلر اولتورمیش «ترکستان» بیرری روسیه تصرفینه کرسده (ترکستان) لیک اسمی فارسی لر طرفندن بریلدیکی حالده) روس لر لفظاً هم تحریرا جغرافیه لرده هم «ترکستان» لفظی قولانورلر مونگ سببی نهدر؟ اگر سببی یرنک اؤلگی اسمین اوزگارتمس لیک ایسه، نیمه سبب دن «ترکستان» ده استقامت اینکوچیلر «ترک» اولسه لر آلرنی نیمه غه «سارت» اسمیلر؟ اوشبو سؤال لریمی یازیب هر بر تاریخ ایله شغلانوچیلر دن کمال تعظیم ایله جواب امید ایدرم شاید، که بزلر «سارت مو؟ ترک مو؟» دیب تشویش غه توشمیش فکری می تشویش دن خلاص ایلرلر. هر بر جواب یازوچیدن اول محترم «شورا» مجله سینک اوزیندن برنچی و اولنچی جوابنی التماس ایدرم. احترام صمیمی ایله کمینه بهرام بیک دولت شایوف ترجمان. بشارای شریف.

«شورا»: - تعاطی افکاره یول قالسون ایچون بو خصوصه اولا اوقوچیلر مونگ فکرلرین ایشیده لم «شورا» کندی ملاحظه سیننی صکره یازار.

«شورا» ننگ بره نومیرنده توبانده یازلمش سؤال حقنده جواب بیرووگزی اوتنه مز قرآن کریم نی «شورای امت» ترتیب وقتنده نه اوچون آیات ننگ ترتیب نزولینه قارالمادی؟ حکمت نه اولدی؟ اگر حضرت رسول اوزی ترتیب نزوله قارامی قوشدی دینلسه، نه ایچون قوشدی؟ مسئله بنم ایچون فائده لی بولغان کبی باشقه لره هم فائده دن خالی بولماسه کیرهک.

یکاترینبورغ اویازی قارا بولاق آولنده امام صفی الله هبة اللین. «شورا»: - بو خصوصه کیلچک نومیرلر ننگ برنیه یازیلور.

عبرتی سوزلر.

ایرلر هنری اش، خاتونلر هنری سوز. بخشیلغی بیوروچی بوزوق آدم، طوما صوفر فولنده اولان شم کبدر. عقلی وگوزل خلقلی آدم شولدرکه بایلق غه ایرشسه تکبرلنماز، درجه گه کوتارلسه غرورلنماز.

حسلری نچکه، کوکللری شاد، روحلری صاف بولور. همه بیرلگان دینی و ملی تربیه لرینده فابل بولورلر. مونه شول وقتنده غنه بز چن ملت یه شلری یتشدر وگه موفق بولورمز! بنا علیه بوکوندن مذکور فنلرگه دائر اثرلرنی قلم صاحب لری ترجمه، آقچه صاحب لری نشر ایدرگه کیرهک. معلم، مدرس فیض اللین (زایسان).

مرسد و مخاره

حرمتلو «شورا» مجله سینه اوشوغه اورون برماقزی توقع ایدرم: بزلر سارت مو؟ ترک مو؟ من اوزم برنچی ترکستانلی بولدوغیم سببلی اوشبونی یازیب ارباب تاریخ و ارباب فلم لردن التماس ایدرم که تاریخا و یا نقلا اولسه ده جواب یازسه لر کوب ممنون اولوب «بزلر سارت مو؟ ترک مو؟» سؤالیم غه جواب آلور ایدوم. بزیم ترکستان یری ایسکی زمانلردن بویان «ترکستان» دیب اسملندیگی معلوم در. یعنی «ترکستان» لفظی فارسی اولوب «ترک لر استقامت قیلغوچی اورون» دیمک در.

اوشبو اسم «ترکستان» بزنک اولتورمیش یریمیزغه آتالدیغی حالده نه سبب دن در، که بزلرنی «سارت» دیب آتایلر؟ یا که اوتمیش زمانده اوشبو «ترکستان» غه ترک لر استقامت ایدوب یرنی اوز اسملارینه آتالدروب سوگره برار وقت اول ترکر «ترکستان» نی تاشلاب برار طرفه کوچوب کیتدی لرمو؟ اگر شولای ایسه حاضرده «سارت» آتالمیش خلق یعنی بزلر، قایدن، و نه زمان کیلیب اوشبو ترک لرنک «ترکستان» لرین اوزیمزغه استقامت اورنی ایتدوک. ینه ده نه طریقه ایله ترک «ادبیات» لری بزیه میراث اولوب قالدی؟ اول ترک لر، بزغه تاشلاب کیتدی لرمو؟ یا ایسه بزلر آلردن یرلرینی و ادبیات لرینی زورلاب آلیبده اوزیمیز «سارت» اولدوغیمز حالده اول ترک لرنک «ترکستان» لرینه اولتورمق آسان بولسه ده ادبیاتلرینه نه طریقه آشنا اولدوک؟ بزنک «سارت» چه تلمیز قیو تل ایدی؟ اگرده بزلرده «ترک» اوروغلریندن بر اوروغ ایسهک، قیوزمانغه بزلرنی «ترک» لیک دن چقاریب «سارت»

اشعار

تمای موگلر

آی عجیب، بونیندی اش دردلنددر موگلر مینی
 درد بلهن عمرمه راحتلنددر موگلر مینی
 توکسی اجسام طبیعت، زهرینی هر لحظه ده؛
 مین زهر اچسه مده، لذتلنددر موگلر مینی
 اوشبو دنیاغه، وما فیهاغه نفرت ایلم.
 پک عجب خلقیمه رغبتلنددر موگلر مینی
 خور ایلم، خورمن هنوزده؛ یوق میگاعزت هنوز
 نه ضرر، خورقله عزتلنددر موگلر مینی
 عمرمک بر لحظه سنده استراحت تابدیسم؛
 بیک آغر یوک موینده، محنتلنددر موگلر مینی
 شاد دقایقه بار ایدی، یالغز صبی بولغان چاغم
 شول وقتدن بیرلی حسرتلنددر موگلر مینی
 مین آغاچه اوخشادم یوقدر آنک گل - یافراغی
 یغلانوب یاش برله، زینتلنددر موگلر مینی
 مین فقیرمن شهه سز ملکم وجاهم یوق مینم
 تیگ سلیمان برله، دولتنددر موگلر مینی
 بر آدم عندنده ده، فکرم سوزمنک قدری یوق
 آنچه وجدان اوزره قیمتلنددر موگلر مینی
 کوکلیمک بئرنده صافی صولر طاشوب آققان چاغی
 موکلانام، دنیاغه نفرتلنددر موگلر مینی
 دوشمانم لعنت دیدی، تیک بلیدی بیکار ایدی
 فیض قدس - یتله رحمتلنددر موگلر مینی
 فسقه سی: طورمش مینم رنجو عنایم آرتدرا؛
 یاندرا: یانسون! سعادتلنددر موگلر مینی! ...

ای طوغان باقمه سفیلر سوزینه
 باشقه دنیا طورموشن تاب اوزیگه
 دوشمان اولسونلر سیگا یوقدر ضرر
 سین توگل دوشمان آلاز اوز اوزینه

وجدانک تابسه صراط مستقیم
 توش آنک آرتندن آنک اوزینه
 کوزی کورگانندن صوقلرلر آزیمدر؟
 پرده عناد قورولمش کوزینه
 طشدن آق، اچدن قارا صاقلاغان؛
 کمسه ننگ بر دفعه باقمه یوزینه
 تکرینک جاهل سفیل مخلوقلری
 آزیمدر؛ دنی رذیل مخلوقلری

واقف الجلالی

چیچکلر

چیچکلر! نیگه موکلانوب طوراسز؟
 نیدن صارغایاسزده آغراسز؟
 نی اوچون ای کوله تورغان چیچکلر؟
 کوروب سزنی یوموشانا یوره کلر!
 باغوب سزگه کیگانوب فایغرامن...
 اوزمده سزگه اوخشاشلی طورامن.
 لکن آیرما بار: سز میندن آرتق!
 بارینه فایده بار سزدن، ضرر یوق...
 طوا سزدن یمش، خوش ایس طارالا.
 اومارطه قورطی ده سزدن بال آلا...
 بو طورموشقه قاراب سوینوب کوله سز
 ده صوگفه صارغایاسزده سونه سز...
 شولایوق یاش عمرده یالطریدر.
 چیچک آطوب کوله درده قوریدر...
 چیچک قورساده آنک آرطا قدری؛
 خوش ایس طارطا اول، داروغه یاری
 ئه مینم عهرم - آغوغنه بو...
 قوروغاچ دارو بولورمیکن آغو؟!
 ...
 چیچکلر، صاو بولغز! ایندی کیتدم:
 طاغن سزنی زهرله مییم، آیتدم!...
 طاغن بلکه مینم کبک کیلورده
 برهو سزنی کوروب سوینور، کوله رده...
 ...

جیرالله ویرغازف - بلاغویشسوق

كيشاش

(آلدانرغە ياقينلاشقان بىر ناتار قزىنە !)

I

بخت يولدوزلارنىڭ سونگاچ تۈزۈك طورمىش واطلغان سوڭ
الكىگى كونلارنىڭ قايتماز توگۈب قان، ياش ساغنىسەڭدە .
يانار كوڭلنىڭ طىنچ تابماز تۈبەڭدە طوب آطلغان سوڭ
چوموب تورلى اصل طاشقە، قزل ايكلك ياغنىسەڭدە .

سىڭا سجدە قىلۇب يورگان سۈيەرەڭنىڭ آلدانغاندىن سوڭ
عمردە قارشىڭا كېلىز كوگار چىندەي ياغنىسەڭدە .
اچوب غەت شرابىڭدىن يۈمۈشلەر قالماغاندىن سوڭ
كورىنىز اول سىنىڭ كوزىگە تەرەزلردىن ياغنىسەڭدە .

II

خىانت جىللىرى چىقماچ طازا گۈللەردە شىڭىگان سوڭ
سىنى ھەر كىم ايزەر، طابنار ياتوب يىرگە تابىنسەڭدە
گۈلنىڭدىن طاتاي بالمرنى نىفس طويغانچە ايمگان سوڭ
كولەردە قولغىنە سلتەر طايوب سالدىن آبنسەڭدە .

طومان آستىندەغى سىرلەر كىشىلەرگە سىزلىگان سوڭ
يمان اسمىڭ چىغار كوڭگە قارا طوفراق بابىنسەڭدە (؟)
رحىمسىز شول قارا طورمىش اچىندە بىر ايزلىگان سوڭ
سىنى بىر كەدە قىزغانماز جەننەدە چابىنسەڭدە (؟).

III

سەادت شەملرۇڭنىڭ بىر طوتاشدىن يانغان سۈيسەڭ
ناموس باغچەڭدەغى گۈلگە بختنىڭ طامغان سۈيسەڭ :

قولۇڭدە قوتنىڭ باردە بخت چولپانلارنى صافلا
نىفس كوزگۈڭنى پچراتما آنى سورت، كون صابىن پا كلا .
عبدالله بىگى. «سېرىيا، چىرلاق»

**

باقچە چىنىڭ باقچەسىدىن آلمالر اورلاب آلۇب
اوزىڭگە نىسبەت بىرۈب دىمە جىتۈشۈردىم مۈنى!
باقچە چىدىن سورمى نىتمىچە ايشىكىدىن آتلاساڭ،
«مە سىڭا رحمت» دىماسار؛ آندە گللىر طابىتاساڭ !
طابنامە پچراق چاباتاڭ بىرلە گللىر باقچەسىن
سىن، دىورلر: «تىك گنە طور، اوز يانكىدىن طابىتاساڭ !»
علاءالدين خىدا يار ف

«اوز تلم»

ملىتدىن ايك قوتلى نرسەم تلم
«اوز تلمدىن آيرمە» دىب حقدىن تلىم
شونىڭ اوچون تىل بوزۇچى آغايلرغە
طشدىن آچو توتوب؛ اچىدىن قان ياش جلىم .

بىر يوزىندە ملنلرنىڭ بارلىقلارنى ؛

صافلاولرى تىللىرىلە بىرگە بولا

ملى تىلون يوغالتقان آدملىرىنى

تىرك دىبىم آلار بىرگە كىرگان بولا .

تىلون بوزۇب كىتاب يازغان ذاتلردىندە

چىن ناتارچە «ئەبى» لىرم ارتقى دىبىم

سۈيلايمىم «كەنە» صافلاب، سوزلىرىمنى

قوياش كىبى آچقى تاتلى حىلق دىبىم .

تۈركىچە بىر كچوك كىتاب اوقۇر اوچون

اخترى وقاموس اعلام كىرەك بولا

آلاردىندە طابىلماچاچ كۈب سوزلىرىنى

شو، كوئىچە طاشلاب كىتمەك لازىم كىلە .

«تۈرك تىلى غەرىبچەدىن بىك كۈب باي» دىب

مىن ئەنىتمىم بىت؛ آشقان بىلگىچ ذاتلر ئەيتە

آلاي بولغاچ؛ عرب: والصر، وآلات دىب،

نىگە يازمى؟ اوز تىلى توگال يىتە !

باي بالاسى بىزنىڭ يازغان كىتابلىرىنى

كورگۈزچى! فرس بقىر طولوب ياتور

تۈزەتۈرگە قولەزدىن كىلماسەدە

كوز بوزۇب قاش ياصاوغە نىندى باطور!

كىتابلرغە، عرب سوزىن طولتروون

اىستانبوللى «تۈرك» لىرگە قارىمىزى؟

آنداي ادىب، عالم، فاضل محىرلر

آرتلرنىدىن بىز بارىغە يارىمىزى !

«قاموس» لىرىنى اوزلىرى يازغانلىقىدىن

عالم آلار، يازغانلارنى آكلىلردىر .

ئىللە «آناطولى»، قىرە، تىركلرنى ؛

اوزلىرىنداي عالم فاضل صانىلردىر .

آلار تىلى بوزولغانون ھەر كىم بلە

اول طورىدە سوزلر سۈيىلاب مىن نى دىمە !

يازغانىڭنى صافى تاتارلر اوقسە ايكان

چىن كوڭلدىن شونى تلىم شونى سۈيەم

شول سببلى روسيه ايله گيرمانيا آره سنك عهد نامه توزولدى. بوندى بر عهد نامه نك گيرمانيا ايله انگلتره آره سنك باصالو احتمالى يوق توگلدر.

۶ نچى آوغوست عهد نامه سینه بنام، گيرمانيا شمالى ابرانده روسيه نك «سياسى و اقتصادى منافعى» بارلغىنى وشونلرنى صافلار ايچون لزومى وقتنده همه تدبيرلرني [وحتى ايجاب اينسه شمالى ايراننى اشغال ايتوگه قدر] قىلو حقينه مالك اولديغىنى، شمالى ايران غه سياسى جهندن روسيه دن باشقه هيچ بر حكومت نك فائناشورغه حقى بوقلغىنى تصديق ايتيه. بوگا مقابل، روسيه گيرمانيانك شمالى ابرانده اقتصادى - سودا و تجارت اشلرى يورتووينه مانع بولمى. بوندى باشقه، روسيه گيرمانيا نك بغداد تيمر بولن اشلهب، ايران حدودينه قدر يتكروينه و آگا باشقه لرنك آچه بلن فائناشولر ينه مانع بولمى و ايران حدودندن اعتبارا يعنى «خانكن» شهرندن «طهران» غه قدر تيمر يول صالحورغه اوز اوستينه آلا. گيرمانيا بغداد تيمر بولن ايران حدودينه يتكركاندى اعتبارا روسيه مونى آلتى يل اچنده اوزى اشلابه چك، يا كه باشقه لرغه بيروب اشلانه چك. اگر آلتى يل اچنك ايكي سيني ده اشلاماسه، اول وقت گيرمانيا بوبولنى اوزى اشلو حقه مالك بولا.

عهد نامه نك دخيده بر نيچه ماده لرى بار ايسه ده ايك باشلچهلرلى اوشبوردر. اورته شرق اشينه، بوكونگى كونك اوز آره صوغشلا ايله پارچه لنمقده اولان ايران مسئله سینه متعلق بولغان بو عهد نامه نك سياسى، اقتصادى و غير جهتلردن بولغان اهميتنى فوق العاده بيوك اولوب بوندى زور نتيجهلر حاصل بولاچقدر. لىكن قصه بر مقاله ده بونلرني يازوب بئرو ميكن اولماديغىندن بارى واقعه نى ذكر ايتوايل، اكنفا قبله مز.

باشقه مملكتلرده بولغان فوعات گه كيلگانده: فاس مسئله سنده گيرمانيا ايله فرانسىه آره سنده غى مذاكره هنوز بتكانى و بر نتيجه گه كيلگانلرى يوق. مذاكره دوام ايتيه. گيرمانيا افكار عموميه سى فاسنى فرانسىه گه طايشرر ايچون ئلاله قاين چيتلرده بر مكافت آلا ايله گنه فئاغتلنورگه راضى بولماينچه، فاسنك اوزندن برر مهم پارچه نى قوبتارغه تليدر.

انگلتره ده بيك زور عمومى زاباستوفقه لر بولوب، مملكت بخشوق مهم بر بحران كيجردى. آخرنه اشچى لرنك سوزلرى اعتبارغه آلتوب، بر قرارغه كيلو ايچون سرمايه صاحبلى ايله عمله آره سنده مذاكره باشلانورغه بولدى. ايرانده محمدعلى طرفدارلرى ايله حكومت عسكرى

تل تيكشروب سوز سويلارگه حقه ده يوق چونكه مين تل عالمى، ك. اخ. توگل حق بولغانغه سوز قوزغاتام اچم كويوب «موتوا بغيظكم» كيرهك يرگه كومل!

«بر فرس بورايه فرار ايتدى»
جمله لرن ادىبى تل ديگم كيلمى
اوز بايلغم، اوز صاووم بار وقتنده
كشى مالون اورلاب ياطنى سويگم كيلمى
عصرلرجه ويران فالوب كوملگان بر؛
گوهرننده بوگون نازوب آليم ديبيم
«كوب توكرسه كول بولور» ديگان سوز بار
حاضر دن قولانلرغه صالحيم ديمن
مدرس فيض اللين زابسان.

ايران سياسى

صوك كونلرده گى ايك مهم سياسى واقعه روسيه ايله گيرمانيا آره سنده ۶ نچى آوغوست ده امضا ايتلگان عهد نامه در. ايك باشلچهلر ايران اشلر ينه تعلق ايتكان بو عهد نامه بوندى طوفز آيلر الوك گيرمانيانك پوتسدام شهرته روسيه و گيرمانيا حكمدارلرى هم حكومت آدملى طرفندن مذاكره ايتلورگه باشلانغان وشول وقتنده اساسى قورولغان كيكاشلر نك نتيجه سيدير.

۱۹۰۷ نچى يلك روسيه ايله گيرمانيا، ايران حقنه اوز آره بر عهد نامه باصاب «نفوذ دائره لر ينى» بولگانلر؛ ايران نك شمال طرفى روسيه نفوذنده و جنوب طرفى انگلتره نفوذنده فالدرلغان و بو «نفوذ» نك سياسى هم اقتصادى نفوذ ايسكانلگى اوزلرنجه تقرر ايتكان و بئنا عليه ايران اشلر ينه بو ايكى حكومتدن باشقه دولتلر نك فائناشو و قصيلولر ينه ميدان فالدرماسقه لازم بولغان ايدى.

حالبوكه ياوروپانك ايك كوچلى دولتلردن بولغان گيرمانيا، ايرانده كيرهك اوزى و كيرهك باشقه لر آرقىلى اوتيه بيرو مسئله لر چغارغه حاضر طورديغىندن ايران مسئله سنده آنك ايله ده آكلاشوب قويارغه موافق طابلىدى.

آراسنده به ریشولر بولغالی طورا قطعى بر اش بولماسه ده حاضرگه غلبه حکومت عسکرى طرفنده در.

ترکيه ده آرناودلر طنچلاندى. قاره طاغدن فایتوب بتدیلر. ما کیدونیا ده بلغار چته لری فعالیت کورسه ترگه باشلاغانلر ایدی؛ ترک عسکرى آنلرنی بیک نقی قررغه طوتوندی. ایگ هم باشقلارندن بر نیچه سن تلی و چنه لرن پریشان ایتدیلر. یهن طنچلاندى. ترکيه ایله امام یحیی آره سنده یهن اداره سی خصوصنده بر فرارغه کیلنگانلک خبری بار.

طای و مانجوریا طرفلرنده خیلی هم اشار و حرکتلر بارلی آکلاشله سده ئلی حاضرگه بونلر کول آستنکغی کومر قییلندن اولوب، یالقونلری کورلما مکده در.

اورونلر بار.

«سيف الملك» اول فارسجه یازولوب سوکروه تورکجه گه ترجمه فیلمش خیالی بر حکایه در. درست، بو حکایه ده مبالغه کوب لکن آنک ایله حکایه نك کورکی برده کیهومی. چونکه خیالی حکایه لرنک فایوسی مبالغه سز بولادر؟ مثلا: «ژوقوؤسقی» «پوشکین» حکایه لرنده گی مبالغه لر «سيف الملك» دن آرطماسه برده کیم توگل. بونلر کیره ک روس خلقی، کرک باشقه ملتلر طرفندن اعترام ایله یاد ایتولدکده، بزئوز تلمزده گی ادبیاتمزن کیستونه طریسه من. «ایسکی شاپقه نی پیچکه اور! یاگنی شاپقه کیتوره م» دیگان فیلمدن اسکیلرنی بتونله ی طاشلاب یبارسه ک ایسکیدنده، یاگیدنده قوری فالامزمو ایگان؟

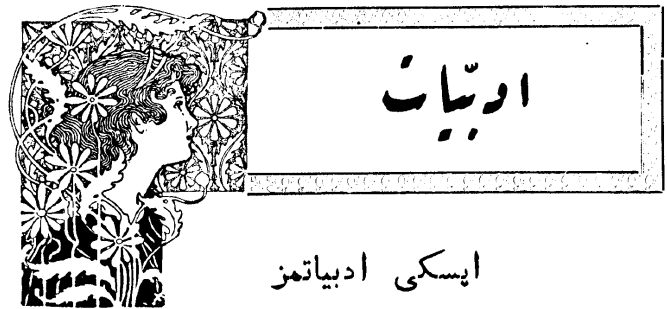
«سيف الملك»، معشوقه سی بدیع الجمالی ازله ب نینده ی بلالرگه اوچری نی قدر آغر جفالر چیگه. آلایده کرگان بولندن فایتو اصلا اوینه کرمی.

«طلب یولینه کردم یانارم یوق،

نیچه خونا به اچسه م فانارم یوق» دی.

نهایت اون اوچ یل مشقت چیگوب هر ادینه ایرشه. بزم عصرنک یاش قهرمانلری آرنه بر ضربه تیو ایله کرگان یوللرندن ارفقه چیگنونی بر نیگه ده صانامیلر. اون اوچ آی ثباتلریده شبهه لیدر. ملیکه گه عاشق بولوب، آنی اوغراغان «دیو» فزنگ سوومه گانینی آگلی. اون بر یل ملیکه نی ئوزینک سراینده طوطوب عفتینه جبر ایتمیچه معشوقه سینک یوزینه فارا ایله قناعتلنه. «دیو» نك بویله معامله سی انسانلره عبرت اولورلق دگلمی؟

بو کنا باری بتونله ی رهندن چقاروغه طریشوچیلر کوب بولسه ده، کله چکده مسلمان «اوپیرا» لرنده سيف اللهمک» فویولوؤینه امید ئوزوب بولمیدر. بروق آنادن فزغه، تلدن تاگه کیلگان ئوزینک مخصوص «کوبی» بوغالبوب کیتو احتمالی بار. «طاهر ایله زهره» تاتار طورمشندن بیگروه ک فرغز خانلری طورمشینه اوخشاویلدر. عنچی بیتنده ایکی یرده ادبدن طش بهور سوز یازغان بولسه ده، آندای سوزلر هر بر دینی کنا باردده طولغان بولوب، عرب لفظی ایله یازلماچ عیبسه صانالمی طورغاندر. اوستا اوچوی کیشیگه چقروب اوقوغانده اول سوزلرنی ئه یته بیچه شوماغنه ئوتوب کیتو قیین توگل. زهره نك آناسی خان، کچکنه وقتده فزینی وزیر اوغلی طاهرگه پیررگه وعده قیله. وزیر بولوب طاهر بیتیم فالماچده

بزم هر بر اشمز باشقه لرغه فاراغانده عکسنجه بارغان کبی ادبیاتمزده شول عادتدن فوتولا آلمیدر. باشقه ملتدره بورونقی یازوچیلرنک کوندن کون قدری حرمتی آرطا بارا. بزده بورونقی محرر و ادبلمرزنی عیبل وچیلر کوبه یه. یاشلر طرفندن یازلمش نینده ی گنه مقاله گه کوز صالحساقده بر کتابقه تیگان بر کورنمی فالهیدر. بن دینی کتابلرنی طنچده فالدروب، بورونقی خلق آراسنده طارالمش ادبیات توغریسنده بر ایکی سوز یازماچی بولدم بونلر آره سنده ایگ طنچسزلقعه اوچراغان «سيف الملك» هم «طاهر ایله زهره» در. یاش یازوچی ایتدیلر، بز خاتون فز طائفه - سینک تر بیه سز فالولرینی شوشی کنا بیلرگه اشارت قیلوب: «سيف الملك، طاهر ایله زهره نی اوقوب یوقغه عمر صرف ایتمشلر» دیلر. کاشکی بز خاتون فز بو کتابلرنی اوقوب مفهومنی آکلاب، عمر صرف ایتمش اولسه ایدک. بزده بلکه بو قدر توبان، هیچ بر نرسه دن خبرسز فالماغان بولور ایدک. «سيف الملك» نی آکلاغان فزغه باشقه کتابلرنی آکلاوده قیین بولماز ایدی. بو کتابلرده، توگل خاتون فز لرغه، «کامل عقللی» ایلرگه ده بایناق فائده الاچاق

طروشوب عمرینه راحت ئونکاروگه وعده قیلسه لرده، طاهر آنلرغه:

خوبلار بولسه مك هزار، * برین قیلمام اختیار،
زهره م ایله وعده م بار، * هیچ سومه زمن بوتان یار،
دیپ، آنلردن قاچوب کینه. کوب محنتلر کوروب، زهره ن
باشقه بر خان اوغلینه بیرگان طوی مجلسینه طوغری کیله،
خاتونلر کیومی کیوب طوی مجلسینه کره ده زهره ایله
طانشقاچ قاچارغه دیپ وعده قویسه لرده، ممکن بولمیه
ایکسینه ده دنیا ایله وداعلاشگره طوغری کیله .

بونلرنی هر وقت خان ایله خانمغه چاغوب یورگان
فارا عرب ئوزیده زهره گه عاشق بولوب ئوزینک خان
قرینه لابق توگللکنی آکلی. هیچ بلدرمیه آخر کونگه
قدر سرینی صاقلاب، زهره دنیادن کبتکان ساعت ئوزینی
خنجر ایله اوروب هلاک ایته .

طاهر کورکام، مهابت عالم بکت اولسه ده بنیم و
فقیراگندن، خانم ئوز قرینه تیک کورمیه، بار عمرینک
ئهره سی بولغان بردن بر قزندن آیرولا، قرینک طویینی
اویلاب طورغانده بردن اوچ جنازه کورورگه طوغری کیله.
بویله عبرتلی کوکللرگه تأثیر ایته طورغان حکایه، نیدن
ایکان اخلاق بوزوغه سبب بولا؟

«طاهر ایله زهره» کتابنده گی جزلارنی بوروندن
فالغان کویی ایله جزلاننک، عیب له وچی افندیلرنک کوکللری
رقتکه کیلوب، آرقالرنده فرمسه قلمر بورونده اصلا شهبه
ایتمیم. دخیده بو ایکی کتابنک هر ایکاونده، بورونده بزم
موسیقیه مز بولغانلغی آچق کورونوب طورادر. بزم ئوز
خلقه زده اول یارامی، بویارامی، دییوب هر نرسه دن اخلاص
فایتارو عادتلی کوچلی اولدغندن موسیقیه ن هم عیب ایته .
ایته آخرنده بتونلای بوغالوب، طوی لارده آرانای آلدنده
اوینالا طورغان اسکرپیه ایله اولز فرق تین لک گارموندن
باشقه نرسه قالماشدر .

بو ایکی کتابده عشقنق یازامش دیپ بورون زمانده
هم یاشرین اولماسه آچقدین آچق اوقوغه رخصت بیرلمه مش.
مونه شونسی فزق: اسکیارگه یاراماغان نرسه یا کبیرغه
یاری، بوکتابلر حقنده اسکیلر یا کبیلر بر اتفافغه کاهشدر.
بزده ادبی روشده تنقید یوق دیپورلک. اوشاولی
اوشاوسز جرح ایترنی یاراطامز. باش یازوچی افندیلردن
ملتمزنی اوقوغه رغبت ایترروب؛ اوقوب ئونکان نرسه لرنک
آزمی کویی فکر یوروترگه توصیه قیلونی امید ایتموله .

سرای ده زهره ایله برگه تربیه لنه، بونلر ئوسوب بر برینه
عاشق بولدفلرندن خبردار اولغاچ خان بورونقی وعده سی
بوینچه قرینی طاهرگه بیروگه اویلی . بروق خانم، بنیم
طاهرگه قرینی بیرونی کیملک صاناب یقین ده کیلمی. تورلی
سوزلر ایله خاننک کوکلنی ده فایتارا. زهره ایله طاهرنی
بر برسندن آیروب کورشوگه رخصت بیرمیلر. طاهر ایسه
خیران فالوب، ئلله زهره ئوزیده میندن یوز چؤبردیه بیکان،
دیپ اویلاب سرای فاتیله کیلوب وعده سینی اوندغینه
اشاره قیلوب جرلی. زهره ایشتوب ئوزینی طیا آلمیه
یاننده غی آپاسینک، «تره زنی آچما! کوزه توب طوروچیلر
باردر.» دنیوینه فارامیه تره زنی آچوب:

قایغی بولغان بولداشم * محبوس بولغان گل باشم،
طاهر کوکلم فالدرما! * عشقنک مینم موکداشم،
دیپ جواب فایتاره. کوزه تچیلر خانمغه خبر یتکروب خان
حددن طش آچولانا. خیانتچی بالانی اوتورورگه بویورا.
وزیرلر طاهرنی قرغانوب باشقه شهرگه یبارولوب حبس
ایتولون صوریلر. زهره نک سرایی ایکنچی شهرگا بارا
طورغان یول ئوستنده بولدغندن، ئوتوب کیتکانده طاهر
ایسه نله شو نیتی ایله:

معشوق یارین کورماین، * بکت کوکلی طنارمه؟
آیرلورغه یارندن، * ئولمای بوین صونارمه؟
آتاک فولغه آلبدی!، * فرقت اوطن صالیدی،
تمام ایلنی آرالاب، * بیک ضرردشمان طابیدی،
دی. موکا اوغشاشلی بایتاق جزلر ئه یته.

زهره ده بالقونغه چغوب عسکر اورطه سنده آطقه منگان
طاهرنی کوروب اشنی آکلی؛ جراب وداعلاشه:

آرغماغه منارسن، * کوب پرلرغه ئونه رسن!
عاشق بارک زهره ن، * کیمگه قویوب کینه رسن؟
آطلی عسکر اوککدا، * آلتون صرنای فولکدا،
فز لگللر آچلسون، * طاهر یورگان یولکدا!
بخت بولسون فولداشک، * حضر الیاس بولداشک!
صاغنانده طاهر م، * بلبل بولسون موکداشک!
دی.

طاهر بدی بل زندانده بیاطوب چغچاق معشوقه سی
ایله کوروشوب یورگاچ ینه طونوب آلارده اوستی بابولی
کیمه ایله صوغه صالوب یبارلر. نیچه زماندر صو بویلاب
بارغاچ ایکنچی خاننک قزلری قولینه توشوب خاننک اوچ
قری هر فایوسی طاهرنک دقتنی ئوزینه جلب ایتوگه

بر - ايكي قوارتال كيتكاچ اورام طن بولدى . ئلله نيچه تورلى طورمش نىڭ تصويرلىرى حقتىدە اويلاپ كىلگان پىلانلىرى بوغالدېلىر . اوشبو طئىلقە اول ، اوزى ، (طورمىشى توگىل) فقط اوزى حقتىدە فكرگە چومدى آنڭ ايچى پوشا ، نرسەگەدر يلىسى كىلە باشلادى

ترەزەلەردە اوغلىر سونوب بتدى فقط ، علييف نىڭ بر بىلگان كىشىسىنىڭ ، درستىن ايتسەك : آنڭ بر ايبداشېنىڭ ، كىچكەنە بولمەسنىدىن قارانتغىراق غنە اوپ ياقىتىسى كورينە . اول ، چراين صتوب ، نىندىدېر بر كىغىد قاراب اوپورا ايدى . بر آز ير بارغاچ آنڭ قارشوسىدە « مسجد » كىلوب چقىدى منارەسى كوكلرگە تابا صوزولغان بو استراحت وقرنداشلىك يورطن كورگاچ آنڭ كوكلى طاغىن يومشاروب كىتىدى . شوندى كروب اللەغە عبادت ايتەسى ، باشن سىجەگە قويوب راحتلانوب كوزىدىن ياشلارن توگاسى كىلدى شوندىن اول ، بر معنا تابار و كوكلى قرار ايتەر كىبى بولدى . لىكن آنڭ تيرەسندە يورىگان خلق لىر ايسىنە توشوب بو « پىلانى » يەرلىدى . آنده اوزىنىڭ حىساتى برلە هيچ بر متخىس بولا آلمايە چىغن اويلادى آنە ، تاماق قروب اوپورولر ، چالت چالت نرسەدر چالتراتوب وقت اونكارولر ، ئلله كىلرنى كوتولر ، نماز وقتى يىتكانىسى ، يوقمى ايكانىلگى حقتىدە بحث ايتشولر كىبى نرسەلردن متاثر بولا آلمايچاغن ، بولار آنڭ كوكلىن طىنچلاندىرو توگىل ، بالعكس استراحت قلىبەسنى بوغالىتە چىغن حس ايتدى . بو صنف حقتىدە بر آز اويلاغاچ ، كوكلىنىڭ ايڭ تيرەن يرندن بر « اوف ! » برلە : « حاضر بولارده قورچاق اوينىغىنە بولوب قالغانلر ايدى » دىدى .

قاراڭغى آولاق يرگە يتكاچ آڭا خوف كردى اوزىن تالارلر ، اوتىرلر كىك بولدى لىكن اوزىدە تالارلق بر نرسەدە بولماون بىلوب طىنچلاندى . بر اويلاغاندە آڭا « ئولم ، دە بر نرسە توگىل ايدى . هر كم ئولگىچ اوزىنىڭ اشلەگان اشلردىن بر حصەسى ، سوزلىرى هم خاطرەلرى قالا . علييف نىڭ بوندى قالا طورغان نرسەلرى بىك كوب : همه كىشى آنى سويلدى ، مىليونلرچە خلق آنڭ يازغان نرسەلرن ، فكرلرن اوفى آنڭ يازغان كىتابلىرى ئلله نيچه بوونلرغە قدر كىتە چك . بر سامى ئولسەدە ، مكلرچە سامى لىر قالا . شولاي ايتوب اول ، مىنگوگەدە ئولمى .

شولارنى اويلاپ آڭا شادلىق كردى . بونڭ ايچون ئلله كىلرگە رحمت اوقىسى كىلدى . آنڭ كوكلىنە انسانلرنىڭ مختلف طورمىشلىرى توشدى ؛ بر طامچى صو ارقىلى بىتون دىنگىزنى

« هر سوزدە نصيحت وار ، هر نرسەدە زىنت وار . » دىولمىش . آڭلاب اوقلمىش نرسە كىتاب اولسون غزىنە اولسون فائىدەسز بولماز . بزىڭ اوقوچمىزدە كىكوب يوق ئەلى ، اوقوغانلر بىنى آڭلاوچىلرغە كىلسەك حسابمىز تاغى كىلمى . نلمىز اوقوغاننى قولاغىمىز ايشتمى . شونڭ ايچوندىه آز آرغىنە بولسەدە ماتىزنىڭ « مېنى » لرىنى اشكە فوشوغە طرشمق لازمىر . « طاهر ايلە زەرە » گرچە تېوشىنچە فصاحت ايلە يازلمىغان اولسەدە « طاعت بقدر الطافت » فعواسىنچە كوچى يتكان قدر طرشقان بورونى يازوچىلرغە رحمتلر اوقوب ، بر آستىدىن طابلمىش طاش بالطە ، يا كە كوچ كىلرنى طاشلامىچە صافلاو تېوش اولدىقى كىبى ، بونلرئىدە صافلاو ئوستەمىزدە بورچدىر دىب بىلم .

ھىكايە

كىشكاش

(اقتباس).

I

مشهور محررلردىن سامى افندى علييف تونلە قۇارتىرىنە جاپا و قايىدى . بو كون اول اوزىنىڭ دوستلىرى ياندى ، ياڭا يازغان « اونكان كونلر » اسملى ائىرن اوقوب چىغان ايدى . بو ائىرنە علييف يىراق غويىرئادەغى بر « قازاق » نىڭ طورمىش كورساتكان . بو طورمىش شول قدر معنالى ، اوستا تصوير ايدىلگان ايدىكە ، علييف نىڭ دوستلىرى بعض اورنلرن غنە تىقىد ايتو ايلە برابر عمومىتە بو ائىرنى ماقئادىلر .

اول ، قايتقان وقتىدە بر نيچه تورلى صنف خلقنىڭ طورمىشلىرى حقتىدە اويلاپ باردى . بر توركم اطللى هم جياولى خلق بىك آشغوب آنى اوزوب كىتىدىلر . بولار « تياتر » دن قايتوچىلر ايدى . سامى افندى همهسن كوزدىن اوتكاردى . اوزىنىڭ حل ايتە آلمىغان مىسئلەسن اوشبو « جانلى قورچاقلر » ارقىلى چىشما كچى بولا ؛ لىكن ، هيچ برسندىن طورمىش ايچون معنالى نرسە تابا المى ، همهسى « قورچاق اويونى » كىك گنە طويولا ايدى . شولاي ايتوب سامى افندى ، اوزلرنىچە بىك زور اش آرتىدىن يورىگان خلق نىڭ طورمىشى حقتىدە بر معنا تابا آلمىغانن اويلاپ دىخى فكر ياغىدىن چوبالا باشلادى .

مینم باش واطقان سؤالریمه جواب بیره آلورسز دیب اویلیمن .

مین، ۲۱ یاشلک بر خاتونمن. قز وقتنده آنام وفات بولوب «اوگای آنا» تربیهسینه قالدیم. اول، نادان و تربیهسز بر خاتون بولدیفندن، فکریمز کیلشمدی . شول آچودن آنام مینی اوزم یاراتماغان تربیهسز بر ایرگه بیردی. مین اول وقت اوقی یازا بلسه مده ، اوز حقوقینی همایه ایتار درجهده بولماغانمن. آنک ایله محبتمز بولماغاچ اوزاق وقت طورمی آیرلشدق. شول وقتدن اعتبارا میگا «قارا کونلر» باشلاندى. مین، بر قز بالام ایله اوز یورطمزغه قایتدم . نهایت آنامده ئولدی. یورطلمز تارالدى. مین فقیر و مشکل بر حالدده قالدیم ایرگه باررغه میگا ممکن توگل. آنده سعادت کوررمین دیب اویلامیمن. ظالم ایرلردن تمام بیزدم. بونک اوستینه میگا کورک صرخواوی پیدا بولدی. اوزم کسب ایتوب معیشت ایتارگهده حاملدن کیلمی. دنیاده طور و ایچون مینم حالگا توشکانلرگه بر یول بار ایسه، اولده «سفاهت خانه» در. لکن بو میگا دخی ممکن توگل. آرماز، اسلام تربیهسی آرفاسنده مین بوکا ایگ برنجی دشمن بولوب اوسدم ئلده دشمنمن ئولمنی آندن آرتق کورهمن. اول یولغه کرگان وقتندهده میگا سعادت بولمایه چق. مینده جمال. ماتورلق - دیگان نرسه لر یوق. بولغان وقتندهده بر - ایکی یلدن سوک، آنده آلا بته چکلر؛ آندهده قدرم بته چک، چیرلەب، أشدن چغوب اورامغه چغار یلوب تاشلاناچقمن. قز بالام برله بر آز یوانوب طور ایدم، کوبدن توگل اولده ئولدی .

مکتوبم نك باشنده ایتکانچه ، حاضرلکده، قز وقتنده اوقوغان سز نك اثرلرگز ایسمه توشوب شونلرنی اوقورغه طوتندم شوندن کوکلنده بولغان نرسه لرگه جواب ازیلمن . لکن تابوب یته آلیمن . اچم پوشا . وجدانم عذابلانه . ایندی مین اوزمنك نه ایچون عمر ایتکانمنی (حیاتدن مقصد نرسه ایکاننن) بلمیمن. جواب بیر یگزچی! انسان بو حالده نرسه گه اشانوب عمر ایتارگه کیرهک؟ حیاتدن مقصد نرسه؟ انسان اوزی مشقتلر ایچنده بولسهده، نیندی عالی قوت ایچون شول مشقتلرنی یوکلهب باررغه مجبور؟ مونا، شوگا جوبلرنی مین سزدن بیک کوته من . شوگارچی مین اوزمنی اوزم ئوترمی طورام ئلی .

زلیغه بنت علی.

مینم آدریسم: قزان، اورام نچی نومیرده»

کورگان شیکللی، یولده بارغانده کوریلگان طورمشلر آرقیلی اول بتون طورمشلرنی کورگان کبک بولدی. بوکا عموما بر معنا بیرماکچی، بر سوز ایله همهسن آکلاتماقی بولوب بر سوز ازلدهدی. تابا آلمادی. لکن کیله چکده تابا پاغن اویلاب شادلاندى

علیفی یولده بیک آریغان کبک بولدی. چاست ساعتی شول وقت ایکنی صوفدی .

11

اول قوارتیرینه قایتوب کیوملرن صالحانه، بو کونگی پوچته نی فارماغانلغی ایسینه توشوب کابینتینه کیتدی . ایلیکتر بیستوانی یاندروب یباروگه اوستال اوستده ئلله نی قدر غزته لر، ژورناللر، رساله لر، قول یازمه - آرغینال-لر، مکتوبلر، ادبیات جمعیتینه چاقروب یازیلغان دعوتنامه هم بر کتاب نشریاتینک «اسامی کتبی» یانلر ایدی . ایگ اول اول «قزان» شهرینک پوچته مهری باصلغان بر مکتوبنی آچدی. خط، «کیگاش» صوراپ یازیلغان ایدی. امضاسن قازارغه اویلاسهده، «میلیونلرچه انسانلر دینگزندن متحرک بر طامچیدر، شول میلیونلرنگ برسی یازا، باشقه لری شولای اویلاب غنه فالادر ایندی» دیدی ده خطنی اوقی باشلادی مکتوب - نازک، کوچسز بارماقلر برله یازیلغان خاتونلر یازووینه اوخشیدر ایدی.

«حرمتلو محرر سامی أفندی! مین سزگه اوزاق وقت مکتوب یازارغه باطرچلیق قیلا آلمای یورسامده حاضرلکده یازامن ایندی میگا بیک قیون، مین نرسه أشلرگهده بلمیمن. اویلیمن، اویلیمنده، بو فیونلقلردن چغارغه هیچ بر یول تابمیمن. فقط، امیدم سزده گنه قالدی. عفو بیوریگز، مکتوبنی آخیرینه قدر اوقوب چقکز!

ایکی یل مقدم مین سز نك «انتظار» دیگان اثرگزنی اوقوب چقدم . ایسگردهمی، آنده بر قز تونله اوزینک طورمشن اویلاب اوطوره. کیله چکده ئلله نیلر کوته . بو میگا بیک تائیر ایندی شوندن سوک، مین سز نك یازغان نرسه لرگز نك هیچ برسن قالدیرما ییچه اوقیمن. هر قایوسی مینم کوکلنده بولغان نرسه لرگه جواب بیررگه یافذلاشه . لکن . تماماً جواب بیروب بترمی. همانده مینده اچ پوشو، وجدان عذابی قالا، حیات نك نتیجهسی نرسه لگینه، نی ایچون دنیاده طورغانلغیمه طاغن توشونمی باشلیمن . سز، کشینک قلبنه گی حسلرگه شول قدر تیره ن آشنا بولووگزغه قاراغانه،

یافونراق کیلیم دیگانده اول، یوغاریدن اچقنوب کیتدی. یرگه توشکاچ اول، ایکی سامی بولدی. بر سامی، یغلوب توشکان ایکنچی سامی نی ازلهب یوری، لکن نابا آلمی. آخردن تابدی لکن برده گاودهسی قالماغان، فقط یووش اورنغه قالغانده، بر یاغنده کوزلگی یاتا. اوزندن اوزی: «فقط کوزلک برله یووش اورن، فقط!» دیب قچقرغانده اویانوب کیتدی اول، تیرلهب بتکان ایدی. کون ماتور، قویاشلی آنک یازو اوستالینه ترزه پرده لری چیتندن قویاش توشکان.

اول اوستالگه اوطروب نگی خانمگه خط یازدی. «سیوکلو زلیخه طوتاش! سز میکا بیک آغر هم کشینی عذابلی طورغان سؤال بیردیگز. مین اوزمنک بختسزلگمندن سزنگ بو سؤالکیزگه جواب بیره آلمی من مینم حیانتمنک مینوتلرنده الوغ شادقلرده بولا؛ لکن سزگه نی ایتورگهده بلیمین اگر ئوله رگه آشقماینچه، بر آزغنه صبر ایتسه گز، سزگه «حیات» اوزی آزغنه بولسهده جواب بیرر ایدی. احتمال بو سؤالکیزگه باشقه جواب بیروچیلرده تابلور. عفو بیوریگزا «س. س. علییف»

بو خطنی یازغاچ، سامی افندی، بر آز طنچلانندی شولایده بولمه بوینچه، بو سؤالگه «چن جواب» ازلهب بایتاق یورودی نهایت، اوستال یانینه کیلیدیده یازغان خطنی یرتوب کارزینکه گه تاشلادی. اوزی اشینه چغوب کیتدی.

قزان غزته لرینک «بلدی خبرلری» آراسنه «زلیخه، علی قزینک انتخاری» دیگان خبر کورنماسمی دیه آی بویننه کوزه تب کیلیدی. لکن کورنمه دی. احتمالکه کورنمه سده حیات آور؛ آنک سری بلنمی. اما ئولم آندنده آور؛ آنک سری دغیده مچولره کدر.

نوفاریسکی

موقت بحرری: فاتح کریمی.

ناشرلری: محمد ذاکر و محمد شا کر رامییفلر.

علییف بو خطنی اوقوب چقغاچ، ایك اول آنک باشینه بر تورلی غرورلوق کردی: حیات طوغروسنده، نیندی زور نرسه حقنده میندن کیکاش صوریلر بیت دیب مافتانو حس ایتدی لکن، بو اشنگ یاراماغانلغن، کشی شول حالگه توشوب عمرندن «ریشینه» صوراغانده آنک دماغینه نیندی فکرلر کیلگانلگن اویلاب اوزینه اوزی اچولانندی. «آکا تسلی قیلوب بر تورلی جواب یازارغه کیرهک» دیب اوستدنگنه اویلاب قویدی

«سیوکلو طوتاش!»

دیپ خط باشینه یازغان ایدی، لکن بونک بیک «سینتیمینتالنی» ایکانن اویلاب یرتوب تاشلادی. «محرمه اوقوچی خانم!» دیدی. «مین سزنگ مکتوبگزنی اوقودم» دیارگه ایتکان ایدی؛ بونک فائده سز بر جمله ایکانن اویلاب ایکنچی تورلی، ساده گنه یازماچی بولدی.

«حیاتدن مقصد...»

نرسه کیکاش بیررگه ده آبرادی. «بو خانم، نی ایچون ترکک ایتسون؟ آفی نیچک قناعتلندررگه؟» بو مسئله نی اول اطرافلیچه اویلی باشلادی.

— مین نیک بوکا جواب یازوب طوررغه؟ مونا کیرهک بولسه! کشیلر، نی ایچون دنیا ده طورسونلر، دیب جواب یازارغه، کیکاش بیررگه مین برده وعده بیرگانم یوق بیت ئلی.

یازا باشلاغان مکتوبن یرتوب تاشلادیده، یوقلارغه یاتدی. لکن آنک کوزینه برده یوقی کرمی، تورلی نرسه لر کوز آلدینه کیله. «حیاتدن مقصد نرسه؟» — بونک ایچون قایدن جواب تابارغه؟

اوزاق وقت اویلاب یاتفاچ علییف یوقلاب کیتدی. توشنده اول، ئلله نیندی یوغاری اورنلرده اوزن کوردی. توبانده ئلله نی قدر خاق، ئلله نیلر سویلاشه لر، علییف برسنده ایشتمی. آلارنگ سوزن ایشتور ایچون

«شورا» اورنهورغده اون بیش کونده بر چقفان ادبی، فنی و سیاسی مجموعه در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЯ: НА 2-й СТРАНИЦЪ ОБЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 и 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА. Адресъ: г. Оренбургъ, Редакция журн. „ШУРО“.

آنونه بدلی: سنه لک ۵، آلتی آیلق ۲ روبله ۶۰ کاپک. «وقت» برلن برگه آلوچیلرغه: سنه لک ۹، آلتی آیلق ۴ روبله ۶۰ کاپک در.

۷ پوطلی صاونتی ۱۰ پوطلی غه بوشاطام ده ۳ پوطلی قالغان
ایکی پوط نیفتنی ۷ پوطلیغہ بوشاطوب، طاعی ۳ پوطلی
بلن بر طوطروب سالام ده شولای ایتوب بیش پوط نیفتنی
بوشاتقان بولام.

کلم الله بن فضل الله نورامین.

♦♦ اون پودلی میچکه نڭ توب چیتی کورنه باشلاغانچه،
یدی پودلی میچکه گه سالنسه، اون پودنڭ یاریمی (۵ پود)
بولادر. ک. م.

۲۲ نچی گه جوابلر

♦♦ برسینڭ ۵، ایکنچیسینڭ ۷ قوی بولغان.

ابوهریره بن یوسف. آخوند عبدالهادی،
اسحاق نعمت اللین، احمدولی، کبری عدلیه
بنت نصرالدین، یو. نعمتی.

♦♦ برسینڭ ۵، ایکنچی سینڭ ۳ قوی بولغان.

عمر اورازایف.

۲۳ نچی گه جوابلر

♦♦ ات قویاننی طوتقانچه قویان ۲۵ آدم باصارغه اولگورگان.

اسماعیل بیریشفی.

♦♦ ات قووب یتکانچی قویان ۹۰۰ آدم باصار.

یو. نعمتی.

♦♦ قویان ۷۵ آدم باصارغه اولگوره.

عمر اورازایف.

تابش مقدر:

XXIV

بر سبگز پوطلی قاپچقه آرش طولغان. ینه بر اوچ
پوطلی وبر ۵ پوطلی قاپچقی بوش. اولچامی و باشقه گیر
کبی نرسه لرنی استعمال ایتمی قاپچقلر برله گنه ۳ قاپچقنڭ
۲ سینه ۴ نار پوطلن آرشنی بولب آلکیز.

ق. یولداشیف.

XXV

دورت دانه گر تیمری ایله بر فداقندن ۴۰ غه قدر
نبندی گنه قداقلی حاجت بولسه ده اولجاب بولا. حاجت
بولغان نرسه طرفنده گر قویارغه رخصت در، لکن
اوشبو دورت گرازدن گنه.

بو گر تینورلری نیچه شر فداقلی بولورغه تیوشلی؟

آخوند عبدالهادی.

غده شوندی یعنی جیدی پودلیدن اوچ پودلی غه طولغانچی
سالوب کیری ۱۰ پودلیغہ بوشاطورغه کیراک، ایمی جیدلیغہ
قالدی دورت بود، شوندن ینه اوچلی گه طولغانچی آغزوب
ینه ۱۰ لیغہ بوشاطورغه کیراک، ایمی قالغان جیدی میچکه ده گئی
بر پودنی طاعنده اوچلی میچکه گه سالوب طورورغه ۱۰ پودلیدن
جیدی پودلیغہ ینه طولغانچی آغزورغه کیراک. جیدیلی طولغاچ،
اوچلیده بزنگ اوڭگی بر پود اوستینه جیدی پودلیدن
طولغانچی آغزوب اون پودلیغہ بوشاتورغه کیراک. شو
وقتده اون لیده ده همدہ جیدلیغہ ده بیش پوددان نیفت بولور.
عمر اورازایف

♦♦ اون پود نیفتندن اوچ پودلی میچکه برلن یدی پودلیغہ
ایکی مرتبه آلوب سالامز؛ سوگره طاعن بر اوچ پودنی
آلابزده یدی پودلی میچکه نی طولتوره بز. اوچ پودلیغہ ایکی
پود. یدی پودلیغہ طولی. اون پودلیغہ بر پود قالا. سوگره
یدی پود نیفتنی اون پودلیغہ سالابز آنده سکز پود بولا.
سوگره اوچ پودلیغہ ایکی پود نیفتنی یدی پودلیغہ سالابز.
اون پودلیدن ینه بر اوچ پودلی میچکه ایله سالامز. هر
ایکسندہ بیشر پود بولوب قالادر. احمدولی.

♦♦ مونه شولای بولهر گه: اوچ پودلی ایله اول ایکی نی
طوطرب یدی پودلی غه بوشاتورغه، سوگره طاعن برنی
طوطرب آلورغده یدی پودلیغہ صیغان قدرلی سالورغه
بو وقت کچکنه میچکه ده قالادر ایکی پود. ایکنچی لهی
اورتانچی نی ضرغه کچکنه نی اورتانچی غه بوشاتورغه بو
وقت اورتانچی ده یعنی یدی پودلی ده ایکی پود بولا سوگره
کچکنه برله برنی طوطروب آلورغده اورتانچی غه سالورغه
ایکی ده اوچ بش بولا. مونه بولای بولغاچ ایکی میچکه ده ده
بیشار پود تیب نیگز بولا.

کبری عدلیه بنت نصرالدین

♦♦ ایڭ اول ۳ پودلق بوچقه ایلهن اوچ مرتبه آلوب
جیدی پودلق بوچقه نی تولترغاچ ۳ پودلق بوچقه ده ۲ پودنیغہ
قالادر تولترغان جیدی پودلق بوچقه نی ینده قایتاروب
اون پودلق بوچقه غه سالغاچ اوچ پودلق بوچقه ده قالغان
ایکی پود نیفته نی بوشاتقان جیدی پودلق بوچقه غه سا-
لندر. ینده اوچ پودلق بوچقه ایلهن بر مرتبه آلوب
جیدی پودلق بوچقه غه سالغاچ جیدی پودلق بوچقه ده بیش
پود نیفته بولادر.

اسماعیل بیریشفی

♦♦ اول اوچ پوطلی بلن ایکی مرتبه آلوب ۷ پوطلی
صاوتقه سالام. آندن سوڭ طاعی بر مرتبه ۳ پوطلی صاوت
بلن طوطروب آلام ده ۷ پوطلی غه سالام. صاوت طولا
۳ پوطلی صاوتده ۲ پوط نیفت اړطوب قالا. آندن سوڭ

«وقت» اداره خانەسینک اوز مطبعەسندە نفیس روشدە اعلا کاغذگە باصلوب چققان توپانده گی اثرلر اداره دە هم مشهور کتابچیلر دە ساتلمقده در. اداره دن یوزلب آلویچیلرغە مخصوص اسکید که قیلنور .
 درس: «ВАКТЪ» редакция газ. Оренбургъ.

« او یغە کیلگان فکرلرم »

غزته و ژورناللر دە اوتکون قلمی ایله مشهور عمر القراشی افندیڭ ۶۹ صحیفه لی بو اثری «وقت» اداره سی طرفندن باصلوب چقدی . حقی ۱۲ ة پوچتە ایله ۱۶ ة .
 «تل یاریشی» بتمش دن زیاده اهل قلم طرفندن حکایه هم مقاله روشنک یازلغان بو اثرده اونولغان یا که یوغالغان چن ترک سوزلرینک کوبسی حیولغاندر . اوشبو ۱۹۵۵ صحیفه لک اثر، گوزل روشدە باصیلدی . حقی ۷۵ تین ، پوچتە ایله ۸۵ تین .

«بالالار اچون واق حکایه لر»

باشقا تللردن کورچلوب ترتیب ایتلگان بر اثردر . مرتبی درمندن . حقی ۱۲ تین ، پوچتە ایله ۱۶ تین .

«باصلماغان شعرلر» اونوز قیر ذاتلرنک شعرلردن نمونه لر حیولوب باصلمش شعر مجموعه سیدر . حقی ۲۰ ة . پوچتە ایله ۲۴ ة .

«دورت کون» روسلرنک مشهور ادیبلردن ر. غارشین اثری بولوب ، ر. رقیبی طرفندن ترجمه قیلنمشدر . بو رساله ده محاربه ده یارانمش بر صالدا تنک اوزی ژوتردیکی تورک صالدا تنی یاننده دورت کون عذابلارنوب باطدیغی شول ائنادگی احوال روحیمسی - حسیاتی تصویر قیلنمشدر . بهاسی ۸ ة پوچتە ایله ۱۰ تین در .

«قوزغونلر او یاسنده» شاخته ده غی مسلمان اشچیلر طورمشینه داژر شریفی افندی کمال قلمی ایله یازلمش عبرتلی بر حکایه در . بهاسی ۱۲ تین ، پوچتە ایله ۱۴ تین .

«احمد بای» مشهور احمد بای حسینوف ترجمه حالی حقنده یازلمش بر اثردر . حقی ۲۵ تین ، پوچتە ایله ۲۹ تین .

«حیات و سعادت» محرری علاء الدین عرفانوف . بخت و سعادت نه نره و آنی انسانلرنک نه روشدە آکلورلرینی آچق ایتوب یازلغان بو مقاله «شورا» ده باصلغاندن سوڭ آبروم رساله شکنک باصلدی . حقی ۱۰ تین ، پوچتە ایله ۱۲ تین .

«دیگنر ده» (شوراده باصلغاندر . سوڭ رساله شکنک باصلدی .) محرری عالم جان ابراهیموف . دیگنر پاراخودنه بارغانده بر قارتقه اوچراب آنک سوزلرینه قاراغانده خلقمزنگ بیک کوب خیالی اکیتلرگه چن کوز ایله قاراغانلردن فکر جهتنجه نه قیر توبان ایکانلکیرینی آچق بیان ایتو ایله برگه ، دیگنر کورنشلری گوزل نرسم ایتلمش قزق بر حکایه در . حقی ۸ تین . وچتە ایله ۱۰ تین .

«محمد علیه السلام» معتبر اصلردن آنوب یازلمش بو اثر مکتب بالالرینه درس ایتوب اوقوتورغە هم مطالعه ایچون موافقدر . حقی ۲۰ تین ، پوچتە ایله ۲۴ تین .

«تاریخ اسلام» ابتدائی ورشدی مکتبلر ده اوقوتوق ایچون استانبولده مکتب سلطانی مأذونلردن عثمان افندی خلیلر طرفندن آچیق ترکی تلنده یازلمش بو اثر، ایکنچی مرتبه باصلوب چقدی . حقی ۱۸ تین ، پوچتە ایله ۲۲ تین .

«کتب سته و مؤلفلری»

حدیث و سنت عالملری قاشنده «کتب سته» دیه مشهور اولان حدیث کتابلری و آنلرنک مؤلفلری حقنده یازلمش بر رساله در . ۱۳۶ بیتدن عبارت اولان بو رساله نک حقی ۴۵ تین .

«رحمت الهیه» بو اثر، موسی افندی طرفندن قوزغاتلمش «رحمت الهیه» مسئله سی حقنده ابن القیم حضرتلرنک «حادی الارواح» نام اثرنک اولان بر فصلینک ترجمه سندن عبارتدر . ایکنچی مرتبه باصلدی . حقی ۱۰ تین ، پوچتە ایله ۱۲ تین .
 «جغرافیای عمرانی» غیننازیه وریالنی مکتبلر ده اوقوتولا طورغان درس کتابلردن آنوب ترتیب ایدلمش بو اثرنک تلی آچیق ، ماده سی ینگل ، مکتبارده درس قیلوب اوقوتورغە مناسبدر . مرتبلری فاتح کریموف ایله نورالدین آغەیفدر . حقی ۳۰ تین ، پوچتە ایله ۳۶ تین .

«ترویسیکی علماسی و اصول جدیده»

اصول جدیده ایله بالالر اوقوتوق شرعا و عقلا درست ایدیکی حقنده ، شیخ زین الله النقشبندی حضرتلری هم برابر اولندیغی حالده ترویسیکی علماسینک اعلام نامه و عمومی نصیحتلردن عبارت بر اثردر . ایکنچی مرتبه باصلدی . حقی ۵ ة .

«ابن تیمیه» اثر: رضاء الدین بن فخر الدین ، اسلام علماسینک ایڭ مشهورلردن بولغان اوشبو ذاتنک مسلگی ، افکاری و برتیجه مهم مسئله لر حقندمغی نظری طوغروسنده مکمل معلومات بره طورغان اوشبو رساله آچیق ترکی تلنده روسیه ده برنجی مرتبه اوله رق «وقت» مطبعه سنده گوزل روشدە باصلوب چقدی . مشهور ایلر نک بشنچی جزئی اولوب ۱۴۸ صحیفه در . بو رساله ده ، حاضرگه قدر بیک کوب کشیلرگه جهول طورغان بو بیوڭ عالمنک ترجمه حالی و وفای حقنک خیلی معلومات بیرلمشدر . حقی ۵۰ تین ، پوچتە ایله ۵۸ تین ،